

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

ABHAZYA SORUNU BAĞLAMINDA GÜRCİSTAN RUSYA İLİŞKİLERİ

Yüksek Lisans Tezi

ANA NIZHARADZE

Ankara – 2018

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

ABHAZYA SORUNU BAĞLAMINDA GÜRCİSTAN RUSYA İLİŞKİLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Ana NIZHARADZE

Tez Danışmanı:

Prof. Dr. Erel TELLAL

Y.Doç.Dr. Burçin CANAR

Ankara – 2018

T.C.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

ANA NIZHARADZE

ABHAZYA SORUNU BAĞLAMINDA GÜRCİSTAN RUSYA İLİŞKİLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Erel TELLAL

İkinci Tez Danışmanı: Y.Doç.Dr. Burçin CANAR

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı
Prof. Dr. Civan ÖZEN
Doç. Dr. Erel TELLAL
Doç. Dr. Tamer KAYIKCI

İmzası
Prof. Dr. Civan ÖZEN
Doç. Dr. Erel TELLAL
Doç. Dr. Tamer KAYIKCI

Tez Sınavı Tarihi: 30.04.2018

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Prof.Dr. Erel TELLAL danışmanlığında hazırladığım “ABHAZYA SORUNU BAĞLAMINDA GÜRCİSTAN RUSYA İLİŞKİLERİ (Ankara.2018) ” adlı yüksek lisans ☒ - doktora/bütünleşik doktora ☐ tezimdaki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

Tarih: 21.05.2018
Adı-Soyadı ve İmza

ANA NIZHARADZE

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE ABHAZYA SORUNU

A. ABHAZYA BÖLGESİ VE ÖNEMİ	6
B. ABHAZYA SORUNUNUN KÖKENLERİ	11
1. Sovyetler Birliği Öncesi Gelişmeler	11
2. Sovyetler Birliği Dönemindeki Gelişmeler.....	14
3. Sovyetler Birliği'nin Dağılması Dönemi	17
4. 1992-1993 Abhaz-Gürcü Savaşı	20
5. 1994-2008 Dönemi	27
6. 2008 Rusya Gürcistan Savaşı Sonrası Gelişmeler	30
C. ABHAZYA SORUNUNDA TARAFLARIN GÖRÜŞLERİ.....	35

İKİNCİ BÖLÜM

TARİHSEL AÇIDAN GÜRCİSTAN RUSYA İLİŞKİLERİ

A. JEOPOLİTİK AÇIDAN GÜRCİSTAN'IN ÖNEMİ VE BÜYÜK GÜÇLERİN MÜCADELELERİ.....	38
---	----

B. GÜRCİSTAN DIŞ POLİTİKASININ TEMEL NİTELİĞİ	44
C. GÜRCİSTAN VE RUSYA İLİŞKİLERİNİN KISA TARİHİ.....	46
1. Bolşevik İhtilali Öncesi Gelişmeler	46
2. 1917 Bolşevik İhtilali Sonrası Gelişmeler ve Sovyetler Birliği Dönemi	49
3. Bağımsız Gürcistan Cumhuriyeti Dönemi	51
3.1. Gamsakhurdia Dönemi.....	51
3.2. Şevardnadze Dönemi	56
3.3. Saakaşvili ve Gül Devrimi	60
3.4. 2008 Gürcistan Rusya Savaşı.....	67
3.5. İvanişvili Dönemi.....	73

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

2008 RUSYA GÜRCİSTAN SAVAŞI SONRASI İKİLİ İLİŞKİLERDE ABHAZYA SORUNU

A. KENDİ KADERİNİ TAYİN HAKKI AÇISINDAN DEĞERLENDİRME.....	76
1. Kendi Kaderini Tayin Hakkı.....	76
2. Kendi Kaderini Tayin Hakkı Bağlamında Abhazya Sorunu.....	83
B. ULUSLARARASI HUKUK AÇISINDAN AYRILMA KONUSU.....	87
1. Uluslararası Hukuk Açısından Ayrılma	87
2. Ayrılma ve Abhazya Sorunu Açısından Değerlendirilmesi.....	90
C. ULUSLARARASI HUKUK AÇISINDAN TANINMA KONUSU.....	95

1. Uluslararası Hukuk Açısından Tanıma	95
2. Uluslararası Hukukta Tanınma Konusu Bağlamında Abhazya	99
D. AVRASYACILIK POLİTİKALARI ÇERÇEVESİNDE DEĞİŞEN RUS SİYASETİ VE MEVCUT DURUM.....	106
SONUÇ.....	120
KAYNAKÇA	125
ÖZET.....	144
ABSTRACT	145

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AGİT	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
AKKA	Avrupa Konvansiyonel Silahlı Kuvvetler Antlaşması
BDT	Bağımsız Devletler Topluluğu
BİO	Barış İçin Ortaklık
BM	Birleşmiş Milletler
EUMM	AB İzleme Misyonu
IPAP	Bireysel Ortaklık Eylem Planları
NATO	Kuzey Atlantik İşbirliği Antlaşması
SSC	Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Trans Kafkasya Siyasi Haritası	9
---	---

GİRİŞ

Sovyetler Birliği'nin parçalanması barışçıl bir şekilde ortaya çıksa da, bağımsızlığını kazanan yeni devletlerin sınır anlaşmazlıkları, bölgede tam bir istikrarın sağlanmasının önüne geçmiştir. Gürcistan'daki Abhazya sorunu da istikrarsızlık yaratan unsurlardan biri olarak ve günümüzde de belirsizliğin sürmesi nedeniyle, Gürcistan Rusya ilişkilerini etkileyen en önemli konulardan biri durumundadır. Dolayısıyla Gürcistan dış politikası açısından Abhazya, önemli belirleyicilerden biri olarak Rusya ile ilişkileri şekillendirmektedir.

Sovyetler Birliği döneminde Abhazya, Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nde, özerk bir cumhuriyet olarak yer almış, Sovyetler Birliği parçalandığında ve Gürcistan bağımsızlığını kazandığında, Abhazya'da yaşayan etnik Abhazlar ya Gürcistan'a katılmak yerine Sovyetler Birliği'nin bir parçası olmak ya da bağımsızlık kazanmak istemişlerdir. Bu durum bölgede soruna yol açmış ve taraflar birçok defa askeri olarak da karşı karşıya gelmiştir. Özellikle 1992-1993 savaşı, binlerce ölüme ve kitlesel göçe neden olmuştur. Abhazya, 1993 yılında fiilen bağımsızlığını ilan etse de, uluslararası kamuoyu tarafından tanınmamıştır.

1990'ların başından beri Abhazya fiili olarak Gürcistan kontrolü dışında; ancak bağımsız egemen devletler olarak uluslararası alanda tanınmayı başaramamış bir statüde olmuştur. Bu nedenle, uluslararası ilişkiler sözlüğünde sıklıkla 'fiili devlet' ya da 'tanınmayan devlet' olarak adlandırılmıştır. Bu süreçte Abhazya örgütlü siyasi liderliğini kurmuş ve hükümet hizmetleri sağlayan kendi idari yapılarını oluşturmuştur. 1990'lı yıllardan beri anayasası, siyasi partileri, parlamento ve

cumhurbaşkanlığı seçimleri ve ulusal dil öğretimi de dâhil olmak üzere ulusal eğitim sistemleri gibi ‘ulus devlet’ biçimleri ile 'mini devlet' olarak hareket etmiştir.

Ağustos 2008'deki Rusya-Gürcistan savaşı Güney Kafkasya'daki dengeleri ciddi anlamda değiştirmiştir. Rusya, Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlığını tanımış ve kendi kaderini tayin hakkını gözettiğini ilan ederek Kosova'yı emsal olarak göstermiştir. Bununla birlikte, iki yeni Güney Kafkasya devletinin bu şekilde tanınması, Batı toplumunun sert muhalefetiyle karşı karşıya kalmıştır. Gürcistan ise doğal olarak toprak bütünlüğünü tehdit eden bu duruma karşı çıkarak, uluslararası alanda bu toprakların kendi sınırları içerisinde olduğunu ve tanımayı hiçbir şekilde kabul etmeyeceğini her fırsatta açıklamıştır.

Gerçekte bu süreç, Moskova'nın Çarlık Rusya'sından ve Sovyetler Birliği'nden miras kalan geleneksel etki alanını kendi kontrolünde tutmak için istekli olduğunu kanıtlamıştır. Bu nedenle çalışma kapsamında Abhazya özelinde Rusya'nın bölgedeki stratejik konumu değerlendirilecektir. Çalışmanın temel amacı Abhazya'daki çatışmanın evrimini inceleyerek, Gürcistan ve Rusya'nın bu süreçteki politikalarını ve Rusya-Gürcistan ilişkileri üzerindeki etkilerini tanımlamaktır.

Abhazya bölgesi jeopolitik olarak önemli olmasının yanısıra bölgesel dengeler açısından da büyük öneme sahiptir. Bu nedenle tarafları çatışmaya götüren süreç de dâhil, konunun geçmişten günümüze arkaplanının incelenmesi bu çalışmanın temel amaçlarından birini oluşturmaktadır. Bu nedenle çalışmanın çerçevesinde Abhazya'nın kısa tarihçesi yanı sıra günümüzdeki statüsüne de yerilerek, hem Gürcistan hem de Rusya'nın bu konudaki politika hedeflerini ortaya koymak hedeflenmiştir. Ayrıca bölge ülkelerinin, konu ile ilgili dönüm noktası olan ve

politika değişimine de zemin hazırlayan 2008 Savaşı öncesi ve sonrasındaki gelişmelere de ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir.

Konunun önemi açısından bölgenin jeopolitik önemi, Rusya ve Gürcistan ilişkileri açısından belirleyiciliği yanı sıra Gürcistan'ın Avrupa ile bütünleşmek ve ABD ile yakınlaşmak istemesi dolayısıyla Rusya'nın bunu engellemek amacıyla Gürcistan'ı baskı altında tutmak istemesi gibi farklı birçok boyutu bulunmaktadır.

Çalışma kapsamında temel varsayım Rusya'nın değişen konjonktüre göre Gürcistan politikasını kurguladığı ve bu nedenle bağımsızlık sonrasında öncelikle Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü savunurken, daha sonra yeni Avrasyacılık akımının da etkisi ile 2008 savaşı ardından Abhazya'nın bağımsızlığını desteklemesidir.

Çalışmanın temel önemi, inceleme alanının ikili ilişkilerdeki Abhazya etkisinin değerlendirilmesi olarak belirlendiği için, Güney Osetya gibi bölgesel diğer dinamikler kapsam dışında bırakılmıştır. Bununla beraber çalışma kapsamında AB ve ABD gibi küresel dinamiklere de yer verilmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın diğer bir önemli noktası ile Gürcistan'ın bölgesel önemi dolayısıyla Rusya'nın Batılı güçleri bölgede istememesi ve dolayısıyla Gürcistan'ı kontrol altında tutmak için Abhazya sorununu kullanmasıdır. Gürcistan zengin enerji kaynaklarına sahip değildir, ancak bölgede enerji rekabeti için anahtar konumdadır. Enerji boyutu, bölgesel nüfuz açısından konunun önemli bir noktasını oluşturmaktadır ve Gürcistan'ın dış politikası, Sovyet sonrası alan enerji oyunları için bir satranç tahtası haline geldiğinden jeopolitik durumundan ötürü önem kazanmıştır. Gürcistan hâlihazırda Hazar'dan Rusya'ya petrol ve doğalgaz rotasının en önemli rotalarından biridir.

Çalışma kapsamında tarafsız bir bakış açısı ile literatür taraması gerçekleştirilerek konu ile ilgili Türkçe, İngilizce ve Gürcüce kitap, süreli yayın, haber siteleri ve internet kaynağı taranarak, elde edilen analizler ve bulgulara da yer verilmiştir.

Çalışma üç temel bölümden oluşmaktadır. Buna göre birinci bölümde Abhazya sorununun tarihsel kökenleri, kronolojik bir bakış açısı ile incelenecektir. Bu bölümde Abhazya bölgesinin önemi, sorunun tarihsel kökenleri ve tarafların görüşlerine de yer verilecektir. Abhazya konudaki belirsizlik hâlâ sürmektedir bu nedenle birinci bölümde Abhazya sorununun kökenine değinilerek Sovyetler Birliği'nin çöküşü, Abhazya'nın jeopolitik konumu ve sorunun doğmasına neden olan olaylar üzerinde durularak Abhazya sorunu açıklanmaya çalışılacaktır.

İkinci bölümde Rusya ve Gürcistan ilişkileri ele alınacaktır. Bu kapsamda büyük güçlerin mücadele alanı olması dolayısıyla Gürcistan'ın jeopolitik açıdan önemi, Gürcistan dış politikasının temel nitelikleri değerlendirilecektir. Gürcistan ve Rusya tarihsel olarak birbirlerine yakın iki halktır ve karşılıklı ilişkilerin, farklı dönemlerde farklı unsurları ağırlık kazanmıştır. Bu nedenle bu bölümde kısaca Bolşevik İhtilali Öncesi, Bolşevik İhtilali Sonrası ve Sovyet Birliği dönemindeki gelişmeleri ele alınacaktır.

Gürcistan Rusya ilişkileri açısından bağımsızlık sonrası büyük öneme sahiptir ve çalışmanın bu kısmında bağımsız Gürcistan Cumhuriyeti dönemindeki ilişkiler, devlet başkanları başlıkları altında ayrı ayrı incelenecektir. Ayrıca ikili ilişkilerde dönüm noktası olan 2008 Rusya-Gürcistan savaşına da ayrıntılı bir şekilde yer verilecektir.

Temel inceleme alanımızı oluşturan son bölümde ise Abhazya sorununda Gürcistan ve Rusya'nın ilişkilerinin etkisi yanı sıra ikili ilişkilerdeki Abhazya sorunu değerlendirilecektir. Bu kısımda konu ile bağlantısı dolayısıyla kendi kaderini tayin hakkı, ayrılma ve tanıma konusundaki tarafların politikaları da incelencektir. 2008 Gürcistan Rusya savaşı kısa sürmesine rağmen bölgede derin sonuçlar ortaya çıkaran bir dönüm noktası olmuştur. Taraflar özellikle kendi kaderini tayin hakkı, ayrılma hakkı ve tanıma konularında birbirine karşıt fikir ve politikalar yürütmüşlerdir. Bu kapsamda çalışmanın bu bölümünde 2008 Rusya Gürcistan Savaşı sonrasındaki siyasal ilişkiler değerlendirilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE ABHAZYA SORUNU

Abhazya sorunu; diğer bir ifade ile Abhazya – Gürcistan anlaşmazlığı, kökenleri 20. yüzyılın başları ile Sovyetler Birliği'nin kuruluşuna değin giden, dağılma süreci sonrasında Gürcistan ve ona bağlı Abhazya'nın ayrılması sürecinde dış kışkırtmalarla yeniden alevlenen problemlerden biri olarak tanımlanabilecektir.¹ Abhazya sorunu, 1992'de Tiflis yönetiminin Sohum'a asker göndermesi ile iki taraftan da can kaybı olmuştur. Kafkasya'nın, Soğuk Savaş dönemi ve yeni dünya düzeninin kurulduğu 1980'lerin sonu ile 1990'ların başındaki dönemde çatışmalara sahne olması, Abhazya sorununu ortaya çıkarmıştır.² Bu konudaki belirsizlik hâlâ sürmektedir. Bu bölümde Abhazya sorununun kökenine değinilerek Sovyetler Birliği'nin çöküşü, Abhazya'nın jeopolitik konumu ve sorunun doğmasına neden olan olaylar üzerinde durularak Abhazya sorunu açıklanmaya çalışılacaktır.

A. ABHAZYA BÖLGESİ VE ÖNEMİ

Kafkasya Bölgesi; Avrupa ve Asya'nın sınırında bulunan, Karadeniz ve Hazar Denizi'nin arasında yer alan bölgeye verilen isimdir. Gerek siyasi gerekse coğrafi olarak Kuzey ve Güney Kafkasya olmak üzere ikiye ayrılan bölgede; Kuzey

¹ Araz Aslanlı, “Bölgesel ve Küresel Dengeler Açısından Abhazya Sorunu”, **Karadeniz Araştırmaları Dergisi**, Sayı 5, Bahar 2005, s.117.

² Aslanlı, **a.g.e.**, s. 120-121.

Kafkasya Rusya sınırları içerisinde kalırken, Güney Kafkasya’da ise üç bağımsız devlet bulunmaktadır.³

Kafkasya’nın jeopolitik konumu, genel olarak bölgenin stratejik önemini de yansıtmaktadır ve ülkeler özelinde baktığımızda da Azerbaycan özellikle ekonomik potansiyeli, doğal kaynak zenginliği ve nüfusunun büyüklüğü sebebiyle, Ermenistan ise Rusya ile var olan çok boyutlu ilişkiler bağlamında stratejik öneme sahip durumdadır.

Moskova için stratejik konuma sahip olan ve Avrupa ve Orta Asya’ya açılan kapı durumunda bulunan Kafkasya, Karadeniz ve Hazar Denizi’ne kıyısı olması ile de Rusya’nın Karadeniz, Boğazlar, Akdeniz yolu ile Süveyş Kanalı’na inebilmesine olanak sağlaması açısından da önemli bir jeopolitik bölgedir.⁴

Gürcistan, Rusya ile en uzun sınıra sahip Güney Kafkasya cumhuriyeti olması nedeni ile Moskova için ayrıcalıklı bir konumdadır.⁵ Rusya’nın Karadeniz’e çıkışı açısından Abhazya bölgesi büyük öneme sahiptir.

Abhazya coğrafi olarak, Kuzey Kafkasya’nın bir parçası ve bölgenin Karadeniz’e olan uzantısıdır. Büyük Kafkasya’nın güney yamacının kuzey-batı kesiminde ve Karadeniz’in güneydoğu kıyısında yer alan Abhazya’nın başkenti Sohum, 8.700 kilometrekarelik bölgenin idari merkezi olarak hizmet vermektedir.⁶

³ Okan Mert, **Türkiye’nin Kafkasya Politikası ve Gürcistan**, İstanbul: İQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2004, s. 37.

⁴ Bülent Açma ve Kübra Yenişen, “Kafkasya’nın Ekonomik Potansiyeli ve Dönüşümü İçin Politika ve Stratejiler”, **Celal Bayar Üniversitesi Yönetim ve Ekonomi Dergisi**, Cilt 2, Sayı 2, 2013, s.133.

⁵ Ömer Kocaman, “Russia’s Relations with Georgia within the Context of the Russian National Interests Towards the South Caucasus in the Post-Soviet Era: 1992-2005”, **Orta Asya ve Kafkasya Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 3, 2007, s. 6.

⁶ Sergey Markedonov, “Abkhazia: Historical Context”, **Abkhazia: Between the Past and Future**, İslam Tekushev, Sergey Markedonov ve Krill Shevchenko (eds), Prague: Medium Orient, 2013, s. 18.

Kafkasya'nın en eski halklarında olan Abhazlar, Adigelere yakın bir ulustur. Ayrıca Apsuva dedikleri Abhazlar ile kendilerine Aşuva-Aşkaraw dedikleri Abazinler-Abazalar, bölgede hâkim durumdadır.⁷ Abhaz halkı kendisini “can insan” manasına gelen; “apsuva”; kentlerini ise “apsını” şeklinde adlandırmaktadırlar. Bu adlandırma “can insanlar” anlamına gelmektedir. Abhaz-Abaza farkı ise, aynı soydan gelen halkın yalnızca yaşanılan coğrafi bölgelerin farklılıkları nedeniyle böyle anılmış olması ve bu ayrımın da dile yerleşmiş olması ile söz konusudur. İç kesimlerde, dağlarda ve Besleneyleler ile Kabardinler'e yakın olarak yaşayanlara Abaza, kıyı kesimlerde ve ana kesimi oluşturanlara ise Abhaz (Gürcüce: Aphazin) denilmiştir. Genellikle Müslüman olan Abhaz halkı, Hristiyan bölge halkları içerisinde de yaşadıkları için Müslüman – Hristiyan olmak üzere iki dinden de insanlar bünyesinde barındırmaktadır. Toplumsal hayatta sadece dini kurallar değil, “Apsuvara” denilen toplum kuralları da yaşayışı belirlemektedir.⁸ Müslümanlar Abhazlar, Tatarlar, Azeriler ve diğer bazı etnik kökenli Müslümanlardan meydana gelmektedir.⁹

Abhazya, jeopolitik ve stratejik konumu nedeniyle tarih boyunca ticaret merkezi bağlamında birçok kesimin uğrak alanı olmuştur. Aynı zamanda dağlık alanları ve ulaşılması güç yüksek yerleşim yerleriyle Abhazalara, tarihlerinin en zor zamanlarında çoğu kez doğal sığınak olarak hizmet vermiştir. Abhazya'nın şimdiki başkenti Sohum tarih boyunca birçok isme bürünmüş olmasına rağmen, bölgede tarihin her döneminde en önemli ve merkezi olma özelliğini korumuştur. Bu

⁷ Cahit Aslan, “Türk Rus Gürcü İlişkilerinin Merkezindeki Ülke: Abhazya”, **Akademik Bakış Dergisi**, Sayı 16, 2009, s. 2.

⁸ Fatih Pınar, “Abazalar Kafkasya'daki Canlar Ülkesi Anadolu'daki Abhazya” **Atlas Dergisi**, Mart 2004, s. 104.

⁹ Aslanlı, **a.g.e.**, s. 119.

görmekli şehir üç tarafı dağlarla çevrili ve bir körfez dibine yerleşik konumdadır. Diaspora Abhazlarının söylemlerine göre Sohum, tarih boyunca birçok kesime turistik anlamda ev sahipliği yapmış, özellikle de padişahların, devlet adamlarının en gözde tatil mekânlarından olması dolayısıyla buraların doğasının bozulmasına izin verilmemiştir. Özellikle bu yüzyılın başında Sohum, Riviera'ya benzeyen ünlü iklimi ile yaz tatilcilerinin mekânı haline gelmiştir.¹⁰

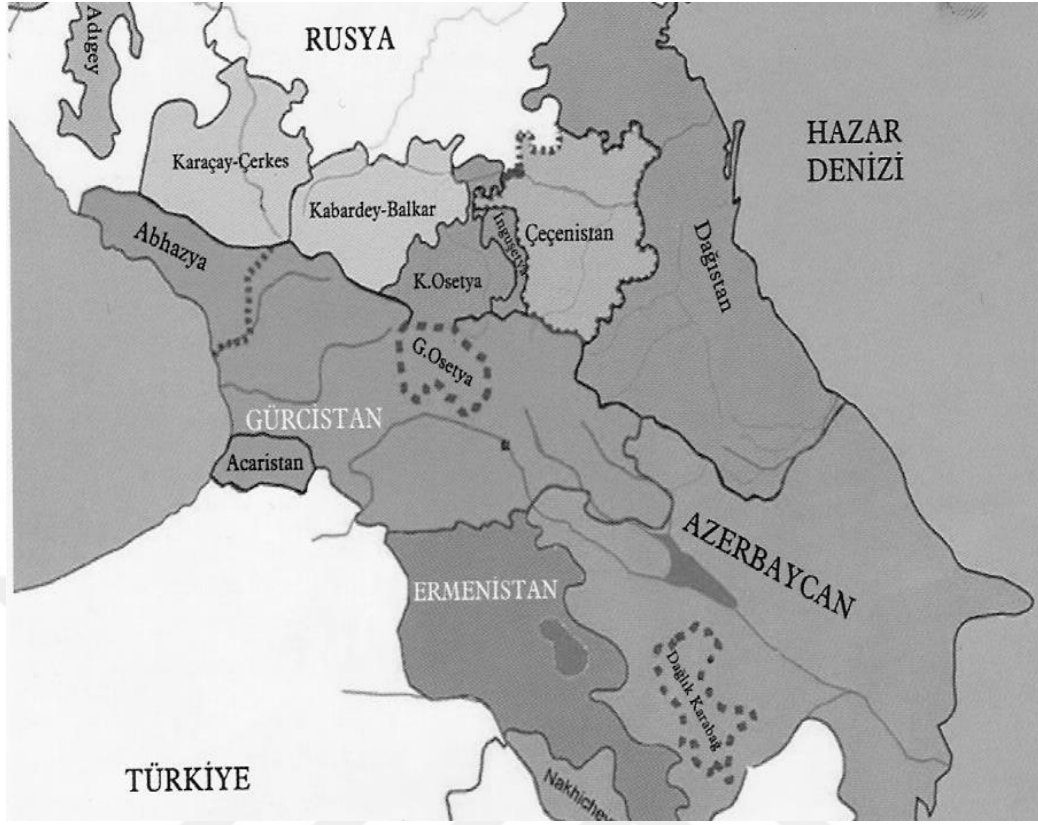
1860'larda Kuzey Kafkasya bölge nüfusunun yoğun bir biçimde Osmanlı İmparatorluğu topraklarına göçü sonucunda, günümüzde neredeyse Abhazya'dakinden daha fazla Abhaz nüfusu Türkiye'de yaşamaktadır. Genel olarak Abhazya'da kalanlar Ortodoks Hristiyanlardır ve Abhazlar yüzde 17'lik nüfus oranıyla kendi adlarıyla anılan bölgede azınlık durumunda kalmışlardır.¹¹ 1979-1989 yılları arasında yapılan nüfus sayımına göre Abhazya bölgesindeki etnik yapının çoğunluğunu yüzde 45,7 ile Gürcüler oluşturmuştur. Bölgedeki diğer etnik gruplar ise sıra ile Abhazlar, Ermeniler, Ruslar ve Rumlar olmuştur. Osetler ve diğer etnik gruplar da bölgede bulunmaktadır.¹² Bağımsızlık sonrasında Abhazya'nın nüfusu 516 bin kişi olarak ölçülmüştür ve bu nüfus etnik olarak Gürcü, Abhaz, Rus, Ermenilerden oluşmuştur. 2003 yılı nüfus sayımına göre ise Abhazya'da 216 bin kişi yaşamaktadır. Özellikle 1992-93 savaşları sonrasında nüfusun önemli bir kısmı göç etmek zorunda kalmıştır.¹³

¹⁰ Alexandre Grigorianz, **Kafkasya Halkları Tarihi ve Etnografik Bir Sentez**, (çev. Doğan Yurdakul), İstanbul: Yeni Binyıl Yayınları, 2000, s.134.

¹¹ D. Elvan Öz, "Kafkasya'da Patlamaya Hazır Etnik Bomba: Gürcistan'da Özerklik Sorunları", **Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi (ICANAS 38)**, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, 2011, s. 1116.

¹² Mert, **a.g.e.** s.106.

¹³ Bayram Güngör, "Kafkasya Bölgesinde Uluslararası Aktörlerin Değişmeyen Mücadele Alanı: Gürcistan", **Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı 6, 2013, s. 46.

Şekil 2: Trans Kafkasya Siyasi Haritası

Kaynak: Ahmet Sapmaz, *Rusya'nın Transkafkasya Politikası, Türkiye'ye Etkileri*, İstanbul: Ötüken Yayınları, 2008, s. 20.

1 Ocak 2016 yılında son yapılan nüfus sayımına göre Abhazya'da 243 564 kişi yaşamaktadır. Etnik yapının çoğunluğu 124 455 Abhazdan oluşturmaktadır. Bölgedeki diğer etnik gruplar ise sıra ile Gürcüler, Ermeniler, Ruslar vb. olmuştur.¹⁴ Buna göre bölgedeki nüfusun yüzde 50'si Abhaz, yüzde 17'si Ermeni, yüzde 18'i Gürcü ve Yüzde 9'u Rus etnik yapısına sahiptir.¹⁵

¹⁴ Dimitri Khundadze ve Afxazetis Demografiuli Mdgomareoba, 2017, <http://factcheck.ge/article/aphkhazethshi-demographiuli-vitharebis-mkhriv-sakmaod-mdzime-mdgomareobaa-praqtikulad-demographiuli-uphskrulisaken-mieqanebian/>, (Erişim: 10.01.2018).

¹⁵ UNPO, Abkhazia, <http://unpo.org/members/7854> (12.02.2018)

B. ABHAZYA SORUNUNUN KÖKENLERİ

Abhazya sorununun, 19. ve 20. yüzyılda Abhazya'nın etnik yapısının değiştirilmesi ve dış güçlerin müdahalesi ile bölgeye farklı dönemlerde farklı statülerin tanınması ile ortaya çıktığı kabul edilmektedir. Bu kapsam doğrultusunda, bu kısımda sorunun tarihsel gelişimi genel hatlarıyla ve kronolojik olarak incelenecektir.

1. Sovyetler Birliği Öncesi Gelişmeler

Abhazya'nın tarihi konusunda, bilim insanlarının görüşleri arasında büyük farklılıklar bulunmaktadır. Ancak genel kabul gördüğü üzere bölge, Gürcistan devletinin varlığı boyunca daima önemli bir rol oynamıştır. Eski dönemlerden beri Abhazya toprağı Gürcistan'ın bir parçası kabul edilmiş, bununla birlikte bölgede yaşayan ulusların tarihi tartışma konusu olmuştur.¹⁶

Tarihsel geçmişi çok eskilere giden Abhazya bölgesi Roma, Bizans ve Osmanlı gibi dönemin yönetimleri içerisinde yer almış, 7. yüzyıl sonu ve 8. yüzyıl boyunca bölgesel gelişmeler dışında kalarak Abhazya Krallığı dönemini yaşamıştır.¹⁷

Abhazların tarihsel olarak Gürcüler ve Ruslarla ilişkileri inişli çıkışlı olmuştur. Erken Bizans dönemi sonrasında, Gürcüler Abhazya prensliklerini özerklik ile yönetmiştir. 9. yüzyılda bölgede Bizans'ın kontrolü ortadan kalkarken, Abhaz Krallığı hükümdarı

¹⁶ Leila Giorgadze, "Issue of Abkhazia and Shidakartli (South Ossetia) In Ecclesiastical Relations between Russia and Georgia in the Post-Soviet Period," **International Journal of Humanities and Social Science**, Vol. 3 No. 7, 2013, s. 83.

¹⁷ Aslanlı, **a.g.e.**, s. 119.

hanedanını Gürcü komşularıyla birleştirmeye çabalamıştır ve 1001'de Birleşik Gürcü Krallığı ortaya çıkmıştır.¹⁸

Gerçekte Hristiyanlığın yayılması, Abhazya'daki Gürcü kültürünün yayılmasında önemli rol oynamıştır. Bununla birlikte, Gürcülerle Abhazlar arasındaki yakın kültürel ve siyasi bağlar, İslam'ın Karadeniz'de yayılmaya başlaması ile bir şekilde zayıflamıştır. 16. yüzyıldan 17. yüzyıla kadar İslam, Ortodoks Hristiyanlığını tamamen değiştirmemiş olsa da, Abhaz kıyılarında da yayılmaya başlamıştır.¹⁹

Osmanlı İmparatorluğu'nun genişleme döneminde bölge Osmanlı egemenliğine geçmiş ve burada yaşayanların önemli bir kısmı İslamiyet'i kabul etmiştir. 16. yüzyılda Osmanlı toprağı olan Abhazya, çöküş döneminde bölgenin en güçlü devleti olan Çarlık Rusya'sının Kafkaslardaki etkinliğinin artması ile birlikte 1810 yılında Rusya'nın egemenliğine girmiştir. Bu gelişme Osmanlı'nın Kuzey Kafkasya ile bağlantısını koparmış ve bölge Anadolu'ya yapılacak müdahalelerde bir üs görevi görmüştür.²⁰

19. yüzyılın ortalarında Kafkasya Savaşı ardından, yerli Abhaz halkının büyük çoğunluğu, göç etmek durumunda kalmıştır. Abhaz tarihçi Lakoba'ya göre, Kafkasya savaşı Abhaz halkı için etnik felaketle sonuçlanmış ve nüfusun yüzde 50'den fazlası vatanlarını terk etmek zorunda kalmış ve Türkiye'de mülteci haline gelmiştir.²¹

¹⁸ Alexandros Petersen, "The 1992-93 Georgia-Abkhazia War: A War a Forgotten Conflict", **Caucasian Review of International Affairs**, Vol 2, No 4, 2008, s. 190.

¹⁹ Fatih Mehmet Sayın ve Valeri Modebadze, "The Role of Russia in Provoking Conflict Between Georgians and Abkhazians", **Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi**, Cilt 7, Sayı. 3, 2015, s. 112.

²⁰ R. Deniz Özbay, **Gürcistan: Sosyo-Ekonomik Yapısı Dünya ve Türkiye İle İlişkileri**, İstanbul: İTO Yayınları, 2014, s. 36.

²¹ Kirill Shevchenko, "Introduction", **Abkhazia: Between the Past and Future**, İslam Tekushev, Sergey Markedonov ve Kirill Shevchenko (eds), Prague: Medium Orient, 2013, s. 11.

Kafkasya Savaşı'ndan sonra etnik Gürcülerin Abhazya topraklarına girişi, başlangıçta, Hristiyan Gürcüleri Trans-Kafkasya'daki en önemli müttefiklerinden biri olarak gören Rus emperyalist makamları tarafından desteklenmiş, 1886'da etnik Abhazlar, Abhazya nüfusunun yüzde 85,7'sini oluştururken, bu oran 1897'de yüzde 55,3'e düşmüştür.

Bir görüşe göre Abhaz Gürcü çatışmasının kökenleri çok eskilere gitmemektedir. Markedonov'un Sivil İnisiyatif ve Geleceğin Adamı araştırma direktörü Leila Tania'ya dayandırarak belirttiğine göre "gayri resmi olarak, Abhazlar ve Gürcüler arasındaki çatışma, Ermenilerle Azerbaycan arasında olduğu kadar derin değildir ve düşmanlık yalnızca silahlı çatışma ve sonrasında ortaya çıkmıştır.”²²

Genel bir değerlendirme ile Abhazlar Batı Kafkasya'yla yakından ilişkili oldukları halklarla, Kafkasya'nın etno-kültürel gelişiminde önemli rol oynamışlardır. 19. yüzyılın başında, Abhazya Prenslığı Osmanlı İmparatorluğu koruması altında kalmış, Rus İmparatorluğu'na dâhil olması 1810'da başlamış ve 1864 yılına kadar fiili özerklik kazanmıştır. Bu özerkliğin kaldırılması Abhaz halkı arasında yaygın bir hoşnutsuzluğa neden olmuştur. Sonuç olarak 1877-1878 Rus-Osmanlı Savaşı'nın ardından, birçok etnik Abhaz, Rus İmparatorluğu tarafından sınır dışı edilmiş, bazı tahminlere göre, 1860'lı yılların ortasında nüfusunun yüzde 60'ı bölgeyi terk etmek zorunda kalmıştır.²³

²² Markedonov, **a.g.e.**, s. 21.

²³ Markedonov, **a.g.e.**, s. 21.

2. Sovyetler Birliği Dönemindeki Gelişmeler

1917’de Çarlık Rusya’sında yaşanan gelişmeler, bölgedeki tüm halkların geleceğine yönelik arayışlara neden olmuştur. Bu süreçte Abhazya Halk Konseyi 9 Şubat 1918’de Gürcistan Ulusal Konseyi ile bir anlaşma imzalayarak; bölgenin kaderinin halkların kendi kaderini belirleme hakkı²⁴ çerçevesinde olacağını belirtmiştir. ²⁵ Mart 1919’da, oluşumu Gürcistan’ın merkezi yönetiminden etkilenen Abhazya Halkı Konseyi, Abhazya’nın Gürcistan’ın özerk bölgesi olmasını onaylamıştır.²⁶ Mart 1921’de ise Abhazya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti (SSC) ilan edilmiştir. Aynı yılın Aralık ayında Gürcistan ile Abhazya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti arasındaki anlaşma ile Abhazya, Gürcistan’ın bir parçası olmuştur. ²⁷ 1931 yılında Sovyetler Birliği içinde otonom bir cumhuriyet olarak dâhil edilmesine kadar, Gürcistan ile anlaşmasını devam ettirmiştir.²⁸

1921’de kurulan, Abhazya SSC aynı yıl Gürcistan SSC ile birlik anlaşması imzalayarak, eşit statüde Sovyetler Birliği’ne dâhil olmuştur. 1922 yılında Abhazya’ya birlik cumhuriyeti statüsü verilmiş, ancak, 1930’da, Abhazya’nın statüsü, Gürcistan içinde bir özerk cumhuriyet statüsüne indirilmiştir.

Gürcü Cumhuriyeti’nin bir parçası olma tecrübesi Abhazya için önemli sonuçlar doğurmuş ve karşılıklı yabancılaşmanın giderek artmasına katkıda bulunmuştur.

²⁴ Kendi kaderini tayin hakkı (Self determinasyon) “Kendi kaderini tayin hakkı, bir halkın coğrafi sınırlarını, politik durumunu veya kendi geleceğini diğer devletlerden bağımsız olarak kendisinin özgürce belirlemesi” olarak tanımlanmaktadır”. Doğan Kılınç, “Self Determinasyon İlkesinin Azınlıklar Açısından Değerlendirilmesi”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt. XII, Sayı 1-2, 2008, s. 949.

²⁵ Aslanlı, **a.g.e.**, s. 120.

²⁶ Markedonov, **a.g.e.** s. 23.

²⁷ Markedonov, **a.g.e.** s. 23.

²⁸ Güngör, **a.g.e.**, s. 47.

1937-1938'de Abhazca alfabesinin yerine Gürcüce'ye dayalı bir alfabe konulmuş; 1945-1946'da Abhazya okullarında Gürcüce ana öğretim dili haline gelmiştir. ²⁹

Sovyetler Birliği'nin son dönemlerinde, Gorbaçov'un³⁰ "perestroyka" politikası sonucunda tüm Sovyet ülkelerinin ulusal bir canlanması ortaya çıktığında, Gürcüler ile Abhazlar arasındaki gerilim tırmanmaya başlamıştır. Zviad Gamsakhurdia'nın başkanlığını yaptığı Gürcü ulusal hareketi, homojen ve üniter bir Gürcü devlete talip olmuş ve Moskova'nın Gürcistan karşıtı tutumunun düzeltilmesi gerektiğini açıklamıştır. ³¹

1988 yılında Gürcistan ve Abhazya'da bürokratlar ve entelektüeller arasında birbirlerinin aleyhine siyasi kampanyalar başlamış, Haziran 1988'de 58 Abhaz memuru Moskova'ya, Gürcistan'dan ayrılma taleplerine destek vermesini isteyen bir mektup yazmıştır. Gürcistan'daki etnik milliyetçi hareketler güç kazandıkça iktidarda kalmaya çalışan Gürcü Komünist Partisi de "Gürcüleştirme Yasaları" çıkarmıştır. Örneğin kamuda Rusça yerine Gürcüce kullanılması ve üniversite sınavına Gürcü dili testi eklenmesi, bu dönemde en fazla tepki çeken kararlardan biri olmuştur. ³²

Gerçekte Sovyet döneminde Abhaz hareketi birçok defa haklarının devamı için girişimde bulunmuştur. 1931, 1957, 1967 ve 1977'de Abhaz aydınları Sovyetler Birliği liderliğine Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nden ayrılmak ya da Rusya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ne katılmak ya da ayrı bir Abhaz Birliği

²⁹ Shevchenko, **a.g.e.**, s. 12.

³⁰ 1985-1991 yılları arasında görev alan Sovyetler Birliği'nin son devlet başkanı. Perestroika (yeniden yapılanma ve Glasnost (açıklık) reformları ile Soğuk Savaş'ın sonunu getirse de, Sovyetler Birliği'nin dağılmasının önünü açmıştır ve 1990'da Nobel Barış Ödülü almıştır.

³¹ Shevchenko, **a.g.e.**, s. 12-13.

³² Petersen, **a.g.e.**, s. 192.

Cumhuriyeti kurmak için çağrıda bulunmuştur.³³ Aydınlar arasında başlayan bu taleplerin tabana yayılması sonucunda Abhaz siyasetçiler de Abhaz hareketinde öncü olmaya başlamıştır. Bu durum, 18 Mart 1989'da Lıhni toplantısı ile somutlaşmıştır. 18. yüzyılda Abhaz Krallığı'nın payitahtı olan Lıhni, aynı zamanda sembolik olarak önemlidir ve 30 bin kişiye ev sahipliği yapan toplantıda Sovyetler Birliği yönetimine Abhaz taleplerini ileten bir çağrı yapılmıştır.³⁴

Genel olarak Gürcistan'ın günümüzdeki etnik sorunlarının temelinde Sovyet Rusya döneminde değiştirilen demografik yapının da etkisi bulunmaktadır. Özellikle ülke çapında yönetimin göçe zorlaması ile yüz binlerce insan yaşadıkları yerlerden koparılmıştır. Bu nedenle uluslar Sovyetler Birliği yetkisindeki sorunların çözümü için Sovyetler Birliği Yüksek Sovyet İdare yönetimi aracılığıyla katılım göstermiştir. 26 Nisan 1990 tarihli "Sovyetler Birliği ile Federasyon Özneleri Arasında Yetki Paylaşımı" hakkındaki Sovyetler Birliği yasasında "özerk cumhuriyetler, federasyonun-özneleri olan Sovyet sosyalist devletlerdir" ifadesine yer verilmiştir. Bu durum ile Abhazya ve Gürcistan Sovyetler Birliği bünyesinde özerk cumhuriyet olmasına karşın, Abhazya ve Gürcistan arasındaki ilişkiler Sovyetler Birliği'nin özneleri olan devletlerarasındaki karşılıklı ilişkiler olarak değerlendirilmiştir.³⁵

³³ Markedonov, **a.g.e.**, s. 26.

³⁴ Aslanlı, **a.g.e.**, s. 122.

³⁵ Anri Cergeniya, "Abhazya Gürcistan İlişkilerinin Hukuki Yapısı ve Gelişimi", **NART**, Sayı 24, 2005, s. 16.

3. Sovyetler Birliği'nin Dağılması Dönemi

Çarlık rejiminin ardından kurulan Sovyetler Birliği ile birçok ulusun yapısı değişmekle birlikte, ulusal çıkarların ön plana geçmesi ile sorunlar başlamıştır. Çarlık Rusya'sı döneminde olduğu gibi Sovyetler Birliği zamanında ve devamında da ulusal sorunların varlığı korunmuştur. Lenin ve Stalin gibi liderler ulusal sorunların çözümü için çaba harcasalar da gerekli önemi vermedikleri için bu sorunlar özölememiştir. Sovyetler Birliği'nin çöküşü, oldukça karmaşık etnik ve dini yapıya sahip devletlerin kurulmasına olanak sağlamıştır.

Soğuk Savaş sonrası dönemde uluslararası alanda yaşanan değişikliklerin sonucu bu ölkelerde kendini gösteren etnik sorunlar kısa sürede uluslararası boyut da kazanmıştır. Bu istikrarsız dönemde stratejik bakımdan önemi artan Gürcistan, içinde bulundurduğu Abhaz, Oset, Azeri ve Ermeni azınlıkların neden olduğu ciddi güvenlik sorunlarıyla boğuşmak zorunda kalmıştır.³⁶

Sovyetler Birliği'nde Gorbaçov'un iktidara gelmesiyle ölkede başlayan reformlar 1989'dan itibaren dağılma sürecine dönüşerek, yerel düzeyde üye Cumhuriyetlerin egemenlik haklarını kullanmasının sağlanmasıyla Birliğin dağılması için elverişli ortamı hazırlamıştır. Gürcistan'da da 1990 yılı başından itibaren güçlü bir bağımsızlık hareketi başlamıştır. Bu süreç içinde Gürcistan Yüksek Sovyet'ince, 1921 Gürcistan-Sovyetler Birliği Anlaşması ile 1922 Birlik Anlaşması'nın geçersizliğini ilan eden kararlar alınmıştır. Böylece, 1990'da üç Baltık ölkesi ve Gürcistan'ın Birlikten ayrılma talepleri Sovyetler Birliği'nin dağılma sürecini başlatmıştır.

³⁶ M. Turgut Demirtepe, **Orta Asya ve Kafkasya Güç Politikası**, Ankara: USAK Yayınları, 2013, s. 211.

Abhazların yenilenen Gürcistanlaşmaya ilişkin endişeleri ile birlikte alevlenen ayrılma isteği, 1980'lerin sonunda Gürcü milliyetçiliğinin güç kazanması ile yükselişe geçmiştir. 25 Ağustos 1990 tarihinde Abhazya Özerk Cumhuriyeti Parlamentosu, Abhazya'nın Gürcistan'dan ayrılarak bağımsız bir cumhuriyet olduğunu bildirmiş ve Gürcistan'a bağlanmadan evvelki konumuna göre Sovyetler Birliği'ne bağlandığını belirtmiştir. Aralık 1990 seçimleri ile Vladislav Ardzinba başa gelmiş ve yeni bir anayasa hazırlanarak Gürcistan'ın Sovyetler Birliği'nin bir parçası olduğu belirtilmiştir. 1977 Anayasası Abhazya'yı Gürcistan toprağı kabul ediyordu; bu anayasa yerine öncesinde 1925 Anayasası ile Abhazya Sovyetler Birliği'nin bir parçası kabul edilmiştir.³⁷

31 Mart 1991'de Gürcistan'ın bağımsızlığını ilan etmesi sonrasında düzenlenen ilk serbest genel seçimlerde Gamsahurdiya, Komünist Parti üyesi olmayan bir aday olarak Gürcistan Devlet Başkanı seçilmiştir. Gamsahurdiya, başkanlığı öncesinde Abhazlara karşı Gürcü milliyetçiliğini savunmuş, Abhazya'yı bütünüyle Gürcüleştirme yolundaki niyetlerini açıklamıştır. Bu gelişme aynı dönemde Abhaz milliyetçiliğini ateşlemiş, Abhazya ve Güney Osetya'dan bağımsızlık talepleri daha açık dille belirtilmeye başlamıştır.³⁸ Ayrıca bu dönemde Sovyetler Birliği'nin resmen dağılması ile beraber Gürcistan'daki iç huzursuzlukların artması için de zemin hazırlamıştır. Gürcistan Sovyetler Birliği'nin geleceğı ile ilgili referandumu boykot eden tek cumhuriyet olurken; Güney Osetya ve Abhazya'da seçim sandıkları kurulmuştur. Aralık 1991'de Abhazya'da yapılan parlamento seçimlerinde 65 sandalyeden 28'i Abhazlara, 26'sı Gürcülere ve 11'i diğer milletlere ayrılmış ve ikili

³⁷ Fırat Karabayram, **Rusya Federasyonu'nun Güney Kafkasya Politikası**, Ankara: Lalezar Kitabevi, 2007, s.176-177.

³⁸ Özbay, **a.g.e.**, s. 80.

bir sistem kurulmuştur. Bununla beraber yeni parlamento işlemez hale gelmiş; çoğunlukla alınan kararlar Gürcistan milletvekilleri tarafından defalarca reddedilmiş ve bu kaçınılmaz olarak etnik grup gerilimine yol açmıştır.³⁹

Gerçekte Sovyetlerin dağılma sürecinde 1991 referandumunda Gürcüler ve Abhazların yönetime yönelik tutumları ve siyasi geleceği ile ilgili birbirinden farklı görüşleri, tarafların ayrılığını göstermesi bakımından önemlidir. Gürcistan, Baltık cumhuriyetleri gibi referanduma katılmayı reddetmiş olsa da, Abhazya katılmakla kalmamış, Sovyet cumhuriyetlerinin tamamına katılanların yanı sıra, Sovyetler Birliği üyesi seçmenlerin en yüksek oranlarından birini (yüzde 98,6) göstermiştir. Bu, Gürcistan ve Abhazya ulus devlet⁴⁰ projelerinin uyumsuzluğunun açık bir göstergesi olmuştur.⁴¹ Abhazya tarafı, Gürcistan'ın Sovyetler Birliği'nden ayrılma isteğinin, kendilerine de Gürcistan'dan ayrılma hakkını verdiğini savunmuştur.

Abhazya açısından bakıldığında, ulusal kendi kaderini tayin hakkına ancak özerk cumhuriyetin statüsünü birlik cumhuriyetine yükselterek ulaşılabilirdi. Bu, egemen devlet vesayetinin ve resmen ayrılma hakkının kazanılmasına yol açacaktı ve 1980'lerin ikinci yarısında perestroyka altındaki demokratikleşme süreci ve Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla Abhaz liderliği Abhazya'nın devlet kurumları ve Gürcistan ile bir konfederasyon üzerinde tam kontrol için çalışmaya başlamıştır.⁴²

³⁹ John Dugard ve David Roic, "The Role of Recognition in the Law and Practice of Secession", in Marcelo Kohen (Ed), **Secession: International Law Perspectives**, Cambridge: Cambridge University Press, 2006, s. 114.

⁴⁰ Ulus devlet, "Ortak değerler etrafında toplanan ve ulusal politikalarla şekillenen siyasi bir çerçevede yaşayan ve fikir beyan eden milletlerin bir arada yaşadığı siyasi bir düzen" (Deniz Özyakışır, "Ulus Devlet ve Milli Egemenlik Bağlamında Teorik Bir Küreselleşme Eleştirisi", **Jeopolitik Dergisi**, Cilt 5, Sayı 31, 2006, s. 78.)

⁴¹ Shevchenko, **a.g.e.**, s. 6.

⁴² Bruno Coppieters, "Chapter Five: The Georgian-Abkhaz Conflict", **ECMI**, <http://www.ecmi.de/fileadmin/downloads/publications/JEMIE/2004/1-2004Chapter5.pdf>, (Erişim: 09.03.2017).

4. 1992-1993 Abhaz-Gürcü Savaşı

Gürcistan'ın Şubat 1992'de, 1921-88 tarihleri arasında yapılmış olan tüm hukuki karar ve yasaları yürürlükten kaldırılarak 1921 Anayasası'na dönüldüğünü açıklaması ile Gürcistan ile Abhazya arasındaki tüm hukuki belgeler ortadan kalkmıştır.⁴³ Bu durum diplomatik ilişkileri kopma noktasına getirdiği gibi, taraflar arasında çatışma riskini de arttırmıştır. Ocak 1992'de Gürcistan'da Gamsakhurdia'nın ardından göreve gelen Şevardnadze, Rus televizyonuna verdiği bir röportajda Abhazya'da barışçıl bir çözümün artık mümkün olmadığını ve sorunun çözülebilmesi için gereken tek şeyin askeri çözüm olduğunu belirterek, bunun da çok kısa zamanda gerçekleşeceğini ifade etmiştir.⁴⁴ Gerçekte Kremlin Gürcistan'daki etnik çatışmaların ortaya çıkması için çaba da göstermiştir, bunun nedeni de Gürcistan'ın parçalanmak istenmesidir. Abhazya Yüksek Konseyi, Abhazya SSC ve Gürcistan Anayasa ihlali ile, kendine göre kararları alıp hükümeti gasp etmeye çalışmıştır. Bu durum Svetlana Çervonaia başta olmak üzere diğer Rus siyaset bilimcileri tarafından da kabul edilmiştir.⁴⁵

Haziran 1992'de Abhaz militanlarının Sohum'daki hükümet binalarına saldırması ile taraflar arasındaki gerginlik en üst noktaya ulaşmış, özerklik konusundaki gerginlikler kritik bir aşamaya ulaşmıştır. 23 Temmuz 1992'de Abhaz Hükümeti, bağımsızlığını ilan etmişse de bu karar uluslararası camiada kabul görmemiştir. Abhaz Parlamentosu 14 Ağustos 1992 tarihinde Gürcistan ile nasıl bir birlik oluşturacağı konusunda “görüşme” kararı almış, ancak aynı tarihte Abhazya

⁴³ Kemal İnät, Burhanettin Duran, Muhittin Ataman, **Dünya Çatışma Bölgeleri**, Ankara, Nobel Yayınevi, 2007, s. 332.

⁴⁴ Cavid Veliev ve Araz Aslanlı, **Güney Kafkasya: Toprak Bütünlüğü, Jeopolitik Mücadeleler ve Enerji**, Ankara: Berikan Yayınevi, 2011, s. 202.

⁴⁵ Malashkhia, Shota, **Konfliktebis Anatomia**, Tbilisi, Gamomcemloba Stamba “Forma”, 2011, s. 96.

üzerindeki hükümet denetimini yeniden sağlamak için Gürcü polisi ve Ulusal Muhafız birlikleri bölgeye gönderilmiştir.⁴⁶ Bu süreç içerisinde de Gürcistan, 14 Ağustos 1992'de “Kılıç” adı verilen askeri operasyon ile Abhazya'ya gönderilmiştir.⁴⁷ Abhaz, Adıge, Abazin, İnguş, Kabardey, Çerkes ve Çeçen halklarının temsilcilerinin katıldığı ‘Dağlı Halklar Konfederasyonu’ adıyla 1989'da kurulan örgüt de (Daha sonra ismi ‘Kafkas Halkları Konfederasyonu, ‘Kafkasya Federasyonu’ olmuştur) Abhaz halkını desteklemiştir.⁴⁸ Ayrıca Ermenilerden oluşan ‘Bagramian Taburu’ Abhaz ayrılıkçı tarafını desteklemiştir.⁴⁹

Gerçekte Sovyetler Birliği'nin dağılması sonrasında Abhazya, Avrasya'daki fiili devlet kurmanın en ilginç örneklerinden biri haline gelmiştir. Ağustos 1992'de başlayan, Gürcistan hükümeti ve yerel paramiliter güçlerle yaklaşık 14 aylık bir çatışma sonrasında 30 Eylül 1993 geleneksel olarak Abhazya'da Zafer Bayramı olarak kutlanmaya başlamıştır.⁵⁰ Gürcistan'ın bakış açısından 1992-1993 çatışmaları ayrılıkçı rejimle mücadele olarak kabul edilmiştir. Abhaz sorununun askeri çözümünden sorumlu olan Eduard Shevardnadze'ye göre, 1992 yazında Abhazya'da bir nevi diktatörlük kurulmuş ve bu gelişme acil bir askeri müdahaleye ihtiyaç duymuştu.⁵¹

Abhaz bakış açısına göre ise 1992-1993 savaşı Abhaz halkının Büyük Yurtsever Savaşı olarak nitelendirilmiştir.⁵² Abhazya Eski Güvenlik Bakanı ve savaşın

⁴⁶ İnat, **a.g.e.**, 332.

⁴⁷ Aslanlı, **a.g.e.** s.124.

⁴⁸ Cahit Aslan, “Türk-Rus-Gürcü İlişkilerinin Merkezindeki Ülke: Abhazya”, **Akademik Bakış**, Sayı 16, 2009, s. 5.

⁴⁹ Abhazetis Omi Kavkazplus, 1992-1993, 2015, <https://kavkazplus.com/news.php?id=322#.WpauAbyWbIU>, (Erişim: 10.01.2018).

⁵⁰ Markedonov, **a.g.e.**, s. 17.

⁵¹ Markedonov, **a.g.e.**, s. 35.

⁵² Markedonov, **a.g.e.**, s. 35.

katılımcılarından olan General Levan Kiknadze 14 Ağustos 1992 tarihini Gürcü-Abhaz ilişkilerinin en trajik günlerinden biri olarak nitelendirmiştir. *“Eğer taraflardan birinin savaşın yıkıcılığı hakkında fikri olsaydı, savaştan kaçınırlardı. Ardzinba savaştan kaçınmamız için bize bir şans bırakmamıştır. Devlet konseyi bu anlamda suçludur. Bu noktada demiryolu iletişimini restore etmek adına Abhazya demiryolu bölgesine asker çıkarma kararı alınmıştır”* ifadelerini kullanmıştır.⁵³

14 Mayıs 1993’de, Şevardnadze, Yeltsin’e Abhazya’daki askerlerini çekeceğine dair söz vermiş, ardından 9 Temmuz 1993’te 849 sayılı, Abhazya ile ilgili ilk Birleşmiş Milletler (BM) Güvenlik Konseyi kararı çıkmıştır.⁵⁴ Güvenlik Konseyi’nin bu kararında, Gürcistan’ın toprak bütünlüğünün ve egemenliğinin altı çizilmiştir. Taraflardan bir an önce barışın sağlanması için çaba sarf etmeleri istenmiştir.⁵⁵ Abhazya sorunu ile ilgili savaş döneminde bazı BM Güvenlik Konseyi kararları da kabul edilmiştir.⁵⁶

Çatışmaya yönelik uluslararası toplumun (özellikle Birleşmiş Milletler’in) tutumu konusunda Gürcistan’ın toprak bütünlüğünün korunmasına yönelik desteğin yanı sıra Abhazya’nın ayrılıkçılığının reddedilmesi ve Gürcistan Cumhuriyeti içindeki Abhaz halkına geniş özerklik verilmesi üzerine yoğunlaşmıştır.⁵⁷

27 Temmuz 1993 anlaşması ile Gürcistan, Abhazya’dan çekilmeyi kabul etmiş, bununla beraber çatışmaların sürmesi neticesinde konu BM Güvenlik Konseyi’ne

⁵³ Levan Kiknadze, “Savaşın Bilinmeyen Ayrıntıları – Sohum’un Düşüş Sebepleri”, http://expertclub.ge/portal/cnid__13530/alias__Expertclub/lang__ka-GE/tabid__2546/default.aspx (Erişim: 30.01.2017)

⁵⁴ Demir, **a.g.e.**, s.181.

⁵⁵ Demir, **a.g.e.**, s.181.

⁵⁶ Birleşmiş Milletler 849 no’lu karar (9 Temmuz 1993) , Birleşmiş Milletler 858 no’lu karar (24 Ağustos 1993), Birleşmiş Milletler 876 no’lu karar (19 Ekim 1993), Birleşmiş Milletler 881 no’lu karar (4 Kasım 1993), Birleşmiş Milletler 892 no’lu karar (22 Aralık 1993) Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararları, <http://www.un.org/Docs/scres/1993/scres93.htm>, (Erişim: 09.04.2017)

⁵⁷ Dugard ve Raic, **a.g.e.**, s. 117.

nakledilmiştir. Güvenlik Konseyi 858 sayılı karar uyarınca bölgeye bir gözlemci heyet yerleştirilmesini ve 27 Temmuz anlaşmasının uygulanmasını hedeflemişse de çatışmaların sürmesi neticesinde 858 sayılı kararın uygulanması mümkün olmamıştır. Taraflar, 1994'te vardıkları yeni bir anlaşma uyarınca Rus askerlerinden oluşan bir Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) barış gücünün tampon bölgeye konuşlandırılmasını kabul etmiştir.⁵⁸

BM, ateşkes anlaşmasının koşullarının yerine getirilip getirilmediğini denetlemeleri için askeri gözlemcileri göndermeyi kabul etmiş, ardından Gürcü tarafı Abhazya bölgesinden ağır silahlarını ve birçok birliğini geri çekmiştir. Bununla birlikte BM gözlemcileri Abhazya'ya ulaşmadan önce ateşkes, Abhazya tarafınca bozulmuş ve 27 Eylül 1994 tarihinde başkent Sohum, Abhaz kuvvetleri tarafından ele geçirilmiştir.⁵⁹

1993 boyunca Abhazya ile Gürcistan arasında doğrudan çatışmalar yaşanmaya devam etmiştir. Şevardnadze, Gürcistan kontrolü altında bulunan Sohumî'nin tehlike altında olduğunu gerekçe göstererek, acil uluslararası yardım talebinde bulunmuştur.⁶⁰ Ciddi bir Rus desteğine dayanan Abhaz askeri birlikleri yapılan saldırılar sonucunda, Eylül 1993 boyunca Gürcü ordusunu üst üste yenilgilere uğratmıştır. Abhaz silahlı kuvvetlerinin İngur nehrine ulaşmasıyla 30 Eylül itibarıyla savaş, Abhazya'nın zaferi ile sonuçlanmıştır.⁶¹

Şevardnadze, Moskova'nın Abhazya'ya yardım ettiğini iddia etmiştir. Her ne kadar Gürcistan hükümeti, Rus arabulucular ve barış güçleri ile işbirliği yapsa da Abhazya

⁵⁸ Atilla Sandıklı, Elnur İsmayilov ve Orhan Gaffarlı, **Kafkasya'daki Gelişmeler ve Türkiye**, İstanbul: BİLGESAM, Rapor No: 60, Nisan 2014, s. 27.

⁵⁹ Karabayram, **a.g.e.** s.180.

⁶⁰ Mert, **a.g.e.**, s.53.

⁶¹ Aslanlı, **a.g.e.** s.116

ile yaşanan çatışmalarda Rusya'nın çatışmalara müdahale ettiği gerekçesiyle eleştirmiştir. Örneğin, Ekim 1992'den Haziran 1993'e kadar devam eden süreç, Şevardnadze Rus birliklerinin Abhazya'daki çatışmaların içinde yer aldığını ve hatta bu çatışmaların şiddetlenmesine neden olduğunu öne sürmüştür.⁶²

Ekim 1993'te Gürcistan, eski Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Abhazya'nın büyük çoğunluğu üzerinde fiilen egemenliğini kaybetmiştir. Mayıs 1994'te Rusya'nın girişimi ile imzalanan Moskova ateşkes anlaşması da, barış gücünü Devlet Başkanları Konseyi'nin yetkisine tabi tutarak Abhazya üzerindeki Gürcistan egemenliğinin boyutlarını yasal olarak geri çekmiştir.⁶³ 4 Nisan 1994 tarihinde Moskova'da BM, Avrupa Birliği ve AGİT'in de içinde olduğu toplantıda Abhazya ve Gürcü yetkilileri "Gürcistan – Abhazya Anlaşmazlığının Barışçıl Çözümü İçin Öneriler Deklarasyonu" adı altında bir anlaşma imzalamışlardır. Bu anlaşma doğrultusunda BDT'nin bölgeye yerleştirilmesine karar verilmiştir. Bununla birlikte Abhazya'daki gelişmeleri izlemesi adına 1993 tarihinde bölgede bir BM Askeri Gözlemci Komisyonu (UNOMIG) kurulmuştur.⁶⁴

Gerçekte 1993 yılının sonuna doğru Gürcistan'ın Abhazya başkenti Sohum'u kaybetmesi aynı zamanda savaşın kaybedildiği anlamına da gelmiştir. Şevardnadze'nin bu dönem dış politikası bu nedenle Rusya'ya yakınlaşma çabası şeklinde olmuştur. Rusya baskısı ile Gürcistan bu dönemde Bağımsız Devletler Topluluğu'na (BDT) üye olmuştur.⁶⁵

⁶² Karabayram, **a.g.e.** s.180.

⁶³ Markedonov, **a.g.e.**, s. 41.

⁶⁴ Aslanlı, **a.g.e.** s.126

⁶⁵ Oktay Tanrısever, "Sovyet Sonrası Dönemde Rusya'nın Kafkasya Politikası", Mustafa Türkeş, İlhan Uzgel (der.), **Türkiye'nin Komşuları**, Ankara: İmge Yayınları, 2002, s.398-399.

BM çatısı altında 1 Aralık 1993’de Cenevre’de gerçekleştirilen Gürcistan ve Abhazya arasındaki görüşmeler olumlu bir biçimde sonuçlanmıştır. Rus Dışişleri Bakan Yardımcısının da yer aldığı bu görüşmeler tarafların ortak bir memorandum kabul etmesiyle tamamlanmıştır. Memorandum koşullarına göre bölgede ateşkes sağlanarak uluslararası barış güçlerinin yerleştirilmesi kabul edilecek, esir değişimi yapılacak, mültecilerin evlerine dönmelerine izin verilecektir. Ayrıca her iki taraf, New York’ta yayınlanan, çatışma sırasında tarafların insan haklarını ihlal etmelerine ilişkin Beyaz Kitap’ın sonuçlarını onaylamışlardır.⁶⁶

Süreç içerisinde Güvenlik Konseyi de çeşitli kararlar almıştır. Buna göre Güvenlik Konseyi’nin 31 Ocak 1994 tarihli ve 896 sayılı kararında, Abhazya’nın siyasi statüsüyle ilgili olarak, Gürcistan Cumhuriyetinin egemenlik ve toprak bütünlüğüne saygı gösterilmesine, çatışmaların önlenmesine ve müzakerelerin başarılı olması için gerekli çabaların sürdürülmesine vurgu yapmıştır. 12 Temmuz 1996 tarihli ve 1065 sayılı kararında ise, Gürcistan’ın egemenlik ve toprak bütünlüğüne olan bağlılığının, uluslararası alanda tanınan sınırları dâhilinde onaylandığında Güvenlik Konseyi’nin olası bir Abhaz ayrılığına ilişkin görüşü ise açıktır. Söz konusu kararda Abhazya’nın statüsünü bu ilkelere sıkı sıkıya uygun olarak tanımlama gerekliliği ve Abhaz siyasi hareketinin bu ilkelere aykırı hareketlerde bulunulamayacağına altı çizilmiştir. Bu durum Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi tarafından da desteklenmiştir.⁶⁷

Savaşın bitmesinin ardından Abhazya sorununa ilişkin ilk çözüm girişimi Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT)’in devreye girmesiyle birlikte Cenevre’de 30 Kasım-1 Aralık tarihleri arasında gerçekleştirilen bir toplantıda olmuştur. Çok sayıda

⁶⁶ Demir, **a.g.e.** s.182.

⁶⁷ Dugard ve Raic, **a.g.e.**, s. 118.

belge ve görüşün de ortaya konulduğu bu görüşmede Gürcistan'ın sınır durumu, toprak bütünlüğü; Abhazya bağımsızlığı ve mülteci konuları detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

1992-1993 boyunca süren savaş sonucunda toplamda dört bin Gürcü hayatını kaybetmiş ve bin kişi kaybolmuştur. Aynı dönemde üç binden fazla Abhaz da yaşamını yitirmiştir. Gürcü-Abhaz çatışmasının getirdiği ekonomik kayıplar ise 10,7 milyar ABD Dolarını bulmuştur. Çatışmaların sona ermesi sonrasında da 700 kişi kara mayınları nedeniyle hayatını kaybetmiştir.⁶⁸ Diplomatik seviyede, savaş, ateşkes ve çekilme anlaşmaları bir yana, Eylül 1993'teki nihai Abhaz başarısı, Abhazlara Kuzey Kafkasya'nın Çeçenler ve Kazaklar da dâhil olmak üzere diğer halklardan ve Rus ordusundan gayri resmi yardımı ile perçinlenmiştir. Bunun yanı sıra Abhaz Bölgesi'nden Gürcistan birliklerinin çıkarılmasının ardından Abhazya'daki binlerce Gürcü göç etmek zorunda kalmıştır.⁶⁹ Nihayet 4 Eylül 1994'te ise Abhazya ve Gürcistan arasındaki fiili ve hukuki bağ tamamen kopmuştur. 3 Ekim 1999'da yapılan referandumda da Abhazya halkının yüzde 98'i bağımsızlık lehinde oy kullanmıştır.⁷⁰ 90'lardaki çatışmalardan zorla göç eden Gürcü halkı referandumda oy kullanmamıştır.

Abhazya'daki 1992-1993 savaşı önemli bir mülteci sorunu da ortaya çıkarmıştır. Bölge nüfusunun yüzde 45 gibi önemli bir çoğunluğunu oluşturan Gürcüler Gürcistan'a sığınırken, 70-80 bin Rus da bölgeyi terk etmiştir. Ayrıca Ermeni ve

⁶⁸ Markedonov, **a.g.e.**, s. 40.

⁶⁹ Markedonov, **a.g.e.**, s. 40.

⁷⁰ Aslan, **a.g.e.**, s. 8.

Rumlar da başka ülkelere gidince Abhazya nüfusu yaklaşık yüzde 60-70 oranında azalmış, bölgede önemli sosyoekonomik sorunlar ortaya çıkmıştır.⁷¹

Tüm bunlarla beraber 1992-1993 çatışmaları bölgesel dengeler ve sorunun kronikleşmesi açısından dönüm noktası olmuştur. Bu gelişmeler sonrasında Gürcistan BDT'ye katılarak topraklarında Rus üssü konuşlanmasını kabul etmiştir. 27 Temmuz Antlaşması ile de Gürcistan, Abhazya'dan çekilmiştir. Konunun BM Güvenlik Konseyi'ne taşınması ile 858 sayılı karar kabul edilmiş ve ateşkes anlaşmasının uygulanması gözetilmiştir. Ancak çatışmaların yeniden alevlenmesi üzerine 1994'te taraflar BDT barış gücünün tampon bölgeye konuşlanmasını kabul etmiştir.⁷²

5. 1994-2008 Dönemi

Abhazya bölgesinde 1992-1993 çatışmaları sonrasında ortaya çıkan ateşkes hali, 1990'lar boyunca silahlı gerginliklerle sekteye uğramıştır. Moskova Antlaşması, uzun yıllar BM heyeti talimatlarına ve ateşkes hattında Rus arabulucularının varlığına zemin hazırlamış, ancak bu durum, Mayıs 1998, Ekim 2001 ve Ağustos 2006'da gerçekleştirilen saldırılarla bozulmuştur.

1994'te BDT üyesi olan Gürcistan'ın talebi üzerine, Rusya ve diğer BDT üyeleri 1995'te Abhazya'ya ambargo uygulamaya başlamışlardır. 1997 yılında da, Abhazya tekrar Gürcistan'a federatif yapıyı öngören siyasi bir proje sunmuş; tarafların

⁷¹ Selçuk Çolakoğlu, "Türkiye Gürcistan İlişkileri", **Stratejik Öngörü Dergisi**, Sayı 6, 2005, s. 31.

⁷² Sandıklı, İsmayilov ve Gaffarlı, **a.g.e.**, s. 27-28.

karşılıklı statülerini belirleyen bu projeye Gürcistan, olumlu ya da olumsuz hiçbir yanıt vermemiştir.

Rusya'nın verdiği destekle Gürcistan'a karşı ayaklanan Abhazlar 1995'te Moskova yönetimine bir çağrıda bulunmuş, Rusya'nın korumasına girmek istediklerini bildirmişlerdir. Ancak bu tarih sonrasında⁷³ Rusya, politikasını değiştirmiş ve tüm ayrılıkçı faaliyetlerde Gürcistan lehine politikalar izlemeye başlamıştır.⁷⁴

Şubat 1995'te Rusya, sorun karşısında federal bir düzenleme yapılması için bir taslak hazırlamış, bu düzenleme Gürcistan hükümeti tarafından kabul edilmiş, ancak taslak bir birlik devletinde eşit üyelik değil, bir özerklik teklifi olarak yorumlandığı için Abhazya tarafından reddedilmiştir. Ertesi yıl da sorun karşısında hiçbir çözüm bulunamamıştır. 1996'da Abhazya'da mültecilerin katılımı olmaksızın parlamento seçimleri belirsizliği tırmamış, seçimler Güvenlik Konseyi ve Avrupa Parlamentosu tarafından gayrimeşru ilan edilmiştir.⁷⁵

1993–1997 yılları arasında BM, AGİT ve Rusya'nın girişimleri ile Abhazya sorununun çözümüne ilişkin 350 konferans ve görüşme yapılmış ve 400 civarında belge kabul edilmiş olmasına rağmen çözüm konusunda somut ilerleme sağlanamamıştır.⁷⁶ 1997 sonunda ateşkesin devamını sağlamak için bir Koordinasyon Konseyi oluşturulmuş ve ayrıca mülteciler, insani ve ekonomik konular gibi meselelerin görüşülmesi de hedeflenmiştir. Ancak Abhazya, 2001'den sonra Konsey'in toplantılarına karşı olduğunu açıklamıştır. Bununla beraber Konsey'in

⁷³ Rusya'nın politika değişikliği ile ilgili ayrıntılı değerlendirmelere çalışmanın üçüncü bölümünde yer verilecektir.

⁷⁴ Öz, **a.g.e.**, s. 1119.

⁷⁵ Dugard ve Raic, **a.g.e.**, s. 116.

⁷⁶ Mert, **a.g.e.**, s. 54.

alışmaları da 2006 sonrasında başarısız olmuş ve toplantılara devam edilememiştir.⁷⁷

Abhazya, devlet kurumlarını ve yapısını geliştirirken Tiflis'in bölge üzerinde siyasi, askeri ya da ekonomik kontrolü kalmamıştır. 3 Haziran 2006'da ilan edilen Karadağ'ın bağımsızlığının tanınması, 2000'ler boyunca Kosova'nın statüsü ile ilgili tartışmalar ve Putin'in kendi kendini yönetim hakkı için evrensel ilkelerin belirlenmesine ihtiyaç duyulduğuna dair açıklamaları, Abhazlar'ın, tanınmaya yönelik beklentileri arttırmıştır.

Gürcistan Devlet Başkanı Şevardnadze 13 Ocak 2003'te Abhazya çatışma bölgesinde konuşlanmış Barış Gücü Birliklerinin 31 Aralık 2002'de biten görev süresinin uzatılmasına karşı olduklarını açıklamış, bu karara gerekçe olarak Rusya'nın Soçi-Sohum arasındaki tren yolu hattını Gürcistan'ın onayını almadan tek taraflı olarak yeniden işletmeye açma ve Abhazya'da ikamet eden Gürcistan vatandaşı Abhazya halkına Rus pasaportu verme girişimleri olduğunu belirtmiştir.⁷⁸

2004-2005 döneminde Abhazya üzerindeki ambargo, Rusya'nın baskısı ile kalktı. Bu süreçte bölgede bazı siyasal partiler kurulmuş ve seçimler düzenlenmiştir.

Kasım 2006'da Abhazya gibi bağımsızlığı tanınmayan Güney Osetya'da da referandum gerçekleşmiştir. Referandum sonuçlarına göre nüfusun çoğunu bölgenin bağımsızlığını desteklemiştir, ancak 90'lardaki çatışmalardan zorla göç eden Gürcü halkı referandumlarda oy kullanmamıştır.⁷⁹

⁷⁷ Güngör, **a.g.e.**, s. 48.

⁷⁸ Mert, **a.g.e.**, s. 54.

⁷⁹ Sivil Georgia, Medvedevma Afxazetisa da Samkhret Osetis Damoukidebloba Agiara, 2008, <http://www.civil.ge/geo/article.php?id=19296>, (Erişim: 12.01.2018).

6. 2008 Rusya Gürcistan Savaşı Sonrası Gelişmeler

Abhazya sorununda dönüm noktalarından birisi de 2008 yılında patlak veren Rusya-Gürcistan Savaşı olmuştur. Dünya kamuoyunun dikkatlerinin kesildiği Temmuz 2008’de Güney Osetya’da çatışmaların yoğunlaşması üzerine 21 Temmuz’da BM Güvenlik Konseyi olağanüstü toplanarak sorunu görüşmüştür. Birçok yoruma göre Rusya, Gürcistan’ı müdahaleye zorlamış ve Gürcistan’ın bölgeye müdahalesine de çok sert yanıt vermesi ile savaş kaçınılmaz olmuştur. Beş gün devam eden savaş, AGİT ve AB’nin çabaları ile ateşkesle sona ermiştir. Ayrıca BM Güvenlik Konseyi Güney Osetya ve Abhazya’daki Gözlem Misyonunun görev süresini belirleyen 1839 Sayılı Kararını 4 ay daha uzatmaya karar vermiştir.⁸⁰

Rus müdahalesi ve Güney Osetya'dan çekilmek zorunda kalması üzerine, büyük bir sıkıntı çeken Tiflis yönetimi, söylemini değiştirmiş, Ağustos 2008'den önce planlanmış olan bir Rus saldırısına karşı savaştığını açıklamaya başlamıştır. Gürcistan, Rusya'nın Güney Osetya'da önemli miktarda birlik bulundurduğunu, yerel isyancıları eğittiğini ve savaş öncesinde onlara silah sağladığını iddia etmiştir. Tiflis yönetimi askeri eylemlerinin kendi topraklarında gerçekleşen Rus saldırısına karşı olduğunu ve Oset milislerinin saldırısına uğrayan vatandaşlarını korumak için operasyonu yürütmek zorunda olduklarını ileri sürmüştür; Dolayısıyla, Gürcistan'ın kendini savunma hakkını kullanması nedeniyle, uluslararası hukukta zoraki güç kullanımları esastır ve yasalıdır. Savaşın başında Rusya, Güney Osetya'da "barışı koruma operasyonu" yapma ihtiyacı duyduğunu açıklamıştır. Uluslararası toplum soykırım argümanını ikna edici bulmadığından, Rus yetkililer daha sonra BM

⁸⁰ Süleyman Erkan, “2008 Rusya Gürcistan Savaşı ve Uluslararası Toplum”, **UİİİD-İJEAS**, Sayı 17, 2016, s. 45.

Şartının 51. maddesine atıfta bulunarak, Rus vatandaşlarının ve Rus barış gücü askerlerinin saldırıya uğradığı için, Rusya'nın savunma amacı ile kendi operasyonunu gerçekleştirildiğini savunmuştur. Rus tarafının bakış açısına göre silahlı kuvvetler, oradaki şiddete son vermek için Tskhinvali'yi değil, aynı zamanda, Gürcistan ordusunun saldırılarını engellemek için Gürcistan topraklarına da girmiştir.⁸¹

2008'de altı günün sonunda, 12 Ağustos 2008'de varılan ateşkes gereğince Rusya Devlet Başkanı Medvedev ve Fransa Cumhurbaşkanı Sarkozy öncülüğünde altı maddelik bir bildiri kabul edilmiştir. Bildiri hükümlerine göre askeri güç kullanılmayacağı, geçici ateşkestten kalıcı ateşkese geçileceği, insani yardım geçişlerine izin verileceği, Rusya ve Gürcistan güçlerinin savaştan önceki konumuna dönecekleri, Güney Osetya ve Abhazya'nın statüsünün uluslararası değerlendirmeye açılacağı karara bağlanmıştır.⁸²

Ateşkesin ardından Ekim ayı içerisinde de İsviçre'nin Cenevre kentinde barış görüşmeleri başlatılmıştır. Cenevre sürecinde Gürcistan, Abhazya ve Güney Osetya temsilcilerinin yanı sıra, AGİT, AB ve BM temsilcileri de yer almıştır. Cenevre görüşmeleri öncelikli olarak tüm devlet ve devlet dışı çatışma tarafları arasındaki müzakereler ve büyük uluslararası oyuncuların arabuluculuğuyla bölgede istikrar ve güvenlik, çatışmaların çözülmesi ve mültecilerin uluslararası hukuka dayalı geri dönüşleri konusunda kapsamlı bir anlaşma sağlamayı amaçlamıştır. Başlangıçta Gürcistan, forumun Rus askeri güçlerinin yerini uluslararası barış gücü askerleri ile

⁸¹ Elena Kropatcheva, "Russia's Response to Georgia's Military Operation in South Ossetia", **The Case of Georgia/South Ossetia** in: Institute for Peace Research and Security Policy at the University of Hamburg / IFSH (Hrsg.) OSCE Yearbook 2008, s. 47.

⁸² Ülviye Aydın, "Abhazya ve Güney Osetya Sorunu: Avrupa Birliği Gürcistan İlişkilerinin İstenmeyen Gündemi", **Avrupa Birliği'nin Bölgesel İhtilaflara Yönelik Politikaları**, Uğur Burç Yıldız (ed), Ankara: Detay Yayıncılık, 2016, s. 45.

değiştirmeyi teklif etmiş, bununla birlikte diğer anlaşmazlık noktaları dolayısıyla istenilen amaçlara ulaşamamıştır.⁸³

Cenevre görüşmelerinde bir diğer tartışılmalı konu ise güç kullanılmaması konusunda olmuştur. Rusya, Gürcistan'ı Abhazya ve Güney Osetya üzerinde güç kullanılmaması için anlaşma imzalamaya çağırmıştır. Tiflis ise bunun yerine Rusya ile ikili bir anlaşma imzalamaya hazır olduğunu açıklamışsa da Moskova, bu belgeyi çatışmanın tarafı olmadığını savunarak reddetmiştir.⁸⁴

2008 savaşının Abhazya sorunu üzerindeki en önemli etkisi 26 Ağustos'ta Rusya'nın Güney Osetya ile birlikte Abhazya'nın bağımsızlığını tanıdığını açıklamasıdır. Yapıcı'ya göre bu gelişme sembolik de olsa büyük öneme sahiptir. Semboliktir, çünkü Güney Osetya ve Abhazya'nın Rusya etki sahasında olduğu, Moskova yönetiminin Gürcistan'a müdahalesi ile kesinleşmiştir. Rusya'nın açıklamasının esas amacı Güney Osetya ve Abhazya'nın statüsü üzerinden, 17 Şubat 2008'de ilan edilen Kosova'nın bağımsızlığını tartışmaya açmaktır.⁸⁵ Böylece Rusya, Balkanlar'da son yıllarda yitirdiği etkinliğini arttırabilecek, ABD'nin öncülüğünde atılan adımların "değiştirilebilir olduğunu" gösterebilecek ve küresel güç mücadelesinde güven kazanabilecektir.⁸⁶

2017 itibariyle Abhazya, BM üyesi beş devlet (Rusya, Nikaragua, Venezuela, Nauru ve Tuvalu) tarafından bağımsız olarak tanınmıştır. 17 Eylül 2008'de Rusya ve Abhazya, cumhuriyet sınırları içerisinde bir Rus askeri ve siyasi varlığı sağlayan

⁸³ Ivona Mikhelidze, **The Geneva Talks over Georgia's Territorial Conflicts: Achievements and Challenges**, Istituto Affari Internazionali Paper, November 2010, s. 2-3.

⁸⁴ Mikhelidze, **a.g.e.**, s. 4.

⁸⁵ Utku Yapıcı, "Gürcistan Savaşı: Öncesi ve Sonrası", **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt 63, Sayı 3, 2008, s. 190.

⁸⁶ Yapıcı, **a.g.e.**, s. 190.

Dostluk, İşbirliği ve Karşılıklı Yardım Antlaşması imzalanmıştır. Batı ülkeleri ise Rusya ve diğer devletlerin Abhazya'yı tanımasını kabul etmemektedir. Batılı güçlerin Abhazya konusundaki en son bildirisi, NATO, ABD Dışişleri Bakanlığı ve ABD'nin Gürcistan Büyükelçiliği tarafından eleştirilen 2012 parlamento seçimleriyle ilgili olmuştur.⁸⁷

Ağustos 2008'de Gürcistan ile olan savaşın ardından ve Rusya'nın Abhazya'nın bağımsızlığını tanımasından sonra Abhazya'nın uluslararası statüsü konusu hâlâ tartışmalıdır. Bunun temel nedeni, Abhazya'nın bağımsızlığının uluslararası alanda çeşitli nedenlerden ötürü yaygın olarak kabul görmediği gerçeğidir.⁸⁸ Gürcistan ve Abhazya arasındaki meseleler, özellikle Rusya'ya karşı 2008 savaşından bu yana değişmemiştir. Gürcistan'ın Abhazya'ya karşı hali hazırdaki politikası Abhazya'yı tanınamama üzerinedir. Rusya'nın Abhazya'daki güçlü varlığı ve Abhazya'nın bağımsızlığını tanıması, Gürcistan'ın toprak bütünlüğünden endişe etmesine neden olmaktadır. Bugün gelinen noktada Gürcistan'ın bölgeye yönelik temel iki amacı söz konusudur. Bunlar:⁸⁹

- ✓ Abhazya'nın (ve Güney Osetya'nın) tanınmamasını sağlamak. Bu amaçla Gürcistan 50'den fazla ülkeyle diplomatik ilişkiler kurmuştur ve bu süreç devam etmektedir.

⁸⁷ Jack Holmberg Forsyth, **Self-Determination, Secession, and State Recognition a Comparative Study of Kosovo, Abkhazia, and South Ossetia**, Lund: Lund University Faculty of Law Unpublished Master Thesis, 2012, s. 43.

⁸⁸ İslam Tekushev, "Abkhazia: The Contemporary Situation", **Abkhazia: Between the Past and Future**, İslam Tekushev, Sergey Markedonov ve Krill Shevchenko (eds), Prague: Medium Orient, 2013, s. 84.

⁸⁹ Archil Gegeshidze, "Conflict Resolution Policy after August 2008", **Transformation of the Georgian-Abkhaz Conflict: Rethinking the Paradigm**, Archil Gegeshidze and Ivlian Haindrava (ed), s. 35.

- ✓ Rusya pasaportlarını elinde bulunduran Abhaz ve Güney Osetçe sakinlerinin vize başvurularının engellenmesi yoluyla seyahat kısıtlamaları.

Savaş sonrasında onlarca yuvarlak masa toplantısı gerçekleştirilmesine rağmen, halen sorunun çözümüne yönelik somut bir gelişme kaydedilmemiştir. Gürcistan'ın Abhazya ve Güney Osetya'yı yeniden egemenliği altına almak istemesi, ancak Rusya'nın bu durumu kabul etmek istememesi müzakerelerin sonuçsuz kalmasının en büyük nedenidir. Gürcistan, çözüm çabaları çerçevesinde, Gürcistan'ın toprak bütünlüğü içinde Abhazya ve Güney Osetya'ya geniş bir özerklik vermeyi teklif etse de Abhazya ve Güney Osetya, bu yönde bir çözümü kabul etmemektedir. Diğer taraftan, müzakerelere öncülük eden uluslararası kuruluşların da geçen yedi yıl içerisinde çözüme yönelik bir mekanizma geliştirememiştir.⁹⁰

24 Kasım 2014'te Sochi'de Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ve Abhazya'nın lideri Raul Khajimba, Abhazya'nın uluslararası camia tarafından devlet olarak tanınmamasına rağmen, ittifak ve stratejik ortaklık konusunda bir Rus-Abhazya antlaşması imzalamıştır. Savaş, sınır kontrolü, gümrük politikası, sosyal politika, yasa ve düzen alanlarında işbirliği gündeme gelmiştir.⁹¹

Abhazya'nın Rusya tarafından tanınmasının yanı sıra, bölgenin askeri güvence garantisinin de olduğunu belirtmek gerekmektedir. Abhaz topraklarında Rus birliklerinin bulunması için mevcut yasal dayanak, Rusya ile Abhazya arasında

⁹⁰ Aydın, a.g.e., s. 46-47.

⁹¹ Russia's "Neighborhood Policy": The Case of Abkhazia", <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2014-11-26/russias-neighbourhood-policy-case-abkhazia> (Erişim: 09.03.2017)

Dostluk, İşbirliği ve Karşılıklı Yardım Sözleşmesi ve askeri işbirliği anlaşmaları ile sağlanmıştır.⁹²

Günümüzde Rusya ve Abhazya, ticaret ve ekonomi alanlarında önemli işbirliği anlaşmaları da yapmıştır. Ayrıca güç ve ulaşım sistemlerini, iletişim ve telekomünikasyon sistemlerini birleştirmek için de adımlar atılmaktadır. İki ülke arasındaki toplam ticaret hacmi 130 milyon ABD dolarıdır. 2010 ve 2012 yılları arasında Rusya, Abhazya'ya 362,5 milyon yardım sağlamıştır.⁹³

C. ABHAZYA SORUNUNDA TARAFLARIN GÖRÜŞLERİ

Ayrı bir prenslik olarak Abhazya'nın Gürcistan veya Osmanlı vesayetinde olduğu dönemlerin yanı sıra, Gürcistan'ın batı ve bazı doğu bölgelerinin Abhazya Krallığı'nın bir parçası olduğu bir dönem de vardır. Ancak 1992-1993 dönemindeki savaş, tarafların geri dönülemez bir şekilde görüş ayrılığının ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu kısımda genel hatları ile Abhazya sorununda tarafların savundukları görüşlere yer verilecektir.

Abhazalara göre çatışma, kendi kaderini tayin etme, siyasi statülerini tanımlama ve etnik bir topluluk olarak topraklarından mahrum bırakmak isteyenlere karşı durma hakkı ile ilgilidir.⁹⁴ 1931'den sonraki süreç boyunca Abhazya'da Gürcistan'dan ayrılarak tam bağımsızlık elde edilmesi ya da Sovyetler Birliği'nin kuruluş aşamasındaki şartlara dönülerek, Gürcistan ile federasyon oluşturulması amaçları

⁹² International Alert, **The Politics of Non-Recognition in the Context of the Georgian-Abkhaz Conflict**, London, 2011, s. 14.

⁹³ International Alert, **a.g.e.** s. 14.

⁹⁴ Ghia Nodia, **Caucasian Institute for Peace, Democracy, and Development**, Tiflis, University of California, Berkeley Programme, 1997, s. 4.

ortaya çıkmıştır. Günümüze kadar değerlendirildiğinde Abhaz yetkililerin değişen konjonktüre göre zaman zaman farklı stratejiler benimsemelerine rağmen en çok dile getirdikleri konu, Gürcistan'la eşit seviyede ilişkiler olmasıdır. Abhazya'nın statüsüne ilişkin hâkim görüş ise artık Abhazya'nın egemenlik ve bağımsızlığından geri adım atılmamasına yöneliktir.⁹⁵

Abhazya'nın sorunda en önemli argümanı kendi kaderini tayin hakkıdır. Eylül 1993'ten bu yana kendi kaderini tayin hakkını kullandığını iddia eden Abhazya, 22 Ağustos 1995'te Abhazya'nın bağımsız bir devlet ve uluslararası hukukun egemen bir parçası olduğunu açıklamıştır. Ayrıca Abhazya, Gürcistan ile iyi komşuluk ilişkilerini geliştirmeye hazır olduğunu ilan etmiş ve taraflar arasında mülteci, sınır ve gümrük sorunlarında uzlaşmaya varılabilmesi için Abhazya ile Gürcistan'ın eşit hak ve yetkiye sahip olması gerektiğini savunmaktadır.⁹⁶

Gürcistan jeopolitiği dünyada Soğuk Savaş sonrasında şekillenen düzen açısından büyük önem taşımaktadır. Mert'in de belirttiği gibi Gürcistan'ı cazip kılan faktör Rusya'nın bölgenin kontrolünü ele geçirme girişimlerine karşılık, ABD'nin bölgeye yönelik öncelikli çıkarıyla örtüşerek bunun önlenmesi, dolayısıyla Rusya'nın tek başına bölgeye hâkim olmasına olanak tanınmamasıdır. Bu ise uluslararası topluluğun burada bir engelle karşılaşmaksızın mali ve ekonomik erişime sahip olabilmemesinin güvenceye alınmasına yardım etmeyi gerektirmektedir.⁹⁷

Gürcülerin bakış açısı ile çatışmayı etnik temelden ziyade siyasi olarak adlandırmaya yönelik tercih, çatışmanın devletle ve daha özel olarak da, bağımsızlık ve toprak

⁹⁵ Nodia, **a.g.e.**, s. 4-5.

⁹⁶ Aslan, **a.g.e.**, s. 9.

⁹⁷ Mert, **a.g.e.**, s. 130–131.

bütünlüğü ile ilgili olduğunu göstermektedir. Gürcistan, belirli etnik topluluklarla değil, ayrılıkçı, yani toprak bütünlüğüne meydan okuyanlarla çatıştığını iddia etmektedir.⁹⁸

Gürcistan genel olarak, Abhazya'nın kendi topraklarının bir parçası olduğunu ve Abhazya'nın bağımsızlığını tanımadıklarını savunmaktadır. Eylül 2006'da Gürcistan kuvvetlerinin Abhazya'nın bir parçası olan Kodor Vadisi'ne konuşlanması ve Tiflis'ten yönetilen paravan bir 'Abhaz hükümeti' kurulması, Gürcistan'ın sorunun çözümüne ilişkin elinde bulundurduğu askeri ve siyasi araçlara birer örnektir.⁹⁹ Ayrıca Gürcistan'a göre Abhazya'nın bağımsızlığının ilan edilmesi ve uluslararası topluluğun bazı üyeleri tarafından bu ilanın tanınması uluslararası hukuk ihlalidir. Abhazya sorunu, bu nedenle Kosova ve Güney Osetya sorunları ile birlikte, uluslararası hukukun geçerliliğini ciddi şekilde zayıflatmaktadır.¹⁰⁰

Gürcistan, Rusya'nın egemen bir ülkenin topraklarını işgal ettiğini ve bu durumun kabul edilemez olduğunu savunmaktadır. Aynı zamanda Tiflis, Abhazya'yı (ve Güney Osetya'yı) yeni bir isimle (bağımsızlığı tanınmayan) "izole etme" politikasına devam etmektedir. İşgal Altındaki Bölgeler Kanunu ve İşgal Altındaki Topraklarla İlgili Devlet Stratejisi biçiminde yeni bir politika aracı başlatan Tiflis hükümeti, Abhazya ve Güney Osetya'yı tanımama politikasını sürdürerek Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü sağlamayı hedeflemektedir.¹⁰¹

⁹⁸ Nodia, **a.g.e.**, s. 4.

⁹⁹ Aslan, **a.g.e.**, s. 10.

¹⁰⁰ Marco Siddi, "Abkhazia, Kosova and the Right to External-Self Determination of Peoples", **Central Asia and the Caucasus**, Vol 12, No 1, 2011, s. 9.

¹⁰¹ International Alert, **a.g.e.**, s. 27.

İKİNCİ BÖLÜM

TARİHSEL AÇIDAN GÜRCİSTAN RUSYA İLİŞKİLERİ

Gürcistan ve Rusya arasındaki ilişkiler iki ülke ve halkı arasında var olan bazı dini ve tarihsel bağlar ekseninde gelişmiştir. Ancak bugün gelinen noktada Abhazya'nın yanı sıra diğer bölgelerdeki ayrılıkçı hareketler de Rusya Gürcistan ilişkilerini etkilemektedir. Abhazya sorununun ikili ilişkilere etkilerine geçmeden önce bu kısımda genel hatları ile Gürcistan Rusya ilişkilerine yer verilecektir.

A. JEOPOLİTİK AÇIDAN GÜRCİSTAN'IN ÖNEMİ VE BÜYÜK GÜÇLERİN MÜCADELELERİ

Kafkasya, Avrupa ve Asya arasında geçiş kapısı durumundadır. Kafkasya'nın Avrasya'da kuzeyi, güneye ve doğuyu, batıya bağlayan bir köprü olması, bölgenin jeopolitiğini belirleyen en önemli etkidir ve bu niteliği ile Kafkaslar günümüzde de büyük öneme sahiptir. Geçmişte İpek Yolu'nun, günümüzde ise enerji boru hatlarının ve doğuya giden demir ve kara yollarının güzergâhı üzerindedir.¹⁰² Ülke, jeopolitik konumu itibarıyla bir kavşak noktası ve geçiş bölgesi özelliği taşımaktadır. Ermenistan ve Azerbaycan'ın dünya ile bağlantısını Gürcistan sağlamaktadır. Rusya'nın Akdeniz, Ortadoğu ve Afrika bağlantısı Gürcistan üzerinden olmakla birlikte, bölgede müttefiki olan Ermenistan'la ilişkisi de Gürcistan'a bağlıdır. Türkiye'nin Azerbaycan ve Orta Asya bağlantısını Gürcistan sağlamaktadır. Hazar petrollerinin ve Orta Asya doğalgazının dünya pazarlarına taşınmasında Gürcistan

¹⁰² Serdar Kesgin, "Gürcistan'da Değişimin Sinyali: 2008 Devlet Başkanlığı Seçimi", **Stratejik Araştırmalar Dergisi**, Sayı 11, 2008, s. 17.

yine geçiş noktası konumundadır. Bu jeopolitik özelliğinden dolayı Gürcistan, günümüzde de büyük devletlerin çatışma alanlarından birisi olmaya devam etmektedir.¹⁰³

Kafkasya'nın en kuzeydeki ülkesi olan Gürcistan, Rusya için güneyden gelen radikal İslami etkiler ile Rusya'nın Müslüman bölgeleri arasında bir tampon görevi de görmektedir. Gürcistan, Orta Asya ve Kafkasya'daki tüm cumhuriyetlerin denizle çakışan tek devletidir ve bu nedenle Rusya Gürcistan'ı kontrol etmek için bu ülkeye büyük önem vermektedir.

Kafkasya'nın kalbinde yer alan Gürcistan bölgedeki birçok ülkeyi de kapsayan bir hat üzerinde bulunan transit bir coğrafiyadır. Avrupa ve Asya arasındaki kavşakta bulunan verimli toprakları ve stratejik konumu nedeniyle dikkat çekmiştir.¹⁰⁴ Ek olarak tarihsel açıdan Ruslar sıcak denizlere inme politikalarının bir sonucu olarak Gürcistan'ı etki altında tutma eğiliminde olmuştur. Sovyetler Birliği döneminde birlik cumhuriyetlerine yoğun bir şekilde Rus kültürünü ve Rusçayı ihraç eden Ruslar, bunu Gürcistan'da da yapmak isteyince sert tepkiler almıştır. Rusçayı Gürcüce ile eşit statüye getirmek isteyen Sovyet yönetimi 1978 yılında etkili Gürcü protestoları ile karşılaşmıştır.¹⁰⁵

Sovyetler Birliği'nin dağılması sırasında Gürcistan, varılan anlaşma uyarınca bağımsızlığını ilan etmiş, ancak Güney Osetya ve Abhazya Cumhuriyetleri'nin bağımsızlıklarını tanımamıştır. Gürcistan bölgede, Hazar Havzası'nı tek başına Rusya hâkimiyetine bırakmayı istemeyen ABD'nin müttefiki konumundadır ve bu bağlamda

¹⁰³ Cüneyt Yenigün ve Mehmet Ali Bolat, “Gürcistan: Yeni Dünyanın Doğu-Batı Sınırı”, **Dünya Çatışmaları Dergisi**, Cilt 1, Sayı 1, 2010, s. 457-458.

¹⁰⁴ Georgia and the World: A Vision and Strategy for the Future”, <http://www.bits.de/NRANEU/docs/CFE/GeorgiaStrategy.pdf> (Erişim: 10.04.1017)

¹⁰⁵ Mert, **a.g.e.**, s. 165.

ABD'den askeri ve ekonomik destek almayı hedeflemiştir. ¹⁰⁶ Bu açıdan Gürcistan jeopolitiği dünyada Soğuk Savaş sonrasında şekillenen düzen açısından büyük önem taşımaktadır.

Rusya'nın tutumunun, ülke bağımsızlığı için tehlike oluşturduğunu düşünen Gürcistan yönetimi, bağımsızlığından itibaren bu tehlikeyi bertaraf etmek için Batı'ya ve Türkiye'ye yaklaşmıştır. Rusya tehlikesini bu şekilde dengelemeyi düşünen Gürcistan, ABD ve Avrupa ile yakın ilişkiye girdiği gibi, kısa zamanda NATO üyeliğini de hedeflemektedir. Rusya ise güvenliği için, Gürcistan'ın üzerindeki nüfuzunu devam ettirmeyi önemli görmektedir.

Güney Kafkasya'nın jeopolitik önemi, enerji kaynaklarının varlığına dayanmaktadır. Kafkasya'daki istikrar, Hazar petrolünün ve gazının kesintisiz olarak taşınması için hayati bir gerekliliktir. Basra Körfezi kaynaklarının güvenilirliği konusundaki belirsizlik ve Rusya'nın enerji dağıtımını güç unsuru olarak kullanma olasılığı nedeniyle Hazar ve Orta Asya (Kazakistan ve Türkmenistan) enerji arzı yoluyla Batı'ya enerji sağlanması gündeme gelmiştir. Bu nedenle bölgenin önemi, Batılı devletlerin, Rusya ve Ortadoğu kaynaklarına olan bağımlılığını azaltmayı hedefleyen politikalarının bir sonucu olarak artmıştır. ¹⁰⁷

Indans'ın da belirttiği gibi Rusya ile Gürcistan arasındaki çatışma, Batı ve Rusya'nın Güney Kafkasya ve çevresinde geniş stratejik çatışmasının bir sonucudur. Bu

¹⁰⁶ Khurma Can Keskin ve Gırın Muhammed Salmak, "Büyük Oyunun Küçük Figüranları", **Kafkasya Forumu Dergisi**, Ocak Şubat Sayı 2, 2006, s. 9.

¹⁰⁷ Ivars Indans, "Relations of Russia and Georgia: Developments and Future Prospects", **Baltic Security & Defence Review**, Vol 9, No 1, 2007, s. 140.

senaryoda, bölgesel ve küresel devletler ve örgütler, güç ve enerji güvenliği için mücadele içerisinde. ¹⁰⁸

Gürcistan BDT'ye girmesine rağmen, Rus etkinliğine karşı direnme çabalarını sürdürmüştür. Rusya'nın Gürcistan üzerindeki nüfuzuna karşı koymak için, Tiflis'in dış politika stratejisi, Rus askeri varlığını azaltmaya, Gürcistan'daki ABD askeri varlığını arttırmaya, ülkenin NATO'yla bütünleşmesini sağlamaya ve Hazar enerji kaynakları için ana ve istikrarlı bir geçiş ülkesi niteliğini korumaya odaklanmıştır.

Bakü-Tiflis-Ceyhan projesi, Batı ülkelerine alternatif bir enerji yolu sunarak Gürcistan'ın jeopolitik önemini arttırmıştır. Bakü Tiflis Ceyhan projesi Gürcistan'ın Avrupa'yla bütünleşmesi için hayati öneme sahip olmuştur.

Rusya, Kafkasya bölgesinde daima öncelikli bir aktör olmuştur. 1990'ların başına kadar Rusya, bölgenin kuzey ve güneyini yaklaşık üç yüz yıl boyunca yönetmiştir. Azerbaycan, Ermenistan, Gürcistan'ın bağımsızlıklarını kazanmalarının ardından Güney Kafkasya ülkelerinde nüfuzunu sürdürmeye devam etmiştir. Dolayısıyla Rusya-Gürcistan Savaşı bölgedeki tüm dengeleri değiştirmiştir. Askeri güç de dâhil olmak üzere stratejik hedeflerini takip etmek için elinde olan tüm araçları kullanmaya yönelik siyasi irade ve hazırlığı göstermiş olan Rusya, bölgede tartışmasız baskın bir güç olarak ortaya çıkmıştır. ¹⁰⁹

Mert'in de belirttiği gibi Gürcistan'ı cazip kılan faktör; Rusya'nın bölgenin kontrolünü ele geçirme girişimlerine karşılık, ABD'nin bölgeye yönelik öncelikli çıkarı, bunun önlenmesi ve Rusya'nın tek başına bölgede hâkim olmasına olanak

¹⁰⁸ Indans, **a.g.e.**, s. 139.

¹⁰⁹ Igor Torbakov, **The Georgia Crisis and Russia Turkey Relations**, Jamestown Foundation, Washington, 2008, s. 11.

tanınmamasıdır. ¹¹⁰ Şahin'e göre ise Rusya için Kafkasya ve Gürcistan, yayılmacı amaçlar ve güneye iniş siyasetinde ana güzergâhlardan biridir. ¹¹¹

Gürcistan'ın hem Rusya'nın karşısında yer alarak aldığı tavır hem de Batı ile bütünleşme stratejisi ABD için büyük öneme sahiptir. Bu nedenle ABD, Gürcistan'ı her zaman 'Sovyet sonrası cumhuriyetler için Batı modeli' olarak nitelendirmiştir. Tüm bunların yanı sıra Gürcistan'a özellikle 11 Eylül saldırılarının ardından bölgede terörle mücadelede ABD tarafından yeni bir rol verildiği de değerlendirilmektedir. ¹¹²

Sovyetler Birliği'nin yıkılışı sonrasında ilk yıllar içerisinde bölge ve bölge ülkeleri ABD dış politikasının önceliklerinden olmamıştır. ABD'nin bölgeye yönelik çıkarları büyük ölçüde bölgedeki enerji kaynaklı olarak gelişmiştir. Ancak 1990'ların ikinci yarısı sonrasında bu durum değişmeye başlamış ABD'nin bölgesel çıkarları açısından jeopolitik de vurgulanmaya başlanmıştır. Bu değişikliğin, hem Gürcistan hem de Azerbaycan'ın Rusya'nın etkisinden uzaklaşarak Batı merkezli politikalar izleme çabaları ile artış gösterdiğini belirtmek de gerekmektedir. ¹¹³

ABD'nin, Kafkasya'ya yönelik stratejisinin ilk ayağında ekonomik çıkarlar ön plana çıkmış ve bu kapsamda ABD yatırımcılarının, bölgeye güvenli bir biçimde girmeleri için çaba harcanmışken; bölge ülkelerinin, ekonomik serbestlik uygulamaları teşvik edilmiştir. ABD, istikrarsızlığın önlenmesi konusunda, zamanla bölgede daha aktif bir konuma gelmiştir. ¹¹⁴ Özellikle ABD yönetiminin Bakü Tiflis Ceyhan Boru Hattı'nı desteklemesi sonrasında Gürcistan'a 1997'de ABD'nin Özgürlüğü

¹¹⁰ Mert, **a.g.e.**, s. 130–131.

¹¹¹ Enis Şahin, "Türkiye'nin Kafkas Politikası", **Yeni Türkiye Dergisi**, Sayı 71, 2015, s. 468.

¹¹² Keskin ve Salmak, **a.g.e.**, s. 9.

¹¹³ Elnur Hasan Mikail, "ABD'nin Kafkasya Politikasının Güvenlik Boyutu", **Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi**, 4 (2), 2012, s. 89.

¹¹⁴ Emin Gürses, "Kafkasya'da Uluslararası Rekabet", **Avrasya Dosyası Dergisi**, 7(1), 2001, s. 262.

Destekleme Yasası kapsamında yardım ulaştırılması önemlidir. Ayrıca Mart 1998’de imzalanan Askeri ve Güvenlik İşbirliği Antlaşması da iki ülke ilişkilerinin gelişmesini sağlamıştır. ¹¹⁵

11 Eylül saldırıları ardından ABD’nin bölgede artan rolü dolayısıyla Gürcistan da terörle mücadelede önemli bir aktör haline gelmiştir. 2001’de ABD ve Gürcistan tarafından imzalanan Savunma Anlaşması ile ABD askeri gücü Gürcistan topraklarına (Pankisi Vadisi) gelmiştir. Bu tarih sonrasında ABD ve Gürcistan arasında varılan mutabakat gereğince ülkenin Batı’ında yer alan bir ve Tiflis’e yakın iki havaalanının ABD uçaklarına açılacağı kabul edilmiştir. Ayrıca Gürcistan ve ABD askeri işbirliği ile ABD askeri personelinin Gürcistan’daki sayısı ciddi oranda artmıştır. ¹¹⁶

Soğuk Savaş sonrası Gürcistan, Avrupa ve AB ile ilişkilerinde de önemli adımlar atmıştır. İlk olarak 1996’da AB ile ortalık anlaşması imzalanmasının ardından 27 Mayıs 1999’da Avrupa Konseyi’ne üye olan ilk Kafkasya cumhuriyeti olan Gürcistan, NATO ile Barış İçin Ortaklık (BİO) programına dâhil olmuş ve NATO tatbikatlarına katılmaya başlamıştır. ¹¹⁷

Rusya, özellikle Putin’in başkanlığı dönemi ile birlikte Güney Kafkasya’ya belirgin biçimde artan bir ilgi göstermiştir. Özellikle NATO’nun doğuya genişlemesi karşısında Moskova, bölgedeki devletlerin transatlantik yapılara entegrasyonunu zorlaştırmaya çalışmıştır. ¹¹⁸ Bu nedenle NATO ve AB gibi Batı kurumlarına

¹¹⁵ Mitat Çelikpala, “Başarısız Devlet Demokratik Devlet Model Ülke Sarmalında Gürcistan’ın 20 Yılı”, **OAKA**, 7(14), 2012, s. 9.

¹¹⁶ Nazim Caferov ve Araz Aslanlı, “ABD ve Güney Kafkasya: Ağustos 2008 Öncesi ve Sonrasında”, **Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 8 (4), 2016, s. 5.

¹¹⁷ Çelikpala, **a.g.e.**, s. 10.

¹¹⁸ F. Aslı Kelkitli, “Russian Foreign Policy under Putin”, **Perceptions**, Vol 13, winter 2008, s. 74.

yakınlaşmasını önlemeye çalışmış ve bunun için de Gürcistan'daki iç çatışmaları kullanmıştır. Gürcistan Eğitim ve Bilim Bakanı Ghia Nodia'nın iddia ettiği gibi, "Gürcistan'ın uzaklaşmasını durdurmanın tek yolu iç zorlukları çoğaltmaktır. Zayıf ve bölünmüş olan Gürcistan Rusya'nın etkisine daha az direnç gösterecektir" ¹¹⁹

B. GÜRCİSTAN DIŞ POLİTİKASININ TEMEL NİTELİĞİ

Gürcistan dış ilişkilerinde farklı birçok unsur bulunmaktadır. Ülkenin büyük ölçüde iç politikasını da şekillendiren bu unsurlar, bağımsızlık sonrasında Gürcistan'ın diplomatik ve siyasi ilişkilerini büyük ölçüde belirlemiştir. Bununla birlikte 2008 savaşı da Gürcistan dış politikasını belirleyen önemli bir gelişme olmuştur.

Gürcistan'ın dış politikasının ilk niteliği, coğrafi konumu dolayısıyla ortaya çıkmaktadır. Kuzeyde Rusya, doğuda Azerbaycan, güneyde Ermenistan ve Türkiye ile sınıra sahip Gürcistan, önemli bir jeopolitik ekonomi bölgesi durumundadır. Hazar Denizi'nden Avrupa'ya akan Bakü-Ceyhan petrol boru hattını işleten ülkelerden biri olarak Gürcistan'ın Karadeniz limanlarına erişimi de bulunmaktadır. Dolayısıyla Kafkasya bölgesindeki merkezi konumu, Avrupa ülkelerine yakınlığı ve komşu ülkeler ile sınırı Gürcistan'ın dış politika tercihindeki temel belirleyicilerdir.¹²⁰ Tarihsel açıdan Türkiye ile buluşma noktasındaki konumu, Orta

¹¹⁹ Giray Saynur Bozkurt, "Gürcistan'daki Etnik Çatmalar Karsında Türkiye ve Rusya'nın Tutumu", **Karadeniz Araştırmaları**, Sayı 19, Güz 2008, s. 43.

¹²⁰ Nika Chitadze, "European Integration as one of the Main Foreign Policy and National Security Priorities of Georgia", **Journal of Social Sciences**, Vol 3, No 2, 2014, ss. 30-31.

Asya ve Orta Doğu'ya açılan kapı olması ile Rusya, Kafkasya'yı kontrol etme amacıyla olmuştur ve Gürcistan bu açıdan kilit konumdadır.¹²¹

Tiflis'in yakın tarihli dış ve güvenlik politikaları, geleneksel güç dengesi yaklaşımından oluşmaktadır. Bu nedenle dış ve güvenlik politikalarına büyük kısıtlama getiren Moskova ile uğraşmaktan ziyade, bu ülkeyi dengelenmeye dayanmaktadır.¹²²

Bağımsızlık sonrasında Gürcistan hükümetleri, Gürcistan'ı bölgedeki en önemli devlet olarak değerlendirmişler ve uluslararası politikayı, Batı'nın sonunda zafer kazanacağı ABD ve Rusya arasındaki mücadele şeklinde algılamışlardır. Bu nedenle, bağımsızlık sonrası Gürcistan'ın siyasi çizgisi Batı'nın Rusya karşısında mücadelesine yardımcı olmak üzere konumlandırılmıştır.¹²³

Gürcistan'ın AB'yle ve NATO'yla daha yakın ilişkiler kurma hedefi ve ülkenin komşularıyla dengeli ilişkilerini sürdürmesi ihtiyacı dış politika ve güvenlik politikasını etkileyen faktörler olmuştur. Bu nedenle Avrupa-Atlantik bütünleşmesi, Gürcistan'ın dış politika önceliğidir. Bu kapsamda Tiflis'in dış politikada başlıca hedefleri AB ile yakın işbirliği kurmak, vize serbestisini elde etmek, NATO'nun Üyelik Eylem Planı'na katılmak ve Batı'nın ekonomik yardımını almaktır.¹²⁴

Gürcistan'ın büyük güçlerle ilişkilerini şekillendiren jeopolitik konumu, enerji nakil hattında yer alması dolayısıyla da önemlidir. 20. yüzyılın sonlarından günümüze

¹²¹ Yelda Demirağ, , “Bağımsızlıktan Kadife Devrime Türkiye-Gürcistan İlişkileri”, **Uluslararası İlişkiler Dergisi**, Cilt 2, Sayı 7, Güz 2005, s. 133.

¹²² Kevork Oskanian, “The Balance Strikes Back: Power, Perceptions and Ideology in Georgian Foreign Policy: 1992-2014”, **Foreign Policy Analysis**, Cilt 12, Sayı 4, 2016, s. 628.

¹²³ George Khelashvili, “Georgian Foreign Policy: Holding the Line amid Uncertainty”, **Caucasus Analytical Digest**, No 37, 2012, s. 8.

¹²⁴ Kornely Kakachia, “Europeanisation and Georgian Foreign Policy”, *The South Caucasus between Integration and Fragmentation*, SAM, Mayıs 2015, s. 11.

kadar, Gürcistan, coğrafi konumu ve siyasi iradesinin bir sonucu olarak, Asya ve Avrupa'yı birbirine bağlayan bir enerji koridoru olmuştur. Stratejik açıdan önemli bir koridor olmanın olumlu ve olumsuz yönleri, Gürcistan'ın mevcut sorunlarının birçoğu, özellikle de toprak bütünlüğü sorunlarının nedenlerinden biri olmuştur.¹²⁵ Sovyetler Birliği'nin dağılmasına dek dünyadaki ikinci en büyük petrol ve doğalgaz üreticisi olan Rusya, bölgedeki konumunu kaybetmek istememektedir ve dolayısıyla kendi sınırlarından geçmeyen boru hattı projelerine karşı çıkmıştır.¹²⁶

C. GÜRCİSTAN VE RUSYA İLİŞKİLERİNİN KISA TARİHİ

Gürcistan ve Rusya tarihsel olarak birbirlerine yakın iki halktır ve karşılıklı ilişkilerin, farklı dönemlerde farklı unsurları ağırlık kazanmıştır. Çalışmanın bu bölümünde kısaca, tarihsel olarak Gürcistan ve Rusya ilişkilerine yer verilecektir.

1. Bolşevik İhtilali Öncesi Gelişmeler

Kafkasya'nın en eski halklarından biri olan Gürcüler M.Ö. 4. yüzyılda bölgede bazı devletler kurmuşlar, Hristiyanlığı kabul etmeleri ardından ise zaman zaman İran ve Bizans İmparatorluğu'nun ve daha sonra Arapların etkisi altına girmişlerdir. 7. yüzyıldan itibaren, Sakartvelo adı verilen bir Gürcü Krallığı bölgeye hâkim olmuştur. Kurulan Gürcü devletleri arasında en uzun yaşayan ve coğrafi olarak en büyüğü olan

¹²⁵ Chitadze, **a.g.e.**, s. 31.

¹²⁶ Demirağ, **a.g.e.**, s. 33.

bu ülke, Moğol istilasından sonra Osmanlılar, İranlılar ve Ruslar tarafından işgal edilmiştir.¹²⁷

1762’de Rusya’da Çariçe II. Katerina’nın tahta çıkışı ardından, Kafkasya yönelimli istila hareketlerinde artış yaşanmış, bu süreçte Küçük Kaynarca Antlaşması (1774) ve Kırım’ın ilhakı (1783) gibi gelişmeler Rusya’nın Karadeniz’in kuzeyine konuşlanmasını sağlamıştır. Böylece askeri ve siyasi olarak Rusya Kafkasya ve Balkanlar’a yönelmeye başlamıştır.¹²⁸

19. yüzyılın başında gerek dış baskılar gerekse iç karışıklar nedeni ile Gürcistan zor duruma düşmüş, XII. Georgi’nin ölümü üzerine ülkede taht kavgaları baş göstermiştir. Varislerinin her biri Rusya, İran, Osmanlı İmparatorluğu gibi dış güçlerden birinin desteğini alarak, ülkesinde kendi iktidarını kurmaya çalışmıştır. Mevcut karışık politik ortamda, bölgedeki politik ve askeri gücünün tehlikeye düşeceğini gören Rusya, kendisine taraftar olan krallık ailesi mensuplarının ve soylularının desteğini almıştır.¹²⁹ Bu dönemde Gürcistan ve Rusya, Georgievsk Antlaşması’nı imzalamıştır ve bu anlaşma şartlarına göre Rusya, savaş halinde Gürcistan’ı korumayı kabul etmiştir. Ancak Rusya anlaşmayı ihlal ederek 1801’de Gürcistan’ı ilhak etmiştir.¹³⁰ Bu süreçte 1801 yılında, Gürcistan’ın idaresi için, Tiflis’te “Gürcistan Yüksek Meclis Hükümeti” kurulmuştur. Meclisin başkanı, aynı zamanda, tüm Kafkasya bölgesinden sorumlu Genel Vali statüsünde ve Rusya’nın

¹²⁷ Giray Saynur Derman, “Georgia in Russia’s Orbit and the South Ossetian Conflict Threatening Regional Stability in the South Caucasus Region”, **Journal of Caspian Affairs**, Vol. I, No. 1, (Spring 2015), pp. 94.

¹²⁸ Hayri Çapraz, “Gürcistan’da Rus İdaresinin Yerleşmesi”, **Orta Asya Kafkasya Araştırmaları Dergisi**, Cilt 1, Sayı 1, 2006, s. 67.

¹²⁹ Çapraz, **a.g.e.**, s. 68.

¹³⁰ Alexandre Kukhianidze, “On the Russia-Georgia Conflict”, **İstanbul Process: Dialogue of Georgian and Russian Political Experts**, Hague: GPPAC Foundation, s. 74.

Kafkasya Orduları Başkomutanı olmuştur.¹³¹ Rusların 1801 yılında Gürcistan'ı ilhak etmesi Kafkasya tarihinde önemli bir süreç kabul edilmektedir; çünkü Gürcü toprakları stratejik açıdan çok önemlidir ve böylece Ruslar Osmanlı'ya sınırdaş olmuşlardır. Azerbaycan'a yönelik istila girişimlerinde önemli bir mevki elde etmişler, İran'ın başucunda her an onlara saldırıda bulunabilecekleri bir koz elde etmişlerdir. Bunun ardından 1828–1829 Osmanlı Rus Savaşı'na kadar Gürcistan'ın büyük bir bölümünü işgal eden Rusya ile imzalanan Edirne Antlaşması uyarınca Anapa'dan Batum'a kadar olan Karadeniz batı kıyısı ve Ahıska Ruslara verilmiş ve Rusya'nın Gürcistan'daki hâkimiyeti Osmanlı tarafından tasdik edilmiştir.¹³²

19. yüzyılın ilk çeyreği ile beraber Rusya'nın Gürcistan bölgesinde idari reformlar yolu ile etkinliğinin arttığı ve bölgeye daha fazla önem vermeye başladığı görülmektedir. Ayrıca bölgede Geçici Hükümetler ve Gürcistan Yüksek Meclis Hükümeti de kurulmuştur. Bu meclisinin başkanı ve üyeleri, Rusya'nın Kafkasya bölgesindeki idari teşkilatın en yüksek memurları kabul edilmiştir. Bölgenin başkenti Tiflis, Rus ordularının Güney Kafkasya'daki merkezi iken İmereti, Megreli ve Guri'de kurulan Geçici Hükümetler ise Rus ve bölgenin yerel yöneticilerinden oluşmakla birlikte idari olarak, Gürcistan Yüksek Meclisi'nin de başkanı sıfatına sahip olan Kafkasya bölgesi Genel Valisine bağlı olmuşlardır.¹³³

19. yüzyıl ile birlikte Rus yönetimi Gürcistan'ın dış etkenlerden uzak olmasını sağlayacak koşulları hazırlamış, özellikle 1861'deki eğitim ve sanayi reformu bunda etkili olmuştur. Bununla beraber ülke içerisinde Ruslaşma politikası karşısında

¹³¹ Çapraz, **a.g.e.**, s. 69.

¹³² Mert, **a.g.e.**, s. 118.

¹³³ Çapraz, **a.g.e.**, s. 72.

yükselen milliyetçilik, özellikle edebiyat çevreleri ve yerel meclislerde güçlenmiştir.¹³⁴

Gürcistan'da Rus ihtilali sırasında Gürcü Halk İsyanı da patlak vermiş, ancak kanlı bir biçimde bastırılmıştır. Bu dönemde Rusya'nın devrim sancıları yaşaması üzerine bölgenin etkin halkları olan Azeriler, Gürcüler ve Ermeniler 10 Şubat 1918'de Transkafkasya Cumhuriyeti'ni ilan etmişler, ancak bu cumhuriyet üç ulusun tarihsel çatışmaları nedeniyle 26 Mayıs 1918'de kendini feshetmiştir. Aynı tarihte Gürcistan'da Menşevik Hükümet bağımsızlığı ilan etmiştir.¹³⁵ Transkafkasya Cumhuriyeti'nin dağılması sonrasında bağımsızlığını kazanan 3 devlet de Osmanlı Devleti ile Batum Antlaşmasını imzalamışlardır. 1920'de İtilaf Devletleri Gürcistan'ın bağımsızlığını tanısalar da, Milletler Cemiyetine dâhil etmemişlerdir. Gürcistan'ın bağımsızlığı üç sene gibi kısa bir zaman sürmüş ve 25 Şubat 1922'de Kızıl Ordu Gürcistan'a girerek Sovyet Rejimini kurmuştur.

2. 1917 Bolşevik İhtilali Sonrası Gelişmeler ve Sovyetler Birliği Dönemi

Rus Çarlığında 1917 sonrasında meydana gelen gelişmeler Gürcistan tarihinde büyük öneme sahiptir. Daha önce bahsedildiği gibi kendisini meydana getiren ulusların anlaşamaması üzerine Transkafkasya Federal Cumhuriyeti'nin sona ermesi ile birlikte Gürcistan 26 Mayıs 1918'de bağımsızlığını ilan etmiş, Sovyet Rusya tarafından tanınmıştır. Bununla birlikte bu demokratik deney, Rus Bolşeviklerin istilas sonucu 25 Şubat 1921'de sona ermiş, kanlı savaşlardan sonra Gürcistan

¹³⁴ İTO, **a.g.e.**, s. 16.

¹³⁵ Serpil Sürmeli, **Türk-Gürcü İlişkileri (1918–1921)**, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, 2001, s. 137.

hükümeti Paris'e göç ederken, ülke yedi yıl boyunca Sovyet işgali altında kalmıştır.

136

1922'de Gürcistan Sosyalist Cumhuriyeti, Transkafkasya Sosyalist Federatif Sovyet Cumhuriyeti'ne katılmış ve bu birliktelik de 1936'ya kadar sürmüştür. Nihayet 1936 Anayasası uyarınca Gürcistan, Sovyetler Birliği'nin bir parçası olan ayrı bir cumhuriyet haline gelmiştir.¹³⁷

Mart 1944'te Çeçen İnguş Cumhuriyeti'nin dağılması ile beraber bölgenin toprakları Rusya ve Gürcistan Sosyalist Cumhuriyetleri arasında bölünmüştür.¹³⁸

Sovyetler Birliği döneminde Gürcü halkı birçok defa ayaklanarak yönetime tepki göstermiştir. Bunlar arasında Gürcistan'ın anadili olan, Gürcüce dili ile eğitim yapılan okulların sayısının düşürülmesine verilen tepki ilk sırada gelmektedir. Ülke halkı Sovyet Rusya'sının birçok yerde uyguladığı ve Ruslaştırmayı amaçlayan bu politikaya karşı 14 Nisan 1978 tarihinde büyük protesto gösterileri düzenlemiştir.

Gerçekte günümüzde Gürcistan'ın yaşadığı iç sorunların temelinde Sovyet dönemindeki uygulamalar ön plana çıkmaktadır. Özellikle ülke çapında yönetimin zorladığı göçler ile milyonlarca insan vatanından koparılmış ve bölgede nüfus dengesi değiştirilmiştir. 1990'da Sovyetler Birliği ile "Federasyon Özneleri Arasında Yetki Paylaşımı" düzenlemesi ile 'özerk cumhuriyetler, federasyonun (Sovyetler Birliği'nin) özneleri olan Sovyet sosyalist devletlerdir" ifadesine yer verilmiştir.¹³⁹

¹³⁶ Kukhianidze, **a.g.e.** s. 74.

¹³⁷ Sürmeli, **a.g.e.**, s. 137-138.

¹³⁸ Derman, **a.g.e.** s. 95.

¹³⁹ Anri Cergenya, "Abhazya Gürcistan İlişkilerinin Hukuki Yapısı ve Gelişimi", **NART**, Sayı 24, Mayıs Haziran 2005, s. 16.

3. Bağımsız Gürcistan Cumhuriyeti Dönemi

Gürcistan Rusya ilişkileri açısından bağımsızlık sonrası büyük öneme sahiptir ve çalışmanın bu kısmında bağımsız Gürcistan Cumhuriyeti dönemindeki ilişkiler, devlet başkanları başlıkları altında incelenecektir.

3.1. Gamsakhurdia Dönemi

Gürcü halkından da aldığı destekle milliyetçi politikalara ağırlık veren Zvaïd Gamsakhurdia, iktidara gelmesi ardından azınlıklar konusunu gündeme almıştır. Yönetimdeki ilk icraatı Güney Osetya'nın özerkliğini kaldırmak olan Gamsakhurdia, toprak bütünlüğünü sağlamaya dönük bölünmez, tek Gürcistan politikalarını izleme yolunu seçmiştir.¹⁴⁰ Bu dönemde Gürcistan iç istikrarını kurma çabaları içerisinde olduğundan ikili ilişkilerde kayda değer gelişmeler yaşanmamıştır.

Sovyetler Birliği'nde Gorbaçov'un iktidara gelmesiyle başlayan reformlar ve 1989'dan itibaren yerel düzeyde üye Cumhuriyetlerin egemenlik haklarının kullanılmasının sağlanması Birliğin dağılması için elverişli ortamı hazırlamıştır. Bu süreçte Gürcistan'da da 1990 yılı başından itibaren güçlü bir bağımsızlık hareketi başlamıştır. 1990'da Gürcistan'da yapılan seçimlerde, milliyetçi lider Gamsakhurdia Gürcistan Başkanı olarak seçilmiş ve ardından Gürcistan Yüksek Sovyet'ince, 1921 Gürcistan-Sovyetler Birliği Anlaşması ile 1922 Birlik Anlaşması'nın geçersizliğini ilan eden kararlar alınmıştır.¹⁴¹

¹⁴⁰ David Matsaberidze, ““The Role of Civic Nationalism in Transformation of the Internal Ethnic Politics of Post-Soviet Georgia”, **ECMI Working Paper**, No 84, 2014, s. 7-8.

¹⁴¹ 4 Mart 1921'de Abhazya'da Abhazya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti ilan edilmiştir. 21 Mayıs 1921'de Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Devrim Komitesi de, Abhazya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti bağımsızlığını tanımıştır. Aralık 1921'de Abhazya ve Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri, Abhazya ve Gürcistan arasında devlet-hukuk ilişkilerinin esasını oluşturan Birlik antlaşmasını imzalamıştır. Bu antlaşmaya göre Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti ve Abhazya

1990'da Güney Osetya tek taraflı olarak Gürcistan'dan bağımsızlık ilan etmiştir. Güney Osetya'nın amacı Gürcistan'dan ayrılmak, Kuzey Osetya ile birleşmek ve bağımsız bir cumhuriyeti kurmaktır. Bu gelişme karşısında Gürcü hükümeti 10 Aralık 1990'da, Güney Osetya'nın özerkliğini iptal etmiştir. Dolayısıyla bölgede iç çatışmalar savaşa dönüşmüş, bu süreçte Gürcistan hükümeti Batı ülkelerinden uluslararası tanınma ve yardıma ihtiyaç duymuştur.¹⁴²

1990'da üç Baltık ülkesi ve Gürcistan'ın Birlikten ayrılma talepleri Sovyetler Birliği'nin dağılma sürecini başlatmıştır. Bununla beraber bu süreçte, 9 Nisan 1991'de, Gürcistan Parlamentosu Bağımsızlık Bildirgesi'ni kabul etmesi uluslararası alanda kabul görmemiş, devletin tanınması ve egemenliğinin kabulü ertelenmiştir. Bu süreçte ilk devlet başkanı olan Gamsakhurdia, özellikle Gürcistan'ın Sovyetler Birliği ile olan ilişkileri açısından büyük ekonomik ve siyasi sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Moskova ilk aşamada ayrılıkçı güçleri desteklemiş ve onları Gürcistan'ın merkezi yönetimiyle savaşmaya teşvik etmiştir. Hem Abhazya hem de Güney Osetya, Gürcistan'dan ayrılmak ve bağımsız devlet kurmak istemişlerdir.¹⁴³

Gamsakhurdia rejiminin başlıca hedeflerinden biri, diplomatik izolasyonu kırmak ve dış ülkelerle ilişkiler kurmaktır. Gamsakhurdia, yabancı ülkelerin temsilcilerine ve uluslararası liderlere, kendilerini Sovyetler Birliği'nden bağımsız ilan eden

Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti aralarında askeri, siyasi ve mali-ekonomik birliğe girmiş ve bazı alanların birleştirildiğini ilan etmişlerdir. Bu Birlik Antlaşması ile ilk andan itibaren Abhazya ve Gürcistan, hukuki bakımdan birbirine bağlı olmayan, eşit haklara sahip oldular. Bu gelişmelerin ardından Abhazya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB)'nin kuruluşuna katıldı ve temsilcileri Transkafkasya Federasyonu bünyesinde Aralık 1922'de SSCB'nin kuruluş anlaşmasını imzaladılar (Marco Marsili, "The Birth of a (fake?) Nation of the Aftermath of the Recompositon of USSR: The Unsolved Issue of Post-Soviet Frozen Conflict", **Prolium**, X (10), 2016, s. 162.)

¹⁴² Sayın ve Modebadze, **a.g.e.** s. 342.

¹⁴³ Fatih Mehmet Sayın ve Valeri Modebadze, "Georgia's Pro-Western Path: Analysis of the Georgian Foreign Policy in the Post-Soviet Period", **AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 14(1), 2014, s. 342.

cumhuriyetleri tanıyabilmek için çağrıda bulunmuştur. Bununla birlikte, uluslararası kamuoyu Gürcistan'ın bağımsızlığını tanımaktan çekinmiş sadece Ağustos 1991'de Romanya, Gürcistan'ın bağımsızlığını tanımıştır.¹⁴⁴

Kukhianidze'nin de belirttiği gibi 1991'de Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra, Gürcistan'da çok önemli siyasi, ekonomik ve askeri değişiklikler meydana gelmiş, bu süreçte Gürcistan'ın devlet kurumlarının zayıflığı, demokrasi eksikliği, Gürcistan'ın batı yönelimi kapsamında Avrupa-Atlantik yapılarına girme girişimleri, Hazar ve Orta Asya enerji kaynaklarının varlığı ve ulaşım koridoru Güney Kafkasya ve bölgedeki Batı'nın stratejik çıkarları, Gürcistan'ın ve Rusya'nın çıkarlarının çatışmasına neden olmuştur. Henüz modern bir ulus-devlet haline gelmemiş olan Gürcistan, büyük devletlerin çıkarları arasında sıkışmıştır.¹⁴⁵ Bu süreç ile birlikte yenilenen Mayıs 1991'deki seçimlerde Gamsahurdia oyların yüzde 86,5'ini alarak Cumhurbaşkanı seçilmiş, ancak 21 Aralık 1991'de muhalefete bağlı silahlı birlikler parlamentoyu kuşatmışlardır. Aşırı milliyetçi Gamsahurdia'nın seçim öncesinde "tüm azınlıkların ülkede misafir olduğunu ilan etmesinin ardından Güney Osetya'da çatışmalar başlamıştır. Özellikle Gamsahurdia'nın doğum yeri Megrelya'da şiddetli çatışmalar oraya çıkmıştır. Gamsahurdia, ülkede siyasi istikrarın kurulamaması ve muhalefet tarafından verilen ultimatoma neticesinde ülkede yönetimi ele geçiren Askeri Konsey tarafından görevinden uzaklaştırılmıştır.¹⁴⁶ Ulusal Muhafızlar ve

¹⁴⁴ Sayın ve Modebadze, **a.g.e.**, s. 342.

¹⁴⁵ Kukhianidze, **a.g.e.**, s. 73.

¹⁴⁶ N. Atıcı Köktaş, "Saakaşvili Dönemi Gürcistan: İç ve Dış Politika Üzerine Bir Değerlendirme", **Ardahan Üniversitesi İİBF Dergisi**, Sayı: 2, Ekim 2015, s. 96.

Süvariler gibi paramiliter örgütlerin çatışmalarının ardından Gamsakhurdia 6 Ocak 1992’de ülkeyi terk etmiştir. ¹⁴⁷

Genel bir değerlendirme ile kısa süreli Gamsakhurdia'nın başkanlığı sırasında Rusya ile Gürcistan ilişkileri düşük seviyede seyretmiştir. Bu dönemde Gürcü milliyetçiliğinin önemli temsilcilerinden biri olan Gamsakhurdia, Gürcü seçkinlerin genelinde olduğu gibi güçlü bir Rus karşıtlığına sahipti. Dolayısıyla Sovyetler Birliği'nin çökmesi Rus - Gürcistan ilişkilerinde yeni bir dönemi başlattığı gibi, bu yeni dönemin ilk yıllarında Rusya Batı yanlısı bir dış politika izlemeye başlamıştır. Batı'nın düşman olarak nitelendirildiği dönem sona ermiş ve Batı ile bütünleşme Rus yönetiminin de hedefi olarak belirlenmiştir. Rusya bu dönemde Batı kalkınma modelini ve demokratikleşme sürecini esas aldığı için, Batı ile ilişkilerinde diplomasiye önem veren bir siyaset tarzı izlemiştir.

Rusya'nın Soğuk Savaş'ın hemen ertesinde ABD ve AB'ne yönelik politikası, genel olarak ülkenin elindeki en iyi araçların ve diplomasinin kullanılmasına yönelik olmuştur. Bu dönemde Rusya'nın Batı algısının arka planında, "tarihin sonu" paradigması ve Batı değerlerinin ve kalkınma modelinin evrenselliği yer almıştır. Ayrıca Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra Rusya, Orta ve Doğu Avrupa ülkelerini demokratik geçişlerini izlemeye başlamış ve bu nedenle Batı yönelimli bir dış politika geliştirmeye yönelmiştir. ¹⁴⁸

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Rus dış politikasında yaşanan Batı yönlü değişimin temel nedeni doğal olarak Rusya'nın güvenlik görünümünün yeniden

¹⁴⁷ Yenigün ve Bolat, **a.g.e.**, s. 461.

¹⁴⁸ Dmitry Suslov, “The Russian Perception of the Post-Cold War era and Relations with the West”, 9 Kasım 2017, https://www.sant.ox.ac.uk/sites/default/files/university-consortium/files/suslov_harriman_lecture_on_post-cold_war_era.pdf, (Erişim. 29.10.2017)

değerlendirilmesi olmuştur. Rus dış politikasını belirleyen etkenler, dağılma, ekonomik ve toplumsal bunalım, önderlik sorunu ve uluslararası sistemdeki değişim ile doğrudan ilişkili olmuştur. Bu dönemde dış politikadaki temel öncelikler eski Sovyet coğrafyasında istikrarın korunması, bu bölgede yayılmacı emellerin önüne geçilmesi ve Sovyetler döneminden kalan bölgesel ve küresel sorumlulukların elden geldiğince yerine getirilmesi olmuştur.¹⁴⁹ Bununla beraber, bu yumuşama dönemi uzun sürmemiş ve Rusya dış politikasında Avrasya yeniden belirleyici hale gelmeye başlamıştır. Ancak özellikle Putin'in iktidara gelişi ardından Batı'ya yönelik güvenlik endişelerini bir kenara bırakarak "Başta Kafkasya ve Orta Asya olmak üzere eski Sovyet topraklarını ilgi alanı olarak kabul eden "Yakın Çevre" stratejisini hayata geçirmiştir. Dolayısıyla Rusya'nın dış politika gündeminde ilk sırayı eski Sovyet coğrafyası almaya başlamış ve arka bahçe olarak nitelendirilen bu bölge ile ilgili gelişmeler Rusya'yı bölgesel politikalar tesis etmeye zorlamıştır. Dolayısıyla 1992'den sonra Dış Politika Doktrini belgesi ile açıklanan yakın çevre politikası, Rusya'nın söz konusu coğrafyada ortaya çıkan devletlere ve Federasyon sınırları dışında kalan dış Ruslara olan ilgisini göstermesi açısından önemli ilk adım olmuştur.¹⁵⁰

¹⁴⁹ Erel Tellal, "Zümrüdüanka: Rusya Federasyonu'nun Dış Politikası", **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt 65, Sayı 3, 2010, s. 195.

¹⁵⁰ Murat Saraçlı, "Rusya Federasyonu'nun Yakın Çevre Politikası 'nda Dış Rusların Yeri ve Kırım Meselesi", **Karadeniz Araştırmaları Dergisi**, Sayı 45, Bahar 2015, s. 70.

3.2. Şevardnadze Dönemi

Gürcistan'ın bağımsızlığı sonrasında demokratik yolla başa geçen Gamsakhurdia'nın devrilmesinin ardından, Sovyetler Birliği eski Dış İlişkiler Bakanı ve Komünist Parti eski üyesi Eduard Shevardnadze, 1992'de Gürcistan'a geri dönerek darbenin lider kadrosuna katılmış ve üçlü birliğin başına geçmiştir.¹⁵¹ Sovyet döneminde etkin bir politikacı olarak Şevardnadze, öncelikle Rusya ile iyi ilişkiler kurmaya gayret etmiştir. Haziran 1992'de Güney Osetya'daki barış anlaşması da bu görüşü desteklemektedir.¹⁵²

Şevardnadze dönemi Batı dünyasında memnuniyetle karşılanmıştır. Şevardnadze de her fırsatta Rusya ile iyi ilişkiler kurulacağını, ama Gürcistan'ın yönelimin Batı olduğunun altını çizmiştir. Bu açıklama Batı dünyasından da hızlı bir karşılık almış, Gürcistan 23 Mart 1992'de AB tarafından tanınmış ve 23 Nisan'da Tiflis'te ABD Büyükelçiliği açılmıştır.

1993'te BDT'ye katılan Gürcistan, 3 Şubat 1994'te de Rusya ile Dostluk ve İyi Komşuluk Antlaşması'nı imzalamıştır. Bu antlaşma ile Vaziani, Batum, Gudauta ve Ahalkalaki'de bulunan Rus üslerinin kalması karara bağlanmıştır.¹⁵³

8 Ekim 1993'de Kremlin'de yapılan, Rusya ve üç Kafkasya cumhuriyeti devlet başkanlarının katıldığı Kafkasya Zirvesi'nden sonra Şevardnadze, Gürcistan dış politikasında Rusya etkisini kabul ederek Gürcistan'ın BDT'ye katılması ve

¹⁵¹ Sayın ve Modebadze, **a.g.e.**, s. 343.

¹⁵² Thornike Gordadze, "Georgia Russia Conflict in August 2008", **Reassessing Security in the South Caucasus: Regional Conflicts and Transformation**, Annie Jafalian (ed), New York: Routledge, 2016, s. 12.

¹⁵³ Demirağ, **a.g.e.** s. 133.

ülkesinde Rus askeri varlığını kabul etmiştir.¹⁵⁴ Ayrıca 1993'ten sonra Yakın Çevre doktrinin devreye girmesi ile Kafkasya'da Rusya'nın etkisi artmaya başlamıştır.¹⁵⁵

Şevardnadze'nin liderliği döneminde yaşanan Acara, Abhazya ve Güney Osetya sorunlarında Rusya'nın etkisi dolaylı yollardan kendini göstermiştir. Acara'nın Tiflis yönetimini tanımadığını ilan eden Acar lider Aslan Abaşidze, Rusya'yla yakınlaşma siyaseti izlemiş, daha ileriki dönemde ise Rusya tarafından kontrollü davranması konusunda uyarılmıştır. Tiflis yönetimine daha fazla başkaldıramayan Abaşidze, Gürcistan'ı terk ederek Rusya'ya sığınmıştır. Saakaşvili döneminde Abhazya yönetimi Rusya'ya bağlanmak istediğini açık bir şekilde ifade etmiş ve yine aynı dönem içerisinde Güney Osetya bağımsızlık hareketleri Rusya'nın koruyuculuğunu istemişlerdir. Gürcistan'ın iç sorunlarını oluşturan bölgelerdeki yerel liderlerin Rusya ile yakınlaşma istekleri ve Rusya'nın çoğu zaman arabulucu faaliyetlerde bulunması; Şevardnadze'nin iki ülke ilişkilerine temkinli yaklaşmasını sağlamıştır.¹⁵⁶

Bu dönemde iki ülke arasında sorunlardan birini de Çeçen ayrılıkçılar konusu oluşturmuştur. Gürcistan, Rus-Çeçen savaşının başında binlerce Çeçen mülteciyi barındırmış ve onları Çeçen kökenli Gürcü vatandaşların (Kistler) bulunduğu Pankisi Vadisi'ne yerleştirmiştir. Ayrıca, Çeçen direnişçilere karşı Rusya'nın Gürcü üslerini kullanma talebi, Şevardnadze tarafından reddedilmiştir. Gürcü Hükümeti, Tiflis'te bir Çeçen Temsilciliği ve Bilgi Merkezi'nin çalışmasına izin vermiştir.¹⁵⁷

2002-2003 yılında Gürcü Hükümeti Pankisi Vadisi üzerindeki kontrolünü geri almıştır. Ünlü Rus gazeteci Ana Politkovskaya'ya göre Gürcü birlikleri Pankisi

¹⁵⁴ Kamil Ağacan, "ABD'nin Kafkasya Politikası", O. Yeşilot (der.), **Değişen Dünya Düzeninde Kafkasya**, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2005, s. 31.

¹⁵⁵ Bozkurt, **a.g.e.**, s. 1.

¹⁵⁶ Stratejik Düşünce Enstitüsü, **Rusya Raporu**, Ankara, 2010, s. 128.

¹⁵⁷ Kelkitli, **a.g.e.**, s. 76.

Vadisine girip antiterör operasyonu gerçekleştirmiştir. Buna rağmen Gürcü birlikler teröre bulaşmamış yerli halkla olan ilişkileri bozmamıştır. Oysa Politkovskaya'ya göre bu durum Çeçenistan'daki Rus askerleri için geçerli değildir.¹⁵⁸ Çeçen direnişçiler konusunda iki ülkenin yaşadığı sorunlar karşısında Rus Güvenlik Konseyi Sekreteri Sergei Ivanov ve Gürcü mevkidaşı Nugzar Sadjaya Haziran 2000'de bir araya gelerek iki ülke arasındaki anlaşmazlıkları düzeltmek için bir Güvenlik Anlaşması imzalamıştır. Bu anlaşmayla iki taraf teröre, organize suça, silahlara ve uyuşturucu kaçakçılığına karşı mücadelede işbirliği sözü vermiştir. Bununla birlikte, anlaşma ikili ilişkilerde önemli bir değişikliğe yol açmamıştır.¹⁵⁹

2002 yılının başında Putin ve savunma ve dışişleri bakanları, Gürcistan'daki Pankisi Vadisi'ndeki Çeçenlerin varlığı konusundaki rahatsızlığını defkamuoyuna dile getirmiştir. Rusya yönetiminin açıklamalarında Rusya, Pankisi Vadisi'ne yönelik önleyici bir askeri müdahale hakkını saklı tuttuğuna dair endişelerini dile getirmiştir. Eylül 2002'de Putin, Genelkurmay'dan Pankisi Vadisi'ne müdahale için operasyon planı hazırlamak üzere talimat vermiştir. Gürcistan'ı hedef alan bu tehdit sonraki aylarda da tekrarlanmış, bu gelişmeler üzere Tiflis yönetimi 2002 yazında düzeni sağlamak için güvenlik güçlerini Pankisi Vadisine göndermiştir.¹⁶⁰

Bu süreçte Rusya da ekonomik gelişmesinin sürdürülebilirliği, petrol ve doğalgaz arzı konusunda Avrasya coğrafyasında tekelleşme amaçları ile bölgede Gürcistan ile ilişkilerini geliştirme çabasında olmuştur. Bu kapsamda Rusya, Baltık Denizi yoluyla Kuzey Avrupa'ya bağlanmak için Belarus ve Ermenistan'da boru hatları mülkiyetini

¹⁵⁸ Menagrishvili Irakli, Pankisis Omebi Chechnetis Omebi da Sakartvelo, 2016, <https://www.militarium.org/pankisis-movlenebi/#>, (Erişim: 12.01.2018).

¹⁵⁹ Kelkitli, **a.g.e.**, s. 76.

¹⁶⁰ Marcel de Haas, **Russia's Foreign Security Policy in the 21th Century**, New York, Rotledge, 2010, s. 139.

ele geçirmeye çalışmıştır. Boru hatları sayesinde Avrasya enerji kaynaklarının büyük kısmının ulaşımı konusunda tekel konumunda iken, bu tekelin kırılması konusunda en büyük inisiyatif olan Bakü-Tiflis-Ceyhan hattının olmazsa olmazı Gürcistan olmuştur.¹⁶¹

Tüm bu gelişmelerin bir sonucu olarak 2000 yılında kabul edilen Ulusal Güvenlik Doktrini, Dış Politika Doktrini ve Askeri Doktrin belgeleri, yeni bir dönemin başlangıcına da işaret etmiştir. Rusya'nın kendi çıkarlarına aykırı gördüğü her şeye müdahale etme potansiyelini gösteren bu politika değişikliği, en fazla Gürcistan'ı etkilemiştir. 1990'ların ikinci yarısından itibaren Batı ile yakın ilişkiler kuran Gürcistan, Rusya'nın Yakın Çevre Doktrini'nin hedeflerinden biri haline gelmiştir. Bu süreçte Rusya'nın bu yaklaşımı karşısında Gürcistan'ın ilk tepkisi 10 Ekim 2000'de ilan ettiği Gürcistan ve Dünya: Gelecek İçin Bir Vizyon ve Strateji belgesi olmuştur.¹⁶² Gürcistan tarafından kabul edilen ilk Ulusal Güvenlik ve Strateji Belgesi temel ulusal hedefler, Gürcistan'ın kısa tarihi, uluslararası ortam, Gürcistan'ın ulusal çıkarlarının korunup geliştirilmesi, dış politika hedefleri, uluslararası ekonomik strateji ve savunma stratejisi hakkında bilgiler verilen belgede Batı yanlısı yaklaşım açık bir şekilde kendini göstermektedir. Belgenin içeriğine baktığımızda genel olarak ülkenin ulusal hedefleri; bağımsızlık, güvenlik, özgürlük, ulusal bütünlük, refah ve barış başlıkları altında incelenmiş, bu hedeflere ulaşmak için uzun dönemli bir ulusal programın hazırlanması gerektiği belirtilmiştir. Belgenin *Gürcistan'ın Çıkarlarını Koruma ve Geliştirme* başlıklı 4. bölümünde demokrasi, insan hakları, piyasa

¹⁶¹ Utku Yapıcı, "Gürcistan Savaşı: Öncesi ve Sonrası", *Ankara Üniversitesi SBE Dergisi*, 63(3), 2008, s. 187.

¹⁶² "A Vision and Strategy for the Future", http://www.parliament.ge/files/1_886_192675_nato_vision.pdf (Erişim. 01.05.2017)

serbestisi değerlerini paylaşan ülkelerle bağlarını güçlendirmeye vurgu yapılmıştır. Buna göre “Bu uluslarla bağlar siyasi, ekonomik ve sosyal alanları kapsamaktadır ve Gürcistan'ın amacı Avrupa ve Avrupa-Atlantik ile bütünleşmedir.”¹⁶³ Belgenin bu kısmında açıkça dile getirildiği gibi Batı yanlısı söylem, ilerleyen dönemlerde Rusya'nın Gürcistan'a yönelik politika değişikliğinde de belirleyici olmuştur.

3.3. Saakaşvili ve Gül Devrimi

Şevardnadze yönetimine olan dış desteğin 2000-2003 yılları arasında azalmaya başlaması ve bu dönemde Gürcistan'ın yabancı ülkelere ve uluslararası kuruluşlardan daha az finansal destek ve yardım alması ülkede huzursuzluğun artmasına yol açmıştır.¹⁶⁴ 22 Kasım 2003'te muhalifler başkentte yaklaşık 50 bin kişilik bir miting gerçekleştirmiştir. Şevardnadze'nin yeni meclisin ilk toplantı konuşması sırasında ellerinde rengârenk güller ile parlamentoyu basan Mihail Saakaşvili yanlılarının tepkisi karşısında Cumhurbaşkanı parlamentoyu terk etmiştir. Halk parlamento binasına rengârenk güller attığı için Gürcistan'daki bu halk hareketine “Gül Devrimi” denilmiştir.¹⁶⁵ Bu süreç ile birlikte 23 Kasım 2003'te Şevardnadze'nin istifa etmesinin ardından 4 Ocak 2004'te yapılan olağanüstü devlet başkanlığı seçiminde Saakaşvili yüzde 96 oranında oy alarak devlet başkanlığına seçilmiştir. Saakaşvili'nin seçim öncesi kampanyası Soros Vakfı, diğer uluslararası vakıflar ve ABD tarafından da desteklenmiştir.¹⁶⁶

¹⁶³ A.g.e., s. 4.

¹⁶⁴ Sayın ve Modebadze, a.g.e., s. 346.

¹⁶⁵ Köktaş, a.g.e., s. 96.

¹⁶⁶ Köktaş, a.g.e., s. 98.

Ukrayna, Kırgızistan ve Belarus'ta meydana gelen renkli devrimlerde olduğu gibi Gül Devrimi'nde dış müdahale konusunda sayısız tartışma ortaya çıkmıştır. 2007'de Soros bir demecinde Gürcistan'daki ayaklanma sırasında, Saakaşvili'ye destek verildiğini itiraf etmiş, ancak bunun fazla abartıldığını belirtmiştir.¹⁶⁷ Tüm bunlarla beraber ABD'nin gerek açık gerekse örtülü biçimde bölgedeki renkli devrimleri desteklediği bilinmektedir. ABD özellikle Putin'in iktidarı sonrasında Rusya'nın Kafkaslardaki devletlerle yakınlaşmasını engelleyememiştir.¹⁶⁸

Bozkurt'un da belirttiği gibi Rusya, Gürcistan'ı etki alanındaki en önemli ülke olarak gördüğü için, bu ülke yönetimi ile 1990'lardan günümüze çatışma içinde olmuştur. Gürcistan'ın bağımsızlık sonrasındaki demokratikleşme çabaları içerisinde Şevardnadze, başkanlık sistemini savunmuşsa da, bu konuda ABD tarafından dayatma yapılması nedeniyle Şevardnadze'nin Moskova'ya yönelmesine neden olmuştur.¹⁶⁹ Dolayısıyla ABD, Rusya etkisine girmesinden çekindiği Gürcistan yönetimine yönelik muhalefeti ciddi anlamda desteklemiştir.

Gürcistan'da meydana gelen Gül Devrimi yolsuzluğun azaltılması, organize suçlarla mücadele ve büyük çaplı mücadelenin de başlangıcı olmuştur. Dünya Bankası raporları uyarınca Gürcistan 2006'da dünyanın en reformcu ülkesi olarak kabul edilmiştir. Bu dönemde Gürcistan'ın yatırım yapılması kolay ülkeler listesinde 112. sıradan 37. sıraya yerleşmesi de sadece bir yılını almıştır.¹⁷⁰

¹⁶⁷ "Gürcistan'da Soros Parmağı, BBC Haber, 28 Nisan 2007, http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2007/04/070428_soros.shtml, (Erişim: 10.06.2017)

¹⁶⁸ Giray Saynur Bozkurt, "Gürcistan, Ukrayna ve Kırgızistan'da Kadife Devrimler", Karadeniz Araştırmaları Dergisi, Sayı 9, 2006, s. 153.

¹⁶⁹ Bozkurt, **a.g.e.**, s. 154.

¹⁷⁰ Kukhianidze, **a.g.e.**, s. 80.

Rus bakış açısından Şevarnadze'nin tasfiyesi, Batılı güçler tarafından Rusya'yı izole etmek ve kuşatmak için düzenlenen bir komplo olarak algılanmıştır. Putin, Saakaşvili'nin Gürcistan'ın toprak bütünlüğünün korunması konusundaki söylemlerini dikkate almamıştır. Haziran 2004'te, ayrılıkçı bölgelerin yeniden Gürcistan toprağı ilan edilmesi, Gürcistan-Güney Osetya sınırında küçük ölçekli çatışmalar yaşanmasına yol açmıştır. Bununla beraber Ocak 2005 sonlarında Tiflis, Strazburg'daki Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi toplantısında Gürcü-Oset çatışmasını çözmek için bir barış girişimi de sunmuştur. Öneride geniş özerklik, garantili dil / kültürel haklar ve yerel ekonominin gelişmesi için hükümet finansmanı gibi konulara yer verilse de, plan Osetler tarafından reddedilmiştir.¹⁷¹

İktidarının ilk yılında Saakaşvili, Güney Osetya çatışması için müzakere sürecini değiştirmeye ve Moskova'nın rolünü azaltmaya, Avrupa'daki Konvansiyonel Silahlı Kuvvetler Antlaşması'nda (AKKA)¹⁷² kabul edildiğı gibi tüm Rus ordusunun Gürcistan topraklarından ayrılmasını sağlamaya çalışmıştır.¹⁷³

Tüm bunlarla beraber Saakaşvili'nin başkanlığının ilk yılında Rus - Gürcü ilişkileri geçmişe göre önemli ilerlemeler göstermiştir. Özellikle enerji sektöründeki ekonomik ilişkiler artmış; Mayıs 2004'teki Acara krizinin çözümüne Rus tarafından

¹⁷¹ Emmanuel Karagiannis, "The Russian Intervention in South Ossetia and Crimea Compared: Military Perspective Legitimacy and Goals", **Contemporary Security Policy**, 35 (3), 2015, s. 403.

¹⁷² 19 Kasım 1990'da NATO ve Sovyetler Birliğı arasında imzalanan AKKA konvansiyonel silahların azaltılmasının zorunlu hale getirilmesi yanı sıra Gürcistan'daki Rus askeri varlığının sona erdirmesini de şart koştur. Antlaşma, 1999'da değişen koşullar nedeniyle yenilenmiştir. Rusya anlaşmanın yenilenmiş halini 2004'te onaylarken, ABD ve NATO üyeleri, Rusya'nın AKKA uyarınca Gürcistan ve Moldova'daki askerlerinin tamamını geri çağırana dek anlaşmayı onaylamayacaklarını açıklamıştır. Aralık 2007'de ise Rusya anlaşmadan çekilme kararı almıştır. (Rusya AKKA'dan Çekildi, <http://www.hurriyet.com.tr/rusya-akkadan-cekildi-7856720>, Erişim: 10.06.2017)

¹⁷³ Licinia Simao, "Discursive Differences and Policy Outcomes: EU-Russia Relations and Security in Europe", **Easternean Journal of European Studies**, 2(1), 2011, s. 90.

da yardım edilmiştir. Çünkü Saakaşvili'nin ilk önceliklerinden biri, Gürcistan'ın toprak bütünlüğünün yeniden tesis edilmesi idi.¹⁷⁴

Saakaşvili, Gül Devrimi ile iktidara geldiğinde, ülke içinde gelir farklılıklarını gidermeyi, refah düzeyini arttırmayı, yoksulluk ve yolsuzlukla mücadele etmeyi, istikrarı sağlamayı; dışarda da, Avrupa-Atlantik dünyası ile bütünleşmeyi, NATO ve AB üyeliklerini vaat etmiştir. NATO üyeliğine önem veren Saakaşvili, dondurulmuş çatışma bölgeleri Abhazya ve Güney Osetya ile olan sorunları bitirmeyi amaçlamıştır. Gürcistan'ın, Abhazya ve Güney Osetya'da, ABD ve müttefiklerinin verecekleri destek ile Rusya'ya rağmen başarılı olması ihtimali, Moskova'yı "geç kalmadan harekete geçme" kaygısına sokmuştur.¹⁷⁵

Saakaşvili, Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü sağlamaya yönelik olarak, özellikle sınır sorunlarının çözülemediği bölgelere müdahale kararını devreye sokmuştur. Bu nedenle ilk olarak Acara Otonom Cumhuriyeti'ne yönelinmiş; Acara Yüksek Şura Başkanı Aslan Abaşidze ise bölgede yaşanan diğer bağımsızlık hareketlerinden yararlanarak kendisine tanınan özerkliğin arttırılmasını talep etmiştir. Saakaşvili'nin Mart 2004'te Acara'nın başkenti Batum'a geçişinin engellenmesiyle taraflar arasında gerginlik açık bir şekilde kendini göstermiştir. Gürcistan'ın Diskoria-2004 Tatbikatı esnasında Batum ile Tiflis bağlantısını sağlayan geçişlerin Abaşidze'nin talimatı ile yıkılması ipleri koparan gelişme olmuş ve tüm bunlar, merkezi yönetim tarafından Acara'nın da Abhazya ve Güney Osetya gibi merkezi yönetimden ayrılma yoluna girdiğinin işaretleri olarak görülmüştür. Saakaşvili, Abaşidze'ye 10 günlük nota vererek, bu sürede paramiliter grupların dağıtılmasını talep etmiş ve Abaşidze'nin

¹⁷⁴ Aygün, **a.g.e.**, s. 33.

¹⁷⁵ Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu, **Gürcistan Krizi Değerlendirme Raporu**, , Ankara, 2008, ss. 24-25.

verilen sürede istenenleri yapmaması durumunda, Gürcistan'ın Acara'da yeni seçimlerin yapılması için talimat vereceğini bildirmiştir. Sonuç, Saakaşvili'nin, Abaşıdze'yi azlettiğini açıklaması yönünde olmuştur.¹⁷⁶ Bunların dışında Temmuz 2016'da Kodori Vadisinde Gürcistan iç işleri bakanlığı tarafından özel harekâtı gerçekleştirip Emzar Kvitsiani başında olan "Monadire" isimli askeri oluşumu vadisinde bulunan suçlulardan bölgeyi temizlemiştir. Bu olaydan sonra Kodori Vadisi Abhazya'nın meşru hükümetine ait yer olarak tanınmıştır.¹⁷⁷

Saakaşvili yönetiminin Acara'daki Abaşıdze iktidarına son vermesine Rusya'nın itirazının olmamasını, Putin'in, Gürcistan'ın tamamen bir istikrarsızlık alanına dönüşmesinin kendi ekonomik ve güvenlik çıkarlarına aykırı olacağının farkında olması ile açıklamak mümkündür. Saakaşvili de bu dönemde, Acara sorununun çözülmesinden sonra Rus iş adamlarını geniş çaplı yatırımlar yapmak üzere ülkesine davet etmiştir.¹⁷⁸ Buna karşılık Rusya'nın tepkisi Gürcistan'a uygulanan vize rejimini tekrar gözden geçirmeye yönelik olmuştur. Ancak Saakaşvili'nin Batılı güçlerden aldığı destek ile Abhazya ve Güney Osetya'ya yönelmesi üzerine Rusya'nın Gürcistan'a yönelik tutumu değişmiştir. Ayrıca Gürcistan'ın Avrupa-Atlantik yapılarına katılmaya çalışması nedeniyle, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra iki ülke arasındaki ilişkiler gittikçe gerginleşmiş; Rusya 2006'da Gürcistan'a ekonomik yaptırımlar uygulamıştır.¹⁷⁹

¹⁷⁶ "Gürcistan'ın Başlı Ayrılkçı Hareketlerle Dertte", http://diplomatikgozlem.com/_haber/gurcistan-in-basi-ayrilikli-hareketlerle-dertte, (Erişim: 01.08.2017)

¹⁷⁷ Jagunava, Pavlika, Kodori Xeobis Okupacia da Misi Winapirobobi, 2000, <http://www.lari.ge/147-politika/427-kodori-xeobis-okupacia-da-misi-tsinapirobobi-natsili-I.html>, (Erişim: 12.01.2018)

¹⁷⁸ Kocaman, **a.g.e.**, s. 17.

¹⁷⁹ Kukhianidze, **a.g.e.**, s. 80.

Gürcistan-Rusya ilişkileri 27 Eylül 2006'da dört Rus askeri görevli ve on bir Gürcü vatandaşının casusluk suçlamasıyla Tiflis'te tutuklanması ile yeniden şiddetli bir darbe almıştır. İçişleri Bakanı Merabishvili aynı gün gözaltında tutulanların Gürcistan'ın savunma yetenekleri, NATO'yla ilişkileri, limanları, demiryolları ve muhalefet partileri ile bütünleşme stratejileri hakkında bilgi edinmek için yakalandığını duyurmuş; Rusya, ertesi gün Gürcistan'daki diplomatik temsilcilerinin ve ailelerinin kısmen tahliye edilmesine başlamıştır. Tiflis'teki Rus elçiliği, aynı gün, konsolosluğun Gürcistan vatandaşlarının Rusya'ya girmesi için vize başvurularını kabul etmeyeceğini belirten bir basın açıklaması yapmıştır.¹⁸⁰ Bununla beraber Rusya Gürcistan ile diplomatik ilişkilerini kesmiş ve büyükelçiliği kapatmıştır.

Rusya ile Gürcistan arasındaki ikili ilişkilerdeki gerginlik, ticarete de yansımıştır. Rus yetkililerin Gürcistan ürünlerinin ithalatı üzerinde getirdiği yaptırımların bir sonucu olarak bu ülke ekonomisi büyük oranda zarar görmüş; Aralık 2005'te Rusya, bitki sağlığı normlarının ihlali nedeniyle tüm Gürcistan tarım ürünlerinin ithalatını yasaklamıştır. Mart 2006'da, pestisit ve ağır metallerin bulunduğu gerekçesiyle Gürcü şaraplarının Rusya'ya gönderilmesi de yasaklanmıştır. Gürcü tarafı ise Moskova'nın Dünya Ticaret Örgütü'ne katılma hedefine muhalefetinden ötürü Rusya'nın ülkeyi kışkırttığı gerekçesi ile tepki göstermiştir.¹⁸¹

Saakaşvili'nin iktidara gelmesinin ardından açıkça Batı yanlısı söylemleri bölgede artan bir gerilim ve istikrarsızlığa ortam hazırlamıştır. 2004 yazında bu gerilim Güney Osetya'da yerini sıcak çatışmalara bırakmıştır.¹⁸²

¹⁸⁰ Kelkitli, **a.g.e.**, s. 78-79.

¹⁸¹ Kelkitli, **a.g.e.**, s.82.

¹⁸² Köktaş, **a.g.e.**, s. 99.

Güney Osetya'nın bağımsızlık ilanının hemen ardından, toprak bütünlüğü endişesine giren Gürcistan ordusu vakit kaybetmeksizin Güney Osetya'ya müdahalede bulunmuştur. Tiflis yönetimi, bu süreçte Acarya örneğinden cesaret almış; Rusya'nın Güney Osetya konusunda da aynı şekilde bir tavır takınacağını düşünmüştür. Ancak Gürcistan'ın stratejik öneme sahip olması nedeniyle Putin dönemi Rusya'sının sert tepkisiyle karşılaşmıştır.¹⁸³ Yapıcı'ya göre Gürcistan'ın Güney Osetya müdahalesinde iki belirleyici gelişme vardır. Buna göre Çeçenistan sorunu ile uğraşan Rusya'nın Gürcistan'a müdahale etmeyeceği ve Acara konusunda Rusya'nın olumlu tutumunun burada da devam edeceği Gürcistan'ın ilk motivasyonuydu. Ayrıca Güney Osetya fiili yönetiminde Eduard Kokoit'in halk desteğinden mahrum olması ise ikinci motivasyondur. Ancak, sert Rusya tepkisi ile bu iki düşüncenin de hatalı olduğu ortaya çıkmıştır.¹⁸⁴ Rusya'nın bu politikasında Güney ve Kuzey Kafkasya'ya yönelik politika farklılığının etkisi belirleyici olmaktadır. Buna göre Rusya, Kuzey Kafkasya'da Çeçen hareketine şiddet ile karşılık verirken, Güney Kafkasya'da Osetya'da olduğu gibi ayrılıkçı hareketlerin arkasında yer almıştır.¹⁸⁵

Mart 2006'da Moskova, Gürcistan şarabının ithalatını yasaklamış ve 2007 başında Gürcü vatandaşlarını sınır dışı etmiştir. Rus ordusu Kasım 2007'de Akhalkalaki, Batumi ve Tiflis'te askeri üslerini terk etse de, Rusya-Gürcistan ilişkileri gerginliğini korumuştur.¹⁸⁶

Bu dönemde ayrılıkçı sorunlar Gürcistan'ın dış politikasını şekillendiren temel unsur olmuştur. Temmuz 2005'te Saakaşvili, Güney Osetya için üç aşamalı bir çözüm

¹⁸³ Stratejik Düşünce Enstitüsü, **Rusya Raporu**, Ankara, 2010, s. 73-74.

¹⁸⁴ İrem Yapıcı, "Kafkasya'nın Sorunlu Bölgesi: Güney Osetya, **OAKA**, 2(3), 2007, s. 82.

¹⁸⁵ Yapıcı, **a.g.e.**, s. 94.

¹⁸⁶ Karagiannis, **a.g.e.**, s. 404.

önerisinde bulunmuşsa da, Eduard Kokoiti Ekim 2005'te Güney Osetlerin Rusya vatandaşı olduklarını ileri sürerek planı reddetmiştir. Gürcü barış planı Aralık 2005 başlarında AGİT Bakanlar Konseyi tarafından destek görmüş, Kasım 2006'da Güney Osetya'da Gürcistan'dan "bağımsızlığını" teyit etmek için bir referandum düzenlemiştir. Referandum ile bölgede halkın yüzde 99'u bağımsızlığı kabul etmiştir.

187

3.4. 2008 Gürcistan Rusya Savaşı

Rusya Kasım 2007'de Akhalkalaki, Batumi ve Tiflis'te askeri üslerini terk etmesine rağmen Moskova-Tiflis ilişkilerindeki gerginlik devam etmiştir. Saakaşvili Temmuz 2007'de Güney Osetya'nın özerkliği konusunu görüşmek üzere bir komisyon oluşturmuş, ancak ayrılıkçı Kokoiti yönetimi görüşmelere katılmayarak federatif bir yönetimi kabul etmediklerini her fırsatta dile getirmiştir. Sonuç olarak, Saakaşvili'nin Güney Osetya'ya Gürcistan içinde özel bir özerklik sağlamaya yönelik çözüm çabaları bir sonuca ulaşamamıştır. Taraflar arasındaki anlaşmazlıklar 2008 Ağustos ayı başında doruğa çıkmıştır.¹⁸⁸

2008 yılının ilk aylarında gerçekleşen hava saldırıları, Rus savaş uçaklarının hava sahası ihlalleri ve Abhazya ve Güney Osetya'da sınır ötesi ateş açma eylemleri uluslararası toplum tarafından gerginlikle izlenmeye başlamıştır. Ateşkes hattındaki çatışmalar Ağustos ayının ilk haftasında artmış ve 7 Ağustos akşamı Saakaşvili tek taraflı bir ateşkes ilan etmişse de, bu ateşkes sadece birkaç saat sürmüştür.¹⁸⁹

¹⁸⁷ Jim Nichol, "Russia-Georgia Conflict in South Ossetia: Context and Implications for U.S. Interests", **CRS Report for Congress**, August 2008, s. 3.

¹⁸⁸ Gülşen Aydın, "Güney Osetya Yenilgisi Sonrası Gürcistan İç Siyaseti: Saakaşvili'nin Ayakta Kalma Başarısı, **OAKA**, 5(10), 2010, s. 5.

¹⁸⁹ Karagiannis, **a.g.e.**, s. 404.

Tüm bu gelişmelerin ardından 8 Ağustos sabahı yoğun bir topçu ve roket ateşinden sonra Rus güçleri Gürcistan güçleriyle savaşımaya başlamıştır. 9 Ağustos'ta Rus ordusu Abhazya'nın müttefikleriyle birlikte Gürcü birliklerinin tuttuğu Kodori Geçiti'nde ikinci bir cephe açmış, savaş 12 Ağustos'ta sona ermiştir. Ancak ertesi gün, Rus birlikleri Gürcistan Şehri Gori'ye girerek oradan çekilmiş, 18 Ağustos'ta Gürcistan'ın ana limanı olan Poti'yi işgal etmiştir.¹⁹⁰

Savaş devam ederken Gürcistan öncelikle Güney Osetya'yı kontrolü altına alma hedefinde olmuş; Rus ordusu ise Gürcistan'a kara, deniz ve hava kuvvetleri müdahale ederek başkent Tiflis'in çok yakınına kadar ilerlemiştir. Sağlanan ateşkes ile çatışmaların durdurulmasının hemen ardından Rusya hem Güney Osetya'nın ve Abhazya'nın bağımsızlığını tanımış, hem de bu bölgelerdeki askeri varlığını artırarak Gürcistan'ın bölgeye yeni bir askeri müdahale ihtimalini zayıflatmıştır. Güney Osetya'nın bağımsızlığı daha sonra bazı diğer devletler tarafından da tanınmıştır.¹⁹¹

12 Ağustos'ta taraflar, Fransa Cumhurbaşkanı Sarkozy tarafından hazırlanan ve AB Dönem Başkanlığını ve Rus mevkidaşı Medvedev'i bir araya getiren "altı nokta barış planı" olarak adlandırılan ateşkes konusunda anlaşmaya varmıştır. Barış planına rağmen Rus kuvvetleri, Gürcistan'ın silah, teçhizat ve askeri altyapısını yok etmek için askeri operasyonlara devam etmiştir. 22 Ağustos'ta Rusya, askeri güçlerini Gürcistan'dan geri çekse de bazı bölgelerde askeri varlığını korumuştur.¹⁹²

¹⁹⁰ Karagiannis, **a.g.e.**, s. 404

¹⁹¹ Şahbazov, **a.g.e.**, s. 155.

¹⁹² Marcel de Haas, "NATO-Russia Relations after the Georgian Conflict", NATO-Russia Relations after the Georgian Conflict, https://www.clingendael.nl/sites/default/files/20090000_cscp_artikel_mhaas.pdf, s. 4, (Erişim. 07.04.2017)

Rusya'nın Ağustos 2008'de Gürcistan'a yaptığı müdahale birçok açıdan öneme sahiptir. Rusya bölgedeki dengeleri değıtiren müdahale ile Gürcistan'a çok sert ve ani askeri karşılık vermiştir.¹⁹³

Savaş boyunca Rus askeri zaferini ortaya çıkaran en önemli gelişme kuşkusuz Abhazya'da ikinci bir cephe açılması olmuştur. İlk olarak Güney Osetya'da Rus kuvvetleri Tskhinvali'yi ele geçirmiş ve daha sonra Gori'nin batısındaki ana karayolu ve demiryolu rotalarını etkili bir şekilde kesmek için Gürcü bölgesine girmiş ve fiilen Rus askeri harekâtı yapılmasını sağlamıştır.¹⁹⁴

8 Eylül'de Sarkozy ve Medvedev arasında yapılan ikinci bir anlaşma, Rus kuvvetlerinin 1 Ekim'den itibaren 10 gün içinde Gürcistan'dan geri çekilmesini ve en az 200 AB gözlemcisinin konuşlanmasını sağlamıştır. AB İzleme Misyonunun (EUMM) görev süresinin tüm Gürcistan topraklarını kapsamasına rağmen, Rusya, AB gözlemcilerinin ayrılıkçı bölgelere girmesini reddetmiştir. Daha sonra Rusya, Güney Osetya ve Abhazya'da 7 bin 600 askerin kalıcı olarak konuşlandırılmasına karar vermiş ve buna göre askeri üsler kurmayı amaçlamıştır. Nihayet 30 Nisan 2009'da Rusya, Abhazya ve Güney Osetya ile sınır koruma anlaşması imzalamıştır.

195

Şüphesiz Gürcistan ve Rusya ilişkilerinde 2008 savaşı bir dönüm noktası olmuştur. Hem uluslararası kamuoyu hem de taraflar ve ayrılıkçı güçler açısından önem taşıyan bu gelişmeler bölgenin geleceğini ciddi anlamda etkilemiştir. Savaş sonrasında, Ekim 2008'de BM Güvenlik Konseyi, BM görev süresinin dört ay uzatılmasını

¹⁹³ Stratejik Düşünce Enstitüsü, **a.g.e.**, s. 73.

¹⁹⁴ Roger N. McDermott, "Russia's Conventional Armed Forces and the Georgian War", **Parameters**, Spring 2009, s. 66.

¹⁹⁵ Haas, **a.g.e.**, s. 4.

onaylamıştır. AGİT misyonunun görev süresi ise 31 Aralık 2008'de sona ermişti. Rusya, AGİT'e Güney Osetya'yı tanınması ve Oset hükümeti ile işbirliği yapmak ya da bölgeyi terk etmek için ayrı bir görev kurması çağrısında bulunmuştur. AGİT'in reddi sonrasında Rusya, bu örgütün Gürcistan'da görev süresinin uzatılmasını veto etmiştir.¹⁹⁶

Savaş sırasında krizle mücadele etmesi beklenen BM, etkin politikalar izleyememiştir. Bunun en önemli nedeni ise Rusya'nın Güvenlik Konseyi'ndeki veto hakkını kullanması olmuştur. Bu nedenle Güvenlik Konseyi'nden Rusya'nın aleyhine bir karar çıkarmak mümkün olamamış; dolayısıyla BM hem Güney Osetya hem de Abhazya sorunları karşısında etkin rol oynayamamıştır.¹⁹⁷

BM'nin savaşı engelleyememesi, Güney Osetya ve Abhazya'nın bağımsız olma kararlılığını pekiştirmiştir.¹⁹⁸ Ayrıca savaş sonunda ayrılıkçı bölgelere yönelik çözüm ihtimalinin daha da karmaşık bir hal alması ve beklenen NATO üyeliğinin kısa vadede gerçekleşmeyeceğinin anlaşılması Tiflis yönetimini zor durumda bırakmıştır. 17 Şubat 2010'da Rusya, Saakaşvili'yi Rusya için “istenmeyen kişi (*persona non grata*)” ilan etmiştir. Bunun üzerine ikili ilişkiler daha da gerilmiştir.¹⁹⁹

2-4 Nisan 2008'de Romanya'nın başkenti Bükreş'te gerçekleşen NATO Zirvesi bu konuda dönüm noktalarından biri olmuştur. Yakın çevre politikası gereğince Gürcistan ve Ukrayna'nın NATO üyesi olmasını istemeyen Rusya'nın Gürcistan'daki Abhazya ve Güney Osetya ve Ukrayna'daki Kırım ayrılıkçı

¹⁹⁶ Nona Mikhelidze, “After the 2008 Russia Georgia War: Implications for the Wider Caucasus and Prospects for Western Involvement in Conflict Resolution”, **The Caucasus and Black Sea Region: European Neighborhood Policy (ENP) and beyond Rome**, 6-7 February 2009, s. 7.

¹⁹⁷ Süleyman Erkan, “2008 Rusya Gürcistan Savaşı ve Uluslararası Toplum”, **UIİİD-İJEAS**, 17(1), 2016, s. 43.

¹⁹⁸ Erkan, **a.g.e.**, s. 44.

¹⁹⁹ Köktaş, **a.g.e.**, s. 101.

bölgelerini tanıyabileceği tehdidi nedenlerinin de etkisi ile bu ülkeler zirve kararları sonucu Üyelik Eylem Planı'na (MAP) alınmamakla birlikte gelecekte NATO üyesi olacakları ilan edilmiştir.²⁰⁰ Zirve deklarasyonunda Gürcistan ve Ukrayna'nın durumu şu şekilde belirtilmiştir:²⁰¹

“NATO, Ukrayna'nın ve Gürcistan'ın NATO üyelik hedeflerini memnuniyetle karşılamaktadır. Bugün bu ülkelerin NATO üyesi olacağına karar verdik. Her iki ülke de İttifak operasyonlarına değerli katkılarda bulunmuşlardır. Ukrayna ve Gürcistan'daki demokratik reformları memnuniyetle karşılıyor ve Mayıs ayında Gürcistan'da özgür ve adil parlamento seçimlerini hazır bekliyoruz. Üyelik Eylem Planı, Ukrayna ve Gürcistan'ın doğrudan üyelik yolundaki bir sonraki adımdır ve bu ülkelerin MAP başvurularını desteklediğimizi belirtmek isteriz. Dolayısıyla, artık MAP başvurularıyla ilgili olarak halen göze çarpan soruları ele almak için hem yüksek bir siyasi düzeyde, yoğun bir katılım dönemi başlatacağız.”

Bayraklı'nın da belirttiği gibi “Rusya özellikle Gürcistan, Ukrayna, Moldova ve Belarus'un dâhil olduğu kuşağı kendi çıkarları ve güvenliği açısından hayati öneme haiz bölgeler olarak görmektedir. Bu ülkelerin Gürcistan dışında hepsinde ciddi oranda Rus azınlık bulunmaktadır. Batı'nın bu ülkelere yönelik her müdahalesi

²⁰⁰ Enes Bayraklı, “NATO'nun Galler Zirvesi: Yeni Bir Soğuk Savaş Mı? Rusya ile İşbirliği Mi?”, **SETA Perspektif**, Sayı 70, Eylül 2014, s. 2.

²⁰¹ “Bucherest Summit Declaration”, http://www.summitbucharest.ro/en/doc_201.html, (Erişim. 01.10.2017)

Rusya'nın sert tepkisiyle karşılaşmaktadır. 2008 Nisan ayında NATO Bükreş Zirvesi'nde Gürcistan'ın NATO'ya gelecekte üye olacakları ile ilgili karar çıktıktan beş ay sonra Ağustos 2008'de Rusya-Gürcistan savaşı başlamıştır.”²⁰²

Rusya'nın 2008'de Gürcistan'a karşı başlattığı savaş, aynı zamanda bu ülkenin NATO üyeliğini engellemeye yönelik olmuştur. Moskova yönetimi Gürcistan'ın NATO üyeliğini karşı olduğunu sıkça dile getirmiştir. Bu nedenle Rusya, BDT üyesi ülkelerin NATO üyeliğine yönelik hiçbir gelişmeye sıcak bakmamıştır. Gürcistan'ın da NATO üyeliği için yürüttüğü çalışmalar da aslında bir bakıma Moskova'nın etki alanından çıkmak olarak yorumlanmıştır.²⁰³

Rusya-Gürcistan Savaşı, uluslararası hukukta kuvvet kullanma konusunun yeniden tartışılmasına yol açmıştır. İlk tartışma taraflardan hangisinin daha önce diğerine karşı kuvvet kullandığı konusunda olmuştur. Rusya'nın her hangi bir BM kararı olmadan Gürcistan'a karşı kuvvet kullanması bir uluslararası hukuk ihlalidir. Zira BM Anlaşmasının 51. maddesine göre, bir üye ülkenin başka bir üye ülkeye karşı kuvvet kullanma hakkı, ancak meşru müdafaa halinde veya BM Güvenlik Konseyi'nin bu yönde bir kararı ile mümkün olabilirdi.²⁰⁴

Rusya'nın askeri kuvvet kullanmasının, meşru müdafaa hakkı ya da Güvenlik Konseyi kararına dayanmadığı için, haklı bir gerekçesi yoktur. İkinci ve asıl önemli sorun, Rusya'nın uluslararası hukuku ihlâl etmiş olması nedeniyle, Güvenlik Konseyi'nin Rusya'ya karşı kuvvet kullanma kararı alabilme gücüne sahip

²⁰² Bayraklı, **a.g.e.**, s. 2.

²⁰³ Erkan, **a.g.e.** s. 46.

²⁰⁴ Erkan, **a.g.e.** s. 45.

olamamasıydı. Güvenlik Konseyi üyelerinin veto hakkına sahip olmaları onları ayrıcalıklı hale getirmekte ve Rusya da bundan fazlasıyla yararlanmaktadır.²⁰⁵

Sonuç olarak Rusya'nın Ağustos 2008'deki Gürcistan'a askeri müdahalesi ve Güney Osetya ve Abhazya'nın bağımsızlığını tanınması, Moskova'nın bölgesel politikası, stratejik hedefleri ve silahlı kuvvet kullanımına ilişkin tutumu hakkında temel soruları yeniden gündeme getirmiştir.

3.5. İvanişvili Dönemi

2008 sonrasında ciddi istikrarsızlık ile boğuşan Gürcistan 2012'de parlamento seçimlerine gitmiş ve İvanişvili Başbakan olmuştur. Kurulan yeni koalisyon hükümeti, Rusya ile olan ilişkilerin gelişmesini dış politika önceliklerinden biri olarak belirlemiştir. Bu süreçte Gürcistan Batı yanlısı dış politika çizgisini korumaya devam etmiş, ancak Rusya ile ilişkilerin iyileştirilmesi de hedeflenmiştir.²⁰⁶ 2013 yılında devlet başkanlığına seçilen Margvelaşvili ise Gürcistan dış politikası için yeni bir dönemin kapılarını açmıştır.

Ivanişvili'nin hayatının büyük bir bölümünü Rusya'da geçirmesi ve kişisel servetini neredeyse tamamen Rusya'da oluşturmuş olması, onun Rus devlet adamları ile olan ilişkileri de göz önüne alındığında Gül Devrimi sürecinin sona erdiği ve Rusya'nın Gürcistan'daki siyasal, toplumsal ve ekonomik etkinliğinin artacağı şeklinde değerlendirilmiştir.²⁰⁷

²⁰⁵ Erkan, **a.g.e.** s. 45.

²⁰⁶ Sayın ve Modebadze, **a.g.e.** s. 349.

²⁰⁷ Gürcistan'da Parlamento Seçimleri, <http://politikaakademisi.org/2012/10/08/gurcistanda-parlamento-secimleri-rusyanin-geri-donusu-mu/> (Erişim. 15.06.2017)

Rusya ile olan yakınlaşma konusu Moskova'nın Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlığını geri çekmeyi reddetmesi nedeniyle karmaşıktır. Gürcistan'ın toprakları içerisindeki Rus askeri varlığı iki ülke arasındaki ilişkileri zorlaştırmaktadır.²⁰⁸

Mart 2013'te Gürcistan parlamentosu kabul ettiği bir kararla, bir kez daha Avrupa ve Avrupa-Atlantik bütünleşmesini “ülkenin dış politika rotasının ana önceliği” olarak açıklamıştır. Kararda dolaylı olarak bölgedeki Rus güvenlik çıkarlarını kabul eden bazı ifadeler de yer almıştır. Örneğin, kararda yer alan paragraf 12 şu şekildedir:²⁰⁹

“Gürcistan, ülkemizin çıkarları ve Helsinki ilkelerine [Nihai Hukuk] uyumlu olarak Birleşik Devletler, AB ve Rusya Federasyonu'nun yanı sıra Güney Kafkasya'daki diğer devletlerin pozisyonlarının yakınlaşmasına katkıda bulunacaktır.”

Ayrıca Gürcistan politikası, küresel ve bölgesel ölçekte devam eden çatışmalarda stratejik rol oynayacak şekilde yönlendirilmemelidir” ifadelerine de yer verilmiştir. Bu açıklamalar, Gürcistan'ın mevcut dış politika seçkinlerinde var olan dış politika vizyonunun yönünü göstermesi bakımından önemlidir. Buna göre Gürcistan, Moskova ile ilişkilerini bozmadan AB ile bütünleşme sürecine girmelidir. Rusya ise Gürcistan'daki askeri ve ekonomik etkisini kaybetmek istememektedir. Petrol ve gaz gelirlerinin ve harcamalarının tüm ülkeler için çok önemli olduğu açıktır. Rusya ekonomisinin istikrarı, petrol gelirlerinin sürekliliğine bağlı olduğu için, yeni petrol

²⁰⁸ Sayın ve Modebadze, **a.g.e.** s. 349.

²⁰⁹ Sergi Kapanadze, “Georgia’a Vulnerability to Russian Pressure Points”, **ECFR Policy Memo**, 2014, s. 3.

ve gaz üreten ülkelerin ortaya çıkması, pazarın Rusya'nın bölgesel tekel konumuna zarar verecek değişiklikler yapmasına neden olabilir. Bu nedenle Moskova, bölgedeki kontrolünü kaybetmemek için politikalar geliştirmiştir.²¹⁰

²¹⁰ Garnik Nanagoulian, “The Post-Cold War Security Dilemma in Transcaucasus”, Weatherhead Center for International Affairs, May 2000, <http://projects.iq.harvard.edu/files/fellows/files/nanagoulian.pdf>, s. 27, (Erişim: 10.04.2017)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

2008 RUSYA GÜRCİSTAN SAVAŞI SONRASI İKİLİ İLİŞKİLERDE ABHAZYA SORUNU

2008 Gürcistan Rusya savaşı kısa sürmesine rağmen bölgede derin sonuçlar ortaya çıkaran bir dönüm noktası olmuştur. Taraflar özellikle kendi kaderini tayin hakkı, ayrılma hakkı ve tanıma konularında birbirine karşıt fikir ve politikalar yürütmüşlerdir. Bu kapsamda çalışmanın bu bölümünde 2008 Rusya Gürcistan Savaşı sonrasındaki siyasal ilişkiler değerlendirilecektir.

A. KENDİ KADERİNİ TAYİN HAKKI AÇISINDAN DEĞERLENDİRME

Ulusların nasıl yönetilmek istediklerine özgürce karar verebilme hakkı olarak kendi kaderini tayin hakkı uluslararası hukukta tartışmalı konulardan biridir. Kavramı savunanlar bu hakkın tüm ulusların hakkı olduğunu savunmaktadır. Bu kapsamda 2008’de Rusya ve Gürcistan’ın sıcak çatışmaya girmelerinin ardından Abhazya sorununun kendi kaderini tayin hakkı açısından değerlendirilmesi, çalışmanın bu bölümünün temel inceleme konusunu oluşturmaktadır.

1. Kendi Kaderini Tayin Hakkı

Felsefi temelleri Aristo’ya kadar götürülebilecek kendi kaderini tayin hakkı (self determinasyon) halk egemenliği ilkesini temel almaktadır ve liberal düşünce

içerisinde kök salan bir kavramdır. Bu açıdan Avrupa’da doğup gelişen bir kavramdır ve temelleri çok daha eskilere gitse de 18. yüzyılın ikinci yarısından sonra gelişim göstermiştir.²¹¹

Uluslararası belgelerde tanımlanan bir hak olmasına rağmen devletler kendi kaderini tayin hakkına, statükonun bozulabileceği gerekçesi ile sıcak bakmamaktadır. Dolayısıyla kendi kaderini tayin hakkı, her etnik gruba ayrılma hakkının verilmesi gerektiğini savunanlar ile mevcut devletin toprak bütünlüğünün korunmasını savunanlar arasında bir mücadele olduğunu belirtmek de mümkündür.²¹² Bu konuda genel geçer bir halk tanımının yapılmamış olması hangi grupların kendi kaderini tayin hakkına kesin olarak sahip olduğu konusunda bir görüş birliğine varılamamasına yol açmıştır.²¹³

Farklı dönemlerde farklı anlamlar yüklenen kavram, genel olarak bir devlet tebaasının kendi hükümetini seçmesi olarak açıklanmaktadır.²¹⁴ Diğer bir tanımlama ile kendi kaderini tayin hakkı “bir halkın coğrafi sınırlarını, politik durumunu veya kendi geleceğini diğer devletlerden bağımsız olarak kendisinin özgürce belirlemesi” dir. Dolayısıyla kavram bir ülkede yaşayan halkın başka bir devlet etkisi olmaksızın yönetimi hakkında karar vermesidir.²¹⁵

Milletler Cemiyeti döneminde kendi kaderini tayin hakkı kavramının uygulama alanı Avrupa ile sınırlı kalmış, bu dönemde Çekoslovakya, Macaristan ve Polonya kendi

²¹¹ M. Akif Kütükçü, “Uluslararası Hukukta Self Determinasyon Hakkı ve Türki Cumhuriyetleri”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı 12, 2004, s. 260.

²¹² Hüseyin Kalaycı, “Kendi Kaderini Tayinin Liberal Teorileri”, **Liberal Düşünce Dergisi**, Sayı 47-48, 2007, s. 67.

²¹³ Hüseyin Kalaycı, “Kendi Kaderini Tayin Kimlerin Hakkı?”, **Liberal Düşünce Dergisi**, Sayı 53-54, 2009, s. 159.

²¹⁴ Kütükçü, **a.g.e.**, s. 261.

²¹⁵ Doğan Kılınç, “Self Determinasyon İlkesinin Azınlıklar Açısından Değerlendirilmesi”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt XII, Sayı 1-2, 2008, s. 949.

kaderini tayin hakkı çerçevesinde bağımsızlıklarını ilan etmiştir. Aaland Adaları Davası kararı, BM Antlaşması'nın kabulüne kadar hâkim görüşü yansıtmıştır.²¹⁶

20. yüzyılda kendi kaderini tayin ilkesi ABD Başkanı Wilson ve Sovyetler Birliği liderleri Lenin ve Stalin'in ilgisi ile daha fazla önem kazanmıştır. ABD başkanı Wilson I. Dünya Savaşı'nın ardından bu ilkeyi uluslararası politikanın gündemine taşımış ve bir toprak parçası üzerinde yaşayan halkın, o toprak parçasının geleceği hakkında kararı kendi özgür iradesiyle vermesine vurgu yapmıştır.²¹⁷

Uluslararası alanda kendi kaderini tayin hakkı, İkinci Dünya Savaşı sonrasında daha fazla kabul görmeye başlamıştır. Savaş sırasında 14 Ağustos 1941 tarihinde İngiltere Başbakanı Churchill ve ABD Başkanı Roosevelt tarafından yayınlanan Atlantik Beyannamesi'nin 2 ve 3. maddelerinde kendi kaderini tayin hakkına da yer verilmiştir. Bununla beraber BM Antlaşması'nda ilkeye yer verilmesi kavramın gelişimi açısından dönüm noktası olmuştur.²¹⁸ BM Antlaşması 1. ve 55. maddelerinde “halkların eşitliği ve kendi geleceklerini kendilerinin belirlemesi ilkesine saygı üzerine kurulmuş dostça ilişkiler geliştirmek ve dünya barışını güçlendirmek için diğer uygun önlemleri alınması” ifadesine yer vermesi, BM'nin kendi kaderini tayin ilkesini kabul ettiği biçiminde değerlendirilebilir.²¹⁹

BM Sözleşmesi'nin 51. maddesi devletlerin meşru savunma hakkını tanımıştır. Bu durum ise ülkelerin toprak bütünlüğünü korumaları için self determinasyon hakkı ile sınırlandırılmıştır. Ayrıca “Ana sözleşmenin 55'nci maddesinde ise, BM teşkilatının

²¹⁶ Kütükçü, **a.g.e.**, s. 264.

²¹⁷ Murat Ercan, “Uluslararası Hukuk Normları Bağlamında Kırım Meselesi: Self Determinasyon Mu? İlhak Mı?”, **The Journal of Academic Social Science Studies**, Sayı 36, 2015, s. 97.

²¹⁸ Kütükçü, **a.g.e.**, s. 265.

²¹⁹ Berdal Aral, “Kolektif Bir İnsan Hakkı Olarak Halkların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı”, **İnsan Hakları Yıllığı**, Cilt 21-22, 1999-2000, s. 110.

halkların hak eşitliği ve kendi kaderini belirleme ilkesine saygı temelinde barışçı ve dostça ilişkileri geliştirmek, istikrar ve refah sağlamak amacıyla hayat standartlarını yükseltmek için çaba göstereceği, ekonomik ve sosyal kalkınmaya destekleyeceği ifade edilmektedir”.²²⁰ ‘Tüm halklar kendi kaderini tayin hakkına sahiptir’ ifadesine yer veren Birleşmiş Milletler Şartı uyarınca, kendi kaderini tayin ne devletlere ne de bireylere tanınmıştır, bu hakkın sahibi “halklar”dır. İlkenin uygulanması halkın iradesinin özgür biçimde ifade edilmesine dayanır.²²¹

Kendi kaderini tayin hakkı, diğer uluslararası anlaşmalarda da yer almasının ardından uluslararası hukuk açısından belirleyici olmaya başlamıştır. Bu konuda ikiz sözleşmeler olarak kabul edilen 16 Aralık 1966 tarihli Kişisel ve Siyasal Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme ve Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesinde kendi kaderini tayin hakkı şu şekilde yer bulmuştur: “Bütün halklar self-determinasyon hakkına sahiptir. Bu haktan dolayı halklar kendi siyasi statülerini özgürce tayin edebilecek ve ekonomik, siyasi ve sosyal gelişmelerini özgürce sürdürebileceklerdir (...) Mevcut sözleşmeye taraf olan ve muhtar ve vesayet altındaki devletlerden sorumlu devletler dâhil olmak üzere, BM Şartına uygun olmak üzere, self-determinasyon hakkına saygı göstermesi gerekmektedir.”²²²

BM Antlaşması ve İkiz Sözleşmeler dışında kendi kaderini tayin ilkesine BM Genel Kurulu’nun birçok kararında ve değişik uluslararası belgelerde de yer verilmiştir. Özellikle self determinasyon ilkesinden hak olarak bahsetmesi nedeniyle bir dönüm noktası olan BM Genel Kurulu’nun 1960 tarihli “Sömürge Yönetimi Altındaki Ülkelere ve Halkalara Bağımsızlık Verilmesine İlişkin Bildirisi” ile birlikte 1970

²²⁰ Ülger, **a.g.e.**, s. 54.

²²¹ Kalaycı, **a.g.e.**, s. 188.

²²² Ercan, **a.g.e.**, s. 101.

tarıhli “Devletler Arasında Dostane İlişkiler ve İşbirliğine Dair Uluslararası Hukuk İlkeleri Bildirisi” kavramın gelişimine önemli katkıları sağlamıştır.²²³

14 Aralık 1960 tarihli Sömürge Ülkeler ve Halkların Bağımsızlıklarının Güvence Altına Alınmasına İlişkin Bildirge ile tüm halklara tanındığı belirtilen kendi kaderini tayin hakkına rağmen, 1. maddede halkların yabancı baskı, egemenlik ve sömürüye tabi olmaları, insan hakları, BM Antlaşması ve uluslararası barışa aykırıdır ve kendi kaderini tayin sömürge hakları ile sınırlanmıştır.²²⁴

Kendi kaderini tayin hakkı daha önce belirtildiği gibi “halk” kavramı ile de bağlantılıdır. 1981 tarihli BM Raporu, bir topluluğun halk kabul edilmesi için gerekli şartları açıklamıştır. Buna göre halk konusu, kültürel, dilsel ya da dinsel, ortak tarih ve kimliği sürdürme isteği ve tanımlanan bir toprak ile bütünleşme açısından değerlendirilmiştir.²²⁵

Bu kapsamda farklı etnik, ulusal ya da etnik azınlıklar halk potansiyeline sahip olabilir. Ancak kendi kaderini tayin hakkı için bu şartlar yeterli olmayabilir. Kendi kaderini tayin hakkı için “öteki tarafından tanınma” da gerekli kabul edilmektedir. Dolayısıyla haktan faydalanma açısından halk konusunda farklı bakış açıları vardır ve kendi kaderini tayin hakları çerçevesinde konunun insan hakları açısından değerlendirilmesine yol açmaktadır.²²⁶

Kavramın ortaya çıktığı dönemde sömürge yönetimi altında yaşayan halkların bağımsızlıklarını kazanmasından hareketle, kendi kaderini tayin hakkı sömürge

²²³ Cavid Abdullahzade, “Self Determinasyon ve Ayrılma Açısından Kırım Sorunu”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, Sayı 19, 2014, s. 164-165.

²²⁴ Çelik, **a.g.e.**, s. 201.

²²⁵ Kılınç, **a.g.e.**, s. 954.

²²⁶ Kılınç, **a.g.e.**, s. 955.

bağlamı dışında değerlendirilmeye başlanmıştır. Bununla beraber devletin toprak bütünlüğü ilkesinin uluslararası hukukun en temel haklarından biri olmasından hareketle halk olduğunu iddia eden tüm toplulukların bağımsız bir devlet kurma hakkına sahip olduğunu iddia etmek de kolay değildir.²²⁷

BM Genel Kurulu'nun 1541 sayılı kararı ise, kendini yönetim kavramını açıklayan önemli bir belge olarak kabul edilmektedir. Bu kararda, kendi kaderini tayin hakkının üç özel amaca yönelik uygulanabileceği, bunların da; bağımsız devlet kurmak, bir başka devlet ile ortaklık kurmak ve bir başka devlete katılmak şeklinde olabileceği belirtilmektedir. Kendi kaderini tayin hakkı, daha sonra ırkçı rejimler ve yabancı hâkimiyeti altında yaşayan halkları da kapsayacak şekilde genişletilmiş; Rodezya, Güney Afrika ve Filistin bu anlayışa dâhil edilmiştir.²²⁸

Günümüzde ise uluslararası hukuk açısından kendi kaderini tayin hakkı başlıca üç alanı kapsamaktadır. Bunlar, sömürgeciliğin sona ermesi, yabancı askeri işgalin yasaklanması ve bütün ırklara, yönetime tam olarak katılabilme hakkının tanınmasıdır. Buradan da anlaşılabileceği gibi kendi kaderini tayin hakkı, ırksal bir topluluk oluşturmeyen etnik grupları, ulusal, dinsel, kültürel ve dilsel azınlıkları kapsamamaktadır.²²⁹

Kendi kaderini tayin hakkı, halklara tanınan bir hak olarak uluslararası hukukta kesin olarak tanınan temel insan hakları arasında kabul edilmesine rağmen, Birleşmiş Milletler'in devletlerarası ilişkileri düzenleyen ve öznesi devlet olan bir hukuk olduğu için devletlerin toprak bütünlüğüne vurgu yapmaktadır. Bununla beraber ilke,

²²⁷ Aral, **a.g.e.**, s. 112-113.

²²⁸ Erhan Türbedar, Sadi Çayı ve Hasan Kanbolat, "Kendi Kaderini Tayin Hakkı ve Ayrılıkçılık: Kosova'nın Bağımsızlığı Emsal Teşkil Eder mi?", **Stratejik Analiz**, Cilt 6, Sayı 91, Kasım 2007, s. 25.

²²⁹ Türbedar, Çayı ve Kanbolat, **a.g.e.**, s. 25.

uluslararası hukukta tamamen dışarıda bırakılmamakta ve ulusal grupların kendi kaderini tayin hakkına izin verilmektedir.²³⁰

Kendi kaderini tayin hakkı içsel ve dışsal tayin hakkı olarak iki boyutta ele alınmaktadır. Buna göre içsel kendi kaderini tayin hakkı devletlerin iç örgütlenmelerine ilişkin olarak, bir halkın istediği yönetim biçimini herhangi bir baskı olmaksızın seçebilmesidir.²³¹ Dışsal kendi kaderini tayin hakkı ise bir halkın istediği devlete bağlı olmayı seçme hakkını ifade etmektedir. İçsel tayin hakkı tüm nüfusun çoğulcu bir toplumda yaşamasını sağlamayı hedeflerken, dışsal tayin hakkı ise bir devlet kurmayı, bir devlet içinde otonomi ya da federasyonu içermektedir.²³²

İçsel kendi kaderini tayin hakkı kapsamında ülke sınırları içerisindeki etnik, ulusal ya da yerli halk gibi toplumların kültürel hakları, demokratik yönetim istemleri ya fa özerklik konuları gündeme gelmektedir. Ayrıca içsel yönetim kavramı içerisinde ekonomik hakların da gündeme gelmesi sonrasında, doğal kaynaklar üzerinde de kendi kaderini tayin hakkının olduğu BM Genel Kurulu tarafından da kabul edilmektedir.²³³ Dışsal kendi kaderini tayin hakkı halkın bağımsız devlet kurmak da dâhil olmak üzere istediği devleti seçme hakkı, kısacası halkın yabancı yönetim olmadan kendi siyasal, ekonomik ve kültürel yönelimini uygulama hakkıdır.²³⁴ Bu hak gereği ortak niteliklere sahip ve yabancı bir güce bağlı olmadan belli bir toprak üzerinde yaşayan; kendi devletine ve egemenlik haklarına, yani bağımsızlığına sahip olmasını ifade etmektedir. Aslında bu anlam, önceden var olan veya var olduğuna

²³⁰ Kalaycı, **a.g.e.**, s. 187.

²³¹ Kılınç, **a.g.e.**, s. 955.

²³² Kılınç, **a.g.e.**, s. 957.

²³³ Mesut Çelik, “Kendi Geleceğini Belirleme İlkesi ve Bağımsızlık Hakları”, Ankara Barosu Dergisi, Cilt 2, 2015, s. 199.

²³⁴ Çelik, **a.g.e.**, s. 199.

inanılan bir egemenlik hakkından doğmakta ve yabancı işgali veya sömürüsü altındaki halkların uluslararası statülerine karar vermelerine, bağımsızlıklarına kavuşmalarına işaret etmektedir. İlk kez 8 Ocak 1918’de ABD Başkanı Woodrow Wilson tarafından açıklanan ve kendi adı ile anılan Wilson ilkeleri çerçevesinde dış anlamıyla kullanılmaya başlanan self determinasyon, BM uygulaması ile de ilkesel olarak benimsenmekle birlikte, BM sistemi temelde işgal altındaki ülkelere, sömürge ve vesayet altındaki yerlere uygulanacak şekilde tasarlanmış ve doktrinde de öyle algılanmıştır.²³⁵

Günümüzde kendi kaderini tayin hakkı uluslararası yapılageliş kuralı haline gelmiştir. Kavramın uygulanışını “kendisine aykırı bir uluslararası düzenlemenin yasakladığı emredici hukuk kuralı” olarak da kabul edilmeye başlanmıştır. Dolayısıyla bir devletin vatandaşlarının kendi kaderlerini tayin hakkını garanti altına alıp almadığı devletin münhasır yetkisinin dışında, uluslararası bir sorun haline gelmiştir.²³⁶

2. Kendi Kaderini Tayin Hakkı Bağlamında Abhazya Sorunu

Abhazya’nın yaklaşık 20 yıl önce, Gürcistan’dan kopuşu ve fiilen bağımsız varlığı, günümüzde uluslararası hukukun kendi kaderini tayin hakkı ve yeni devletlerin tanınması kriterleri ile ilgili önemli konuları yeniden gündeme getirmiştir.

Öncelikli olarak BM’nin temel ilkesi olan ve çoğunluk tarafından onaylanan sözleşmelerde vurgulanan kendi kaderini tayin hakkının artık alışılmış bir

²³⁵ Abdullazade, **a.g.e.**, s. 166.

²³⁶ Aral, **a.g.e.**, s. 117.

uluslararası hukuk ilkesi olduğu kabul edilmektedir. BM Antlaşması, 1966 Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar ve Medeni ve Siyasal Haklar ile ilgili Uluslararası Sözleşmeler ve bir dizi Genel Kurul kararı gibi uluslararası belgelerde, kendi kaderlerini tayin hakkına da yer verilmiştir.²³⁷

Abhazya sorunu halen kendi kaderini tayin hakkı açısından günümüzde en önemli uluslararası krizlerden biri durumundadır. Konunun uluslararası toplum açısından olduğu gibi uluslararası hukuk açısından da tartışmalı olması, Gürcistan ve Rusya'nın farklı politikalar izlemesine dayanak oluşturmaktadır. Bu süreçte Abhazların, Gürcistan hükümeti altında adil bir yönetimden faydalanıp faydalanmadığı gündeme gelmektedir. Buna göre Abhazlar, Sovyet yönetimi altında özerk olan Abhazya'nın kültürünün Gürcistan tarafından bastırıldığını iddia etmektedir.²³⁸

Gürcistan 1991'de Rusya'dan bağımsızlık ilan ettikten sonra Abhazlara sivil ve kültürel yaşama daha fazla katılım hakkı tanınmıştır. Gürcistan Anayasası, Senato'nun Abhazya'dan da üyelerin olmasını öngörmüş, Abhazca'nın Abhazya'daki devlet dili olarak güvence altına alınmasını sağlamış ve Anayasa, ırk, uyruk veya etnik kökene dayalı ayrımcılık yapmayı yasaklamıştır.²³⁹

Kendi kaderini tayin hakkının varlığı, nüfusun çoğunluğunun oluşumuna izin verme kararını aldığı durumlarda yaygın olarak kabul edilmektedir ve 2006'da Karadağ'ın Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'nden ayrılması bu konuda örnek teşkil etmektedir.

Öte yandan, 2007 yılına kadar ciddi insan hakları ihlallerinde ayrılma hakkına ilişkin

²³⁷ Burak Cop ve Doğan Eymiroğlu, "The Right of Self Determination in International Law towards the 40th Anniversary of the Adoption of ICCPR AND ICESCR" **Perception**, Winter 2015, Vol XX, ss. 115-120.

²³⁸ Butler ve diğerleri, **a.g.e.**, s. 10.

²³⁹ Butler ve diğerleri, **a.g.e.**, s. 10.

hiçbir devlet uygulaması mevcut değildir. Kosova Şubat 2008'de bağımsızlık ilanı bağlamında böyle bir hakkın varlığını talep ettiğinde, uluslararası toplum derin bir şekilde bölünmüştür.²⁴⁰

Gerçekte Kosova konusunda Batı ve Rusya'nın farklı bakış açıları 1990'ların sonundan itibaren uluslararası kamuoyunu meşgul etmiştir. NATO'nun 1999 Mart'ında Kosova'ya müdahalesi, Rusya'nın merkezci bir dış politika yaklaşımı uygulamasını kolaylaştırmıştır. Kosova müdahalesi süreciyle birlikte Rusya, BİO faaliyetlerini askıya almış, NATO temsilciliğini kapatmış ve NATO Zirvesi'ne katılımı reddetmiştir.²⁴¹

1999 tarihli Kosova müdahalesi, ilk kez BM kararı olmadan bir uluslararası gücün müdahalesi olması ve egemen bir ülkeye yönelik olması nedeniyle önemlidir ve hala tartışılan sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Ayrıca NATO'nun alan dışı müdahalesinin ilk örneği olması ile de önemli olan Kosova müdahalesi ABD'nin insani müdahaleyi de bir seçenek sunması ile uluslararası diplomaside güce dayalı niteliği yeniden tartışmaya açmıştır.²⁴² Balkanlarda istikrarsızlığın, dünya ekonomisine getireceği zararın ortadan kaldırılması da müdahalenin temel sebepleri arasındadır. Ancak BM onayı olmadan böyle bir müdahalenin öncülüğünü yapan ABD, BM'i en fazla zedeleyen diplomasi uygulamasının bir örneğini sunmuştur.²⁴³

Kosova'ya müdahalenin ardından gelen süreçte Batı desteği ile ortaya çıkan Kosova'nın bağımsızlığı, Moskova tarafından uluslararası hukukun ihlal edilmesi ve

²⁴⁰ Siddi, **a.g.e.**, s. 3.

²⁴¹ M. İrem Yapıcı, **Rus Dış Politikasını Oluşturan Dış Etkenler**, Ankara: USAK Yayınları, 2010, s. 363.

²⁴² Murat Taşar ve Altay Ünaltay, "Kosova'ya NATO Müdahalesi ve Yeni Uluslararası Sistem", **Yeni NATO: Soğuk Savaş'tan Sıcak Savaşa**, Musa Ceylan (haz), Ankara: Ülke Yayınları, 1999, s. 31.

²⁴³ Taşar ve Ünaltay, **a.g.e.**, s. 31-32.

Batı'nın çifte standartının net bir örneği olarak açıklanmıştır. 2006 yılında Kosova'ya seslenen Putin, önerilen çözümlerin evrensel olması gerekliliğine vurgu yapmış; Kosova'ya devlet olma hakkının verilmesi durumunda, Abhazya veya Güney Osetya'nın da gündeme geleceğini vurgulamıştır. Putin Moskova'da yapılacak bir BDT zirvesi öncesinde Kosova ile ilgili yaptığı açıklamada Kosova örneğinin ürkütücü bir emsal olduğunu, yüzyıllar boyunca gelişen uluslararası ilişkilerin tüm sistemini değiştireceğini ve öngörülemeyen sonuçlar ortaya çıkarabileceği uyarısında bulunmuştur.²⁴⁴

Rusya'nın Kosova'nın bağımsızlık ilanına tepkisi, Abhazya özelinde de sert olmuştur. Rusya gelişmeler sonrasında Abhazya'ya yönelik BDT ambargosunu kaldırmış; Gürcistan ise bu durumu bölgenin işgaline doğru bir adım olarak yorumlamıştır. Rusya'nın kararı, Kosova'nın bağımsızlığını ilan ettiği Şubat 2008'i takip eden bir dizi sert açıklamanın ardından gelmiştir.²⁴⁵

²⁴⁴ Gerard Toal, "Russia's Kosova: A Critical Geopolitics of the August War over South Osetia", https://www.colorado.edu/geography/class_homepages/geog_4712_f08/ToalSouthOssetia.pdf (01.10.2017)

²⁴⁵ ORSAM, **Karadeniz'in Bütünleşmesi İçin Abhazya**, ORSAM Rapor No 8, Aralık 2009, s. 17.

B. ULUSLARARASI HUKUK AÇISINDAN AYRILMA KONUSU

Soğuk Savaş'ın sona ermesi, yeni ayrımcı hareketler ve mevcut ya da dondurulmuş ayrımcı iddiaların yeniden güçlenmesine zemin hazırlamıştır. Bununla beraber devletin nüfusunun ayrılması yoluyla yeni bir bağımsız varlığın oluşturulması, uluslararası hukukun rolü konusunda ciddi zorluklar ortaya koymaktadır. Abhazya Kosova örneğinde olduğu gibi tek taraflı olarak bağımsızlığını ilan etmiş, bu ilan sonrasında kendi kaderini tayin hakkı uluslararası hukuk açısından daha fazla tartışılan bir konu haline gelmiştir.

1. Uluslararası Hukuk Açısından Ayrılma

Bir devletten ayrılma savaş, ayaklanma statüsünün tanınması gibi yollarla gerçekleşmektedir. Teorik anlamda savaşan statüsünün tanınması ise iç savaşlar sırasında gerçekleşmektedir.²⁴⁶

Kendi kaderini tayin hakkının farklı bir boyutunu oluşturan ayrılma hakkı, ayrımcılık ve baskı nedenleri ile belli toplulukların, o devletten ayrılmak istiyorlarsa ayrılmalarını vurgulamaktadır. Bu kapsamda baskıcı rejimlere karşı halkın korunabilmesi kendi kaderini tayin hakkının bir türüdür ve ayrılma hakkı savunucuları, milletin bölünmezliği ve ülke bütünlüğü ilkesine de karşı çıkmaktadır.²⁴⁷ Uluslararası hukukta kabul edilen bir hak olmasına rağmen, kendi kaderini tayin hakkı ile ilgili sorun, bu hakka kimin uygun olduğunu ve bu hakkın ne zaman kullanılabileceğini belirlerken ortaya çıkmaktadır. BM, kendi kaderini tayin hakkının esasen kolonilere uygulanacağını kabul etmiştir. Ardından bu hak

²⁴⁶ Ayça Eminoğlu, "Uluslararası Politikada Devletlerin Tanınması: Ayrılma ile Ortaya Çıkan Devletlerde Tanınma Sorunu", *KTU Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 9, 2015, s. 131.

²⁴⁷ Çelik, *a.g.e.*, s. 204.

belgelerde yabancı işgal veya yabancı hâkimiyeti, boyunduruk altına alma ve sömürüye maruz kalanlara uygulanmak üzerine genişletilmiştir. Bu kapsamda sadece büyük boyutlu dezavantaja maruz kalan insanlar, son bir çare olarak mevcut bir devletten ayrılabilir. Aksi durumda ayrılma, devletlerin toprak bütünlüğü ilkesine aykırı kabul edilmektedir.²⁴⁸

Ayrılma ve kendi kaderini tayin etme arasındaki ilişki üzerine söylem büyük bir soru işareti ile başlamaktadır. Kendi kaderini tayin hakkına ilişkin tüm ilgili metinlere göre, bütün halklar bu hakka sahiptir. Kendi kaderini tayin hakkı sınırlarının nerede başladığı ve nerede bittiği konusunda sömürge ülkelerine tanınan hakların ne koşullarda uygulanacağını yanı sıra uluslararası hukukta bu konuda bir normun bulunup bulunmadığı tartışmalı bir konudur.²⁴⁹ 2011’de bağımsızlığını ilan eden Güney Sudan’ın bağımsızlık kararı genel kabul görürken, Kırım için aynı şeyleri söylemek mümkün değildir.

Uluslararası hukuk uygulamalarında, devletler kendi toprakları dışındaki isyanlar neticesinde ayrılma kararları ve hükümet kurma amaçlı müdahaleleri tanıma yolunu seçebilmektedir. Bunun için de bir tarafta ülkenin bir bölümüne hâkim olan isyancı güçlerin varlığı ve diğer tarafta tanınan bir hükümet olması gerekmektedir. Bunlarla beraber tanıma kararı tamamıyla devletlerin insiyatifinde bir konudur. Bu tür bir tanımanın gerçekleşebilmesi için belirli şartların oluşması gerektiği de kabul edilmektedir. Bu şartların başında ülke içerisindeki silahlı çatışmaların yerel bir karakterce kışkırtılması ve ardından nüfusun geniş bir kısmını içine alacak şekilde

²⁴⁸ James Butler ve diğerleri, “Abkhazia in International Law Fall 2012”, 2012 <https://law.lclark.edu/live/files/18662-1-abkhazia-in-international-law-fall-2012pdf>, (Erişim: 25.06.2017)

²⁴⁹ İrfan Kaya Ülger, “Kosova’nın Bağımsızlığının Self Determinasyon Çerçevesinde Analizi”, **KOSBED**, Sayı 31, 2016, s. 53.

uluslararası savaş özelliklerine benzer niteliklere dönüşmesi gelmektedir. Ayrıca isyancıların ülke topraklarının bir bölümünü kontrol ediyor olması ve isyancı güçlerin savaş hukukuna bağlı bir şekilde sorumlu bir otorite eliyle silahlı kuvvetleri ile bölgeyi yönetmesi de gerekmektedir. Son olarak tarafların, savaş statüsüne göre değerlendirilmesi için savaş durumunun belli bir boyuta ulaşması gerekmektedir.²⁵⁰

Ayrılma girişimi bazen dış müdahaleleri provoke etmektedir. Bu müdahaleler silahlı kuvvetler, ekonomik zorlama veya tanınma yanı sıra politika gibi farklı şekillerde olabilir ve müdahaleler farklı aktörlerden kaynaklanabilir. Ayrılma, yasal bir terim olarak, bir devletin toprağının ayrılmaz bir parçasından zorla çıkma ve ardından yeni bir devlet kurulması anlamına gelmektedir. Bununla birlikte, harici müdahaleler çoğunlukla ayrılma gerçekleşmeden önce gerçekleştiğinden, ciddi bir ayrılma girişiminin üstlendiği vakaları değerlendirmek gerekmektedir.²⁵¹

Ayrılma ile ilgili literatür incelendiğinde önemli kavramlardan biri de iyileştirici ayrılma teorisidir. İyileştirici ayrılma teorisi, bir ulusun insan hakları ihlalleri nedeniyle ayrıldığı takdirde ayrılmanın meşru olduğunu ortaya koymaktadır. Teoriye göre ezilen tarafın maruz kaldığı insan hakları ihlalleri ezici bir duruma gelirse, bir devletin topraklarının bir kısmını kaybetmesine yol açabilmektedir. Bununla beraber bu durumun ağır ve sistematik olması şartı aranmaktadır.²⁵²

Konunun en önemli boyutu, ayrılıkçı eğilimlerin ülkelerin, ülkesel bütünlüğünü tehdit etmesi ile mikro devlet sürecini ortaya çıkarırken; ülkelerin toprak bütünlüğüne saygı kuralını ciddi şekilde zedelemesidir.

²⁵⁰ Eminoğlu, **a.g.e.**, s. 131.

²⁵¹ Georg Nolte, "Secession and External Intervention", in Marcelo Kohen (ed), **Secession: International Law Perspectives**, Cambridge: Cambridge University Press, 2006, s. 65.

²⁵² Butler ve diğerleri, **a.g.e.**, s. 10.

Ayrılma hakkı ile ilgili Kanada'nın Quebec eyaleti kararı emsal kabul edilmektedir. Kanada'nın bir eyaleti olan Quebec'in tek taraflı ayrılma kararını yüksek mahkeme Quebec halkının yabancı, düşman veya sömürge işgalinde olmadığı gerekçesi ile reddetmiştir.²⁵³

2. Ayrılma ve Abhazya Sorunu Açısından Değerlendirilmesi

Ayrılma konusu Abhazya açısından Gürcistan ve Rusya ilişkilerinde önemli bir belirleyici durumundadır. Rusya'nın desteklediği Abhazya, Gürcistan'dan ayrılmak istemekte, Gürcistan ise toprak bütünlüğünü zedeleyeceğini iddia ettiği bu duruma kesin biçimde karşı çıkmaktadır.

Uluslararası hukuk açısından ayrılma, genelde son çare olarak görülmektedir. Bununla birlikte, uluslararası güvenliğe tehdit oluşturan çatışmalar ortaya çıktığında, ayrılma geçerli bir seçenek haline gelmektedir. 1995'te 971 no'lu BM Güvenlik Konseyi kararı, barışa ulaşmanın tek yolunun Abhazya'nın siyasi statüsünün belirlenmesi de dâhil olmak üzere siyasi bir çözüm olduğunu kaydetmiştir.²⁵⁴

BM Genel Kurulu'nun 1960 tarihli "Sömürge Yönetimi Altındaki Ülkelere ve Halkalara Bağımsızlık Verilmesine İlişkin Bildirisi"nde ilk olarak BM Şartı ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ne uymanın önemi vurgulanmıştır. 1960 bildirisini temel alan Dostluk İlişkileri Beyannamesi çerçevesinde devlet bütünlük ve birlik hakkı ile

²⁵³ Çelik, **a.g.e.**, s. 205.

²⁵⁴ Çelik, **a.g.e.**, s. 209.

kendi kaderini tayin etme ilkesine göre hareket etmeli ve ırk, inanç veya renk ayrımı yapılmaksızın ÷lkeye ait tüm insanlara temsil eden bir hükümete sahip olmalıdır.²⁵⁵

Gürcü Anayasası, sınırlarının dokunulmazlığını özellikle belirtmekte ve ikili bir anlaşmanın bulunmadığı hallerde sınır değişikliğini yasaklamaktadır. Güçlü devletler ve kurumlar, uluslararası sistemde istikrarı şiddetle vurgulamaktadırlar. Sonuç olarak, başka bir devletten kopmak-esasen toprak bütünlüğünü ihlal etmek- uluslararası hukukta kabul edilmemiştir.²⁵⁶

Sovyetler Birliği'nin yıkılışı sonrasında uluslararası toplum, Sovyet cumhuriyetlerindeki bağımsızlık taleplerini kabul ederken; özerk cumhuriyetler gündeme gelmemiştir. SSCB Anayasası'nda cumhuriyetlere ayrılma hakkı tanınırken, bu hak özerk cumhuriyetlere tanınmamıştır. Gürcistan'a göre 1977 Sovyetler Birliği Anayasası'nın 72. maddesi uyarınca Birlik Cumhuriyetleri Sovyetler Birliği'nden özgürce ayrılma hakkını saklı tutacaktır. Bu nedenle, Abhazya'nın Sovyetler Birliği'nin dağılması sonrasında ayrılması anayasal bir hak olarak gör÷lmemektedir. Anayasa'ya göre Gürcistan'ın bağımsızlığını ilan etme hakkı yanı sıra kendisine bağılı özerk bölgelerin ayrılması karşısında toprak bütünlüğünü koruma hakkı da vardır.²⁵⁷ Bu nedenle Gürcistan sürekli olarak bölgedeki bütünlüğünü korumaya ve Abhazya'nın uluslararası hukuk ilkeleri ışığında ayrılmasının meşruiyetini inkâr etmeye hakkı olduğunu vurgulamaktadır.

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi, Rusya'nın Güney Osetya'yla Abhazya'nın bağımsızlığını tanıması konusunda, tanıma kararını Gürcistan'ın toprak bütünlüğü ve

²⁵⁵ Butler ve diğerleri, **a.g.e.**, s. 9.

²⁵⁶ Butler ve diğerleri, **a.g.e.**, s. 9.

²⁵⁷ Butler ve diğerleri, **a.g.e.**, s. 25.

egemenliğinin ihlali olarak kabul etmiştir. Kabul edilen karar ile Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü tanımaya olan bağlılığı tekrar teyit edilmiştir. Abhazya'nın bağımsızlık ilanının yasallığı konusundaki görüş ayrılıkları, mevcut diplomasi durumunu anlamak için önem taşımaktadır. Rusya, 2008'deki savaşın Gürcistan'ın Güney Osetya'ya karşı bir saldırganlık eylemi olduğunu savunurken, Gürcistan kendi sınırlarını korumak için Rus tehditlerine tepki olarak hareket ettiğini savunmaktadır.²⁵⁸

Uluslararası hukuk açısından Gürcistan, ayrılmanın toprak bütünlüğünü tehdit ettiğine ilişkin tezi savunmaktadır. Dostluk İlişkileri Beyannamesi, kendi kaderini tayin hakkının "halkların eşit hak ve self-determinasyon ilkesine uygun olarak kendilerini gerçekleştiren egemen ve bağımsız devletlerin toprak bütünlüğünü veya politik birliğini" ihlal etmek için uygulanamayacağını belirtmektedir.²⁵⁹

Rusya kendi kaderini tayin hakkını korumak için bölgeye müdahalesini gerekli görmektedir.²⁶⁰ Gürcistan'ın bakış açısına göre ise 2008 savaşında Tiflis, Abhazya'ya yönelik bir saldırı içerisinde olmamıştır. Buna göre, Gürcistan Abhazya'ya karşı ilk saldırgan olmuş olsaydı, Abhaz halkının bağımsızlık talebi için güçlü bir zemin olurdu. Ayrıca Abhazya'nın Rusya'ya katılımı sorunu da bulunmaktadır. Rusya'nın ülke içinde kalıcı varlığı devam ettiği sürece Abhazya'nın ayrılması, egemen bir devletin yaratılması olarak görülemeyecektir.²⁶¹

Abhazya ve Rusya arasındaki ilişkiler kapsamında, iki hükümet, Abhazya için askeri, sosyal ve ekonomik destekle ilgili daha fazla anlaşma imzalamıştır. Bununla birlikte,

²⁵⁸ Butler ve diğerleri, **a.g.e.**, s. 26-27.

²⁵⁹ Butler ve diğerleri, **a.g.e.**, s. 27.

²⁶⁰ Butler ve diğerleri, **a.g.e.**, s. 27.

²⁶¹ Butler ve diğerleri, **a.g.e.**, s. 31.

Abhazya ile Rusya arasındaki ilişkinin derinliği ve genişliği, Abhazya'nın meşru tanıma arayışını tehdit etmektedir. Bu açıdan Abhazya'nın Rusya'ya olan bağımlılığı Abhaz hükümetinin etkinliğini tehlikeye atabilmektedir. Bu durum Abhazya'nın meşruiyet ve tanınma hedefini olumsuz etkilemektedir.²⁶²

Rusya'ya göre ise Abhazya halkının kurtuluşunun tek çaresi bağımsızlık ilanıdır. Buna göre Rusya, uluslararası alanda BM Şartı'nı, Dostane İlişkiler Deklarasyonu ve 1975 tarihli Helsinki Nihai Senedini referans göstermiştir. Buna göre Rusya, Abhazya'nın tanınması konusunda ortaya çıkan de-facto statüye değil, Kosova örneğinde reddettiği halkların dışsal self-determinasyon hakkına atıf yapmaktadır.²⁶³

Abhazya ve Güney Osetya'nın tanınmaması konusundaki en önemli argüman, ülkelerin kendi toprakları içindeki ayrılıkçı taleplerle yüzleşmek istememesidir. İngiltere'nin İskoçya ve Kuzey İrlanda, İspanya'nın Katalonya ve Fransa'nın Korsika sorunlarında olduğu gibi, tanınmanın Batılı güçler tarafından kabul edilmesi bu sorunların da tanınması anlamına gelebilecektir. “BM Güvenlik Konseyi üyelerinin dışında, “ayrılıkçılık” sorunu yaşayan BM Genel Kurul üyelerinin de ayrılma hakkı anlamında self-determinasyon ilkesine mesafeli durduklarını hatırlatmakta fayda vardır. Diğer önemli aktörler olan AB ve Avrupa Konseyi'nin de tanınma fikrine sıcak bakmadığı görölmektedir.”²⁶⁴

²⁶² Butler ve diğerleri, **a.g.e.**, s. 32.

²⁶³ Çelik, **a.g.e.**, s. 209.

²⁶⁴ Ali Dayıoğlu, “Uluslararası Hukukta Ayrılma Hakkı Anlamında Self Determinasyon İlkesi ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Örneği”, **YDÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 10, Sayı 1, 2017, s. 20.

Savaş sonrasında Rusya'nın en önemli hedefi Abhazya ve Güney Osetya'nın Gürcistan'dan ayrılarak bağımsızlığını kazanması ve bunun uluslararası toplum tarafından kabulüdür.²⁶⁵

Rusya açısından değerlendirildiğinde ilhak seçeneği gerçekleşmese de, bağımsızlık ile Gürcistan'ın Batı tarafından tanınan sınırları değişmiş olacaktır ve bu da Rusya'nın Güney Kafkasya'ya yeniden nüfuzu anlamına gelecektir. Genel olarak ABD ve Batı'nın 1990 sonrasında Kafkasya'da izledikleri politikalar Rusya tarafından sonlandırılmış olacaktır.²⁶⁶

²⁶⁵ Cenap Çakmak, "Rusya'nın Güney Osetya Politikası, Neo-Self Determinasyon ve UCM'nin Rolü", **Bilge Strateji Dergisi**, Cilt 1, Sayı 1, 2015, s. 73.

²⁶⁶ Çakmak, **a.g.e.**, s. 74.

C. ULUSLARARASI HUKUK AÇISINDAN TANINMA KONUSU

Uluslararası ilişkiler açısından tanınma konusu, devletler hukukunun nihai bir karara bağlamadığı meseleler arasındadır. Genel kabul gördüğü üzere tanıma, devletlerin tek taraflı bir eylemi olarak görülse ve devlet olmanın şartları arasında sayılmasa da yeni kurulan devletlerin en büyük amaçları diğer ülkeler tarafından tanınmaktır. Bu kapsamda bu kısımda Rusya ve Gürcistan ilişkilerinde Abhazya'nın tanınması konusu irdelenecektir.

1. Uluslararası Hukuk Açısından Tanıma

Genel bir ifadeyle, uluslararası hukukta tanıma, bir uluslararası hukuk kişinin kendi dışında oluşan bir olayı, durumu, belgeyi ya da iddiayı kendi adına geçerli kabul ettiğini ve uluslararası ilişkilerini bu veriler üzerinde devam ettireceğini belirttiği bir tek taraflı hukukî işlemdir.²⁶⁷

Uluslararası hukukta tanıma konusu, uluslararası hukukun ana öznesi devletler olduğu için büyük öneme sahiptir. Bu nedenle bir devletin uluslararası toplum tarafından tanınması, uluslararası topluma yeni bir üyenin katılacağı anlamına gelmekte, tanıyan devletler açısından ise yeni devletle uluslararası hukuka yönelik ilişkiler kurulacağını ifade etmektedir.²⁶⁸

²⁶⁷ Selcen Erdal, “Uluslararası Hukukta Tanıma Kurumu ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Örneği”, **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 1, Sayı 13, 2005, s. 158.

²⁶⁸ Soyalp Tamçelik, “Türk Cumhuriyetleri Açısından KKTC'nin Tanınma Olgusu ve Esasları”, **21. Yüzyılda Türk Dünyası Uluslararası Sempozyum Bildirileri**, 2-5 Aralık 2010, Lefke: EkoAvrasya Yayınları, 2011, s. 169.

Diplomatik tanıma, devletlerin dış politikasında açık, resmi ve tek taraflı bir eylemdir. Bununla beraber tanıma açıklaması yapmamak, devletin başka bir devletin varlığı, bağımsızlığı, egemenliği veya hükümeti üzerinde bir itirazda bulunduğu anlamına gelmemektedir. Bu nedenle hem içsel nedenlerden hem de dış politika ve uluslararası ilişkilerden dolayı hükümetler tarafından yapılan isteğe bağlı bir seçimdir.²⁶⁹

Devletlerin tanınması ile ilgili en önemli belgelerden biri kabul edilen 1936 tarihli Uluslararası Hukuk Enstitüsü tarafından yapıldığı bilinmektedir. Buna göre “yeni bir devletin tanınması, belirli bir ülke üzerinde, siyasî bakımdan teşkilatlanmış, var olan diğer herhangi bir devletten bağımsız ve uluslararası hukuktan doğan yükümlülükleri yerine getirmeye muktedir bir insan topluluğunun varlığının, bir veya birçok devlet tarafından kabul edilmesi ve bu devletlerin yeni devleti uluslararası camianın bir üyesi olarak sayma niyetlerini açıklayan serbest bir tasarruftur”.²⁷⁰

Uluslararası alanda birliklerin devlet olarak kabulü konusundaki şartlar; 1931 tarihli BM Daimi Mandalar Komisyonu tarafından da belirtildiği gibi üç temel başlık altından incelenmektedir. Buna göre devletin oluşumunu sağlayan unsurlardan birincisi, sınırları tayin edilmiş bir toprak parçasının, yani bir ülkenin varlığıdır. Uluslararası toplumda yeni ortaya çıkan bir varlığın devlet olarak kabulü için ülke unsuru ilk aranan şarttır. Bir varlığın devlet niteliği kazanması için ikinci şart egemen-üstün bir otoritenin varlığıdır. Belirli bir insan topluluğunun, belirli bir ülke üzerinde bir araya gelmesi, bir devletin varlığından söz edebilmek için yeterli değildir; bunların yanında bir de siyasî ve hukukî örgütlenmenin gerçekleşmesi

²⁶⁹ Marsili, **a.g.e.** , s. 167.

²⁷⁰ Erdal, **a.g.e.**, s. 159.

şarttır. Son olarak Ülke ve egemen unsurun varlığı ile beraber devlet kabulünde devletin uluslararası hukuktan doğacak yükümlülükleri yerine getirmeye muktedir olması da gerekmektedir. Aksi takdirde, ne tanınmanın doğal bir sonucu olan “her türlü uluslararası ilişkinin kurulması” gerektiği gibi gerçekleşebilir ne de tanıma kurumu varoluş amacına ulaşabilir.²⁷¹

Uluslararası hukuk açısından tanıma işleminin en problemli yönü, devlet ya da hükümetlerin tanınması konusudur. Bu durumda nüfus, toprak ve hükümete sahip her siyasi birimin egemenlik iddiasında bulunabilme ya da devlet olarak ilanı gündeme gelebilmektedir. Ayrıca tanımanın beyan edici bir özelliği olması nedeniyle, herhangi bir siyasî birimin devlet olabilmesi için ne tanınmaya ihtiyacı, ne de bir devletin diğer bir devleti tanıma yükümlülüğü vardır. Bununla beraber tanıma, bir devletin var olabilmesi için tek neden olmadığı gibi, tanınmanın gerçekleşmemiş olması da devletin varlığını ortadan kaldırmamaktadır.²⁷²

Tanıma, hukuksal bir olgu olarak değerlendirilse de tanımanın uluslararası hukuktaki yeri ve uluslararası hukukun tanımaya bakışı, tartışmalı konulardan biri durumundadır. Uluslararası hukuk, devlet olma koşullarını belirlerken, tanıma konusundaki kararı devletlerin tasarrufuna bırakmıştır ve bu nedenle tanıma hukuksal olmaktan çok siyasal bir olgu olarak değerlendirilmektedir.²⁷³

Uluslararası hukuk açısından tanınmayla ilgili genel geçer bir ölçüt bulunmasa da, kurucu ve açıklayıcı teoriler ile tanımanın yerine yönelik görüşler ön plana çıkarılmıştır. Kurucu teoriyi savunanlara göre bir devletin uluslararası hukuk kişisi olabilmesi için diğer devletler tarafından tanınması gerekmektedir ve tanıma

²⁷¹ Erdal, **a.g.e.**, s. 160-161.

²⁷² Eminoğlu, **a.g.e.**, s. 124.

²⁷³ Eminoğlu, **a.g.e.**, s. 124.

işleminin kendiliğinden olmadığını savunmaktadır. Kısacası tanıma diğer devletlerin takdirindeki bir konudur ve bu görüşe göre devlet hukuki açıdan diğer devletlerin tanınması ile var olabilmektedir. Kurucu teorinin bu konudaki eksikliği bazı devletlerin bazı devletler tarafından tanınırken, başka bazı devletler tarafından tanınmamasıdır.²⁷⁴ Açıklayıcı teoriyi savunanlara göre ise tanıma devletin kurucu unsurlarından biri değildir ve tanıma işlemi mevcut durumun kabulü anlamına gelmektedir. Tanıma işleminin siyasi özelliği nedeniyle devletler tanıma işlemini gerçekleştirip gerçekleştirme konusunda özgürdürler. Bir devletin tanınması o devlet ile uluslararası düzeyde ilişki kurulma isteğinin ilanı olarak görülmekte ve tanıma işleminin belirlenmiş kısıtlara göre kendiliğinden olması gerektiğini belirtilmektedir. Dolayısıyla bu görüşe göre devletin varlığının statüsü devletlerin takdir yetkisine değil, gerçeklere dayanmaktadır.²⁷⁵ Dolayısıyla açıklayıcı görüşe göre fiili anlamda mevcut olan devlet hukuki açıdan da vardır ve tanıma sadece tanıyan devlet açısından bu durumu ortaya koyar. Yani, devletin oluşumu için gerekli objektif unsurları bünyesinde toplayan bu yeni varlık devlet olma sıfatını almış, devlet olarak tanınmaya hak kazanmıştır.²⁷⁶

Tanıma işlemi tanınan ve tanıyan devletler arasında mutlak şekilde hukuki ilişki kursa da uluslararası toplumun teşkilatlanmasındaki sorunlar, tanımının daha çok siyasi amaçların etkisi altında kalmasına neden olmaktadır. Bunun yanı sıra uluslararası hukukta devletler, yeni bir oluşumun devlet olma vasfını kazanabilmesi için gereken objektif şartların olup olmadığını kendisi takdir etmektedir. Bu nedenle uluslararası

²⁷⁴ Eminoğlu, **a.g.e.**, s. 127.

²⁷⁵ Eminoğlu, **a.g.e.**, s. 128.

²⁷⁶ Erdal, **a.g.e.**, s. 162-163.

hukuk açısından devletlerin tanınması konusunda bir zorunluluğun olmaması konunun siyasi boyutunu güçlendirmektedir.²⁷⁷

2. Uluslararası Hukukta Tanınma Konusu Bağlamında Abhazya

Abhazya sadece Rusya, Nikaragua, Venezuela ve Nauru tarafından tanınmaktadır. Özellikle ABD ve AB üyesi Batılı devletler, Abhazya'yı Gürcistan'ın özerk bir eyaleti olarak görerek, Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü desteklemeye devam etmektedir. Bu kapsamda Abhazya'yı uluslararası hukukta yeni bir devlet olarak tanımayı reddetmektedirler. Dolayısıyla kendi kaderini tayin hakkı çerçevesinde bağımsızlığını ilan eden sözde Abhazya devletinin iddiası, ülkedeki güçlü Rus ordusunun varlığı ve Rusya ile olan yakın bağları ve bağımlılığı nedeniyle zayıf kalmaktadır.

ABD ve AB üye devletlerinin Abhazya'yı tanıma konusundaki isteksizliğinin temel nedeni, Batı'nın Güney Kafkasya'daki ana nüfuz noktası olan Gürcistan'ın desteğini kaybetme korkusudur. 1992'de Abhazya'nın bağımsızlığının ilanından bu yana, Gürcistan, bölgenin kendi topraklarında yeniden bütünleşmesini talep etmeyi sürekli olarak sürdürmüştür. Aynı zamanda, Gürcistan da NATO üyesi olmak ve Rusya'nın nüfuzundan kurtulmak ve Gürcistan'ın dağılma bölgelerindeki genişlemesine karşı koymak için AB'ye daha yakın olmak için mücadele etmiştir. 2008 ihtilafı ise, Rusya, Gürcistan ve AB arasındaki jeopolitik kartları ciddi şekilde değiştirmiştir.

²⁷⁷ Erdal, **a.g.e.**, s. 163.

Rusya'nın "barış koruma" gerekçesi ile Gürcistan'a müdahalesi, Gürcistan'ın NATO üyelik sürecini de sekteye uğratmıştır.²⁷⁸

Nitekim NATO üyesi ülkeler, Gürcistan'ın ittifaklara girmesinin, ülkeyi tartışmalı bölgelerde Kuzey Atlantik Antlaşması'nın 5. maddesini kullanarak başka bir askeri operasyon başlatmaya teşvik edeceğinden endişelenmiştir. Böylesine toplu savunma çağrısı, NATO ve Rusya arasında doğrudan bir savaşa neden olabilirdi.

Şüphesiz Rusya'nın Abhazya'yı tanıması Gürcistan'ın eski topraklarını geri alma şansını ciddi ölçüde azaltmıştır. Bunun temel nedenlerinden biri de, Gürcistan'ın artık ayrı bölgeyi kendi topraklarında birleştirmek için Abhazya'nın ve Rusya'nın "fiili rızasının alınması gerekliliği ve Rusya'nın mevcut konjonktürden faydalananı olmasıdır.

Ağustos 2008'de Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlığının Rusya tarafından tanınması Kafkasya'daki istikrar açısından büyük bir belirsizliğe neden olmuştur. Uluslararası hukukta tanınma konusu ve tarafların konu ile ilgili görüşleri açısından yapılan değerlendirmelerde ortak bir görüş birliğinin ortaya konulamaması da konu açısından büyük öneme sahiptir.

21 Mart 2008'de Duma Abhazya, Güney Osetya ve Transdinyester (Transnistria)'e Karşı Rusya Federasyonu Politikası ile ilgili bir bildiri yayınlamıştır. Bildiride Başkan Putin ve hükümetin Abhazya ve Güney Osetya için egemenlik seçeneğine vurgu yapılmıştır.²⁷⁹

²⁷⁸ International Perspective, "What If EU Member States Recognized Abkhazia", <http://www.internationalperspective.be/insight/2017/02/what-if-the-european-union-recognized-abkhazia/> (29.10.2017)

²⁷⁹ Aschot Manutscharjan, "Abkhazia and South Ossetia-Russia's Intervention in Georgia (August 2008)", http://www.kas.de/wf/doc/kas_15189-544-2-30.pdf, (Erişim. 25.06.2017)

Abhazya'nın bağımsızlığını ilan etmesi ve Rusya başta olmak üzere birkaç devlet tarafından tanınması en fazla Kosova örneği ile karşılaştırılmaya başlanmıştır. Kosova'nın bağımsızlığı Batılı devletlerin çoğu tarafından desteklenmiş ve bu durum Rusya, Sırbistan, Güney Kıbrıs, İspanya gibi devletler tarafından ayrılıkçı bölgeler için emsal oluşturacağı şeklinde yorumlanmasına neden olmuştur. Kosova'yı tanıyan ülkeler, tanıma kararlarını genellikle barış, istikrar, güvenlik gibi siyasal gerekçelerle açıklamışlar ve Kosova'nın tanınmasının bu parametreler üzerinde olumlu etki yaratacağını savunmuşlardır. Diğer yandan tanımayı reddeden ülkelere, bu kararlarını, uluslararası hukuk çerçevesinde açıklamışlardır.²⁸⁰ Örneğin Moskova, Kosova örneğinde olduğu gibi, bir ülkenin iç çatışmasına müdahalenin kolaylaştırılmasına karşı çıkmış, bu modelin Çeçenistan nedeniyle kendi topraklarında yinelenmesinden endişe duymuştur. Ancak Abhazya ve Güney Osetya'yı tanımaktan da geri durmamıştır.²⁸¹

BM Genel Kurulu'nun Ekim 2008'de Kosova'nın bağımsızlığının geçerliliği Uluslararası Adalet Divanı'na sunduğunda, yetmiş yedi devlet bunu desteklemiştir. Batı'nın Kosova'nın bağımsızlığına verdiği destek; Batı'nın iki durum karşısında yaklaşım farklılığını göstermektedir. Batı, Kosova durumunu emsal olarak kabul etmeyi reddetmekte ve bu koşulların Abhazya için geçerli olmadığını savunmaktadır.²⁸² Dolayısıyla Batı, Gürcistan'ın toprak bütünlüğüne saygı temelinde BM sistemine vurgu yaparak konuya yaklaşmaktadır. BM üyesi Gürcistan'ın toprakları içerisinde kalan Abhazya ve Güney Osetya özerk bölgelerinin bağımsızlık

²⁸⁰ Eminoğlu, **a.g.e.**, s. 131.

²⁸¹ Charlotte Hille, "Devletlerarası Hukukta Abhazya'nın Tanınması", **Abhazya'nın Bağımsızlığı ve Kafkasya'nın Geleceği Konferansı, Bildiriler**, 30-31 Mayıs 2009, İstanbul: CSA Global Publishing, 2010, ss.32-41.

²⁸² Butler ve diğerleri, **a.g.e.**, s. 28.

ilanı ve bu konuda Rusya'nın tanıma kararı, BM tarafından uluslararası hukuk kurallarına aykırı kabul edilmektedir.²⁸³ Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlıklarının Rusya tarafından tanınması ise bir anlamda Rusya'nın Kosova'nın bağımsızlığına karşı aldığı intikam olarak da algılanmıştır.²⁸⁴

Karşılıklı tanımlar ile bazı BM üyeleri tarafından kabul gören Abhazya ve Güney Osetya, dört BM üye ülkesi tarafından tanınmaktadır; Rusya, Nikaragua, Venezuela ve Nauru (Vanuatu, 2011 yılında Abhazya'yı tanımış ancak daha sonra 2014'te Abhazya ve Güney Osetya'yla Tuvalu'nun tanınmasını geri çekmiştir).²⁸⁵

Abhazya'nın tanınmasının 17 Şubat 2008'de Kosova Meclisi tarafından kabul edilen bağımsızlık ilanından birkaç ay sonra gelmiş olması ve bunu takiben bazı ülkeler tarafından derhal tanınması önemlidir. Halen Kosova Cumhuriyeti bağımsız devlet olarak 110 diplomatik tanıma almıştır. Kosova'nın tanınmasını reddeden devletler arasında Arjantin, Brezilya, Çin, Yunanistan, Hindistan, İran, İsrail, Romanya, Rusya, İspanya, Ukrayna, Uruguay, Venezuela ve tabii ki Sırbistan yer almaktadır. BM Güvenlik Konseyi'nin iki daimi üyesi Rusya ve Çin ile Avrupa Birliği'nin diğer beş üyesi (İspanya, Romanya, Yunanistan, Slovakya ve Kıbrıs), Kosova'nın bağımsızlığını tanımamaktadır. Kosova'nın bu ülkeler tarafından tanınmamasının nedeni, bölücü ya da bağımsız kişilerle ilgili iç sorunlardan ya da komşu ülkelerle toprak adlandırmaları arasındaki ilişkilerden kaynaklanmaktadır.²⁸⁶

²⁸³ Caner Sancaktar, "Kosova'dan Abhazya ve Güney Osetya'ya Batı'nın Tutarsızlığı", TASAM, http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/936/kosovadan_abhazya_ve_guney_osetyaya_batinin_tutarsizligi (Erişim. 01.10.2017)

²⁸⁴ Kamer Kasım, "The August 2008 Russian-Georgian Conflict and its Implications: A New Era in the Caucasus", **Orta Asya ve Kafkasya Araştırmaları Dergisi**, Cilt. 5, Sayı. 9, 2010, s. 75.

²⁸⁵ Marsili, **a.g.e.**, s. 164.

²⁸⁶ Marsili, **a.g.e.**, s. 165.

Kosova'nın bağımsızlığı ardından kendi kaderini tayin ilkesine yeni bir anlam yüklenmiş ve diğer bölgelerdeki ayrılıkçı fikirlere sahip halklar ve toplumlar eylemlerinde haklı olduklarını ispatlamak için Kosova örneğini kullanmaya başlamıştır. Rusya'nın Abhazya'yı tanınması da bu kapsamda değerlendirilmiştir. Uluslararası toplumda Rusya'nın Abhazya'yı tek taraflı olarak tanınması tepki çekerken, Rusya ise konunun Kosova sorunu ile benzer olduğunu savunarak olaya insan hakları açısından yaklaştığını savunmuştur.²⁸⁷

Batı'nın Abhaz ihtilafına yönelik politikası, Gürcistan'ın "toprak bütünlüğü" için genel bir destek ve Abhazya'nın ayrılma hakkının reddedilmesidir. Nisan 2008 tarihinde dönemin Dışışleri Bakanı Condoleeza Rice, ABD'nin Gürcistan'ın toprak bütünlüğü ve egemenliğini kararlı bir şekilde desteklediği açıklamasında bulunmuştur.²⁸⁸

ABD genelde Abhazya'ya karşı tanımayı reddeden bir politika izlerken, AB Abhaz anlaşmazlığına iki farklı seviyede yaklaşmıştır. Birincisi, AB Gürcistan'ın dönüşümünü ve reformları desteklemektedir ve Gürcistan ile bir Avrupa Komşuluk Politikası Eylem Planı imzalamıştır. İkinci olarak, Avrupa Komisyonu ekonomik konularda anlaşmazlık çözümü müzakerelerine katılmış, ayrıca 1997 ve 2006 arasında yirmi beş milyon avro harcayarak çatışma bölgelerinin iyileştirilmesine katkıda bulunmuştur.²⁸⁹ Ayrıca AB yönetimi her fırsatta Gürcistan'ın egemenliği ve toprak bütünlüğüne saygıya dayalı olarak, Abhazya, Gürcistan ve Güney Osetya ihtilaflarının çözümüne katkıda bulunmaya hazır olduğunu açıklamaktadır.²⁹⁰

²⁸⁷ Ercan, **a.g.e.**, s. 101.

²⁸⁸ Butler ve diğerleri, **a.g.e.**, s. 21.

²⁸⁹ Butler ve diğerleri, **a.g.e.**, s. 24.

²⁹⁰ Butler ve diğerleri, **a.g.e.**, s. 24-25.

Gürcistan ve Abhazya arasındaki sorun, özellikle Rusya ve Güney Osetya'ya karşı 2008 savaşıdan bu yana dondurulmuştur. Gürcistan'ın Abhazya'ya yönelik mevcut politikası Batı'nın Abhazya'yı tanımama politikası ile benzerdir. Abhazya'nın bağımsızlığının tanınmaması, Gürcistan'ı sınırları içinde Rus işgalinin bir biçimi olarak gördüğü şeyleri protesto girişimlerinde görülebilecektir. 2008 yılındaki Gürcü-Rus savaşıdan bu yana, Rusya'nın Abhazya'daki güçlü varlığı ve Abhazya'nın bağımsızlığını tanınması, Batılı güçlerce Gürcistan'ın toprak bütünlüğüne yapılan saldırı olarak görülmüştür. Uluslararası alanda tanınmayı sağlamak, resmi anlamda Abhazya ve Güney Osetya'nın temel dış politika hedefidir. Bununla birlikte bu de facto devletler sınırlı şekilde dünyadaki destek ağlarını genişletmeye ve güçlendirmeye çalışmaktadırlar. Örneğin Abhazya ve Güney Osetya, Venezuela'ya bir büyükelçi göndermiştir.²⁹¹

Kosova'nın tanınması Güney Osetya ve Abhazya'yı da cesaretlendirmiş; Güney Osetya'nın 3 Mart 2008'de, Abhazya'nın da 7 Mart 2008'de uluslararası topluma bağımsızlık çağrısı yapmalarına yol açmıştır. Bu iki bölgenin de Rusya tarafından hemen tanınması, Kosova sonrası dönemin örnekleri olmuştur. Böylece Kosova örneğinden sonra tüm isyancı güçler iddialarında self determinasyon ilkesine sığınmıştır.²⁹²

Rusya'nın Abhazya ve Güney Osetya bağımsızlığını tanınması ardından, bu bölgelerde etkinliği büyük ölçüde artmıştır. Nitekim Rusya her iki bölgenin sadece güvenliğinin değil, aynı zamanda devlet bütçesi ve emeklilik sisteminin ana sponsoru durumundadır. Abhazya'nın bütçesinin yüzde 50'den fazlası ve Güney Osetya'nın

²⁹¹ Comai, **a.g.e.**, s. 8.

²⁹² Eminoğlu, **a.g.e.**, s. 138.

bütçesinin yaklaşık yüzde 90'ı resmen Rusya'nın yardımlarından sağlanmaktadır ve diğer gelirlerin önemli bir kısmı ya yardım akışlarına ya da Rusya ile ticarete bağımlı durumdadır.²⁹³

Abhazya de facto devleti dış politika danışmanı Chrikba'ya göre Abhazya devlet olmanın tüm kriterlerini yerine getirmektedir. Buna göre 1933 Montevideo Sözleşmesi'ne göre devlet olmanın kriterleri kabul edilen kalıcı bir nüfus, belirli bir toprak parçası, bir hükümet ve diğer devletler ilişkiye geçme kapasitesinin tümü Abhazya tarafından karşılanmaktadır.²⁹⁴ Tanıma ya da tanımama kararlarını alırlarken, devletlerin aynı koşullar altında ulusal çıkarları gereği farklı tutumlar sergiledikleri görülmektedir. Rusya'nın Güney Osetya ve Abhazya'yı tanıması, ancak Kosova'yı tanımaması, bu konuda çarpıcı bir örnektir. Yine Rusya, Sırbistan, Güney Kıbrıs, İspanya gibi ülkelerin Kosova'yı tanımama nedenleri her ne kadar uluslararası hukukla açıklanmışsa da, bütünüyle kendi ulusal güvenlik endişelerinden kaynaklanmaktadır.²⁹⁵

Enerjiyi temin etme ve uluslararası pazarlara gönderme alanında Kafkasya bölgesi de çok önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca, bu bölge, büyük güçlerin jeopolitik yarışmaları alanında Orta Asya'nın giriş ve çıkış kapısı durumundadır. Bu bağlamda, Güney Kafkasya, Avrupa'yı Orta Asya'ya bağlayan bir koridor ve İran'a baskıyı kontrol etmek ve dayatmak için bir köprü görevi görmektedir. Ayrıca enerji rezervleri ve teröre karşı savaş açısından da küresel güçlerin etki altına almak istediği

²⁹³ Giorgio Comai, "The External Relations of De Facto States in the South Caucasus", **Caucasus Analytical Digest**, No. 94, 28 April 2017, s. 8.

²⁹⁴ Viacheslav A. Chrikba, "The International Legal Status of the Republic of Abkhazia in the Light of International Law", **Independence of Abkhazia and Prospects for the Caucasus**, John Colarusso (ed), İstanbul: Ömür Matbaacılık, 2010, s. 20-21.

²⁹⁵ Eminoğlu, **a.g.e.** s. 139.

bir alandır. Irak'ta ve Afganistan'da askeri operasyonlar düzenleyen ve Özbekistan'ın Rusya'ya yönelimi sonrasında ABD, Kafkasya'nın ana noktalarını ele geçirmeye ve küresel jeostratejisini güçlendirmeye çalışmaktadır.²⁹⁶

Rusya ise geleneksel olarak arka bahçesi olarak tanımladığı Kafkasya cumhuriyetleri üzerinde ABD ya da diğer bölgesel güçlerin egemen olmasını istememektedir. Bu konuda özellikle askeri gücüne güvenen Moskova, 2008 savaşında olduğu gibi gerektiğinde güç kullanmaktan çekinmeyeceğini de göstermiştir.²⁹⁷

D. AVRASYACILIK POLİTİKALARI ÇERÇEVESİNDE DEĞİŞEN RUS SİYASETİ VE MEVCUT DURUM

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra ilk etapta bağımsızlık ilanına destek bulamayan Abhazya, Güney Kafkasya'da dengelerin değişmesiyle birlikte Rusların desteğini almıştır. Rusya'nın Karadeniz'deki gücünü kaybetmesi, buna karşılık Gürcistan'ın ABD'yle yakınlaşması gibi olgular Rusya'nın 1992 yılında Abhazya'nın bağımsızlığını desteklemesinin önünü açmıştır. Rusya'nın bu politika değişiminde Putin ile beraber başlayan Avrasyacılığa dönüşün de büyük etkileri bulunmaktadır.

1990'ların başında "Sovyet sonrası geri çekilme" söylemi varken Putin ile birlikte "emperyalist müdahaleci" politika söylemine dönüşmüştür. Rusya'nın Sovyet sonrası geri çekilme politikası Rusya'nın bölgede konumunu koruyabilmesine

²⁹⁶ Ahmad Jansiz ve M. Reza Hojaste, "Conflicts in Caucaus Region and Its Effects on Regional Security Approach", **Journal of Politics and Law**, Vol 8, No 1, 2015, s. 86-87.

²⁹⁷ Jansiz ve Hojaste, **a.g.e.**, s. 91.

odaklanmış ve genel olarak Yeltsin ve çevresindeki liberaller tarafından desteklenmiştir.²⁹⁸

Rusya'nın Yeni Avrasyacılık siyasetini benimsemesi konusunda önemli politika değişimlerinden biri de Abhazya ve Güney Osetya bölgelerinde ortaya çıkmıştır. Çalışmanın önceki bölümlerinde de belirtildiği gibi Moskova ile Tiflis arasındaki ilişkiler, 1990-1993 yılları arasında, Gürcistan'ın ilk Cumhurbaşkanı Zviad Gamsakurdia'nın görev süresince ve Eduard Shevardnadze'nin yönetiminin ilk döneminde artan Gürcü milliyetçiliği nedeniyle gerginleşmiştir. Gürcistan'ın 1993'te BDT'ye dâhil olmasının ardından gelişen ilişkiler, 2000'lerle beraber yeniden kötüleşmiştir. Bunun temel nedeni ise Gürcistan'ın ABD ile artan ilişkileri, NATO ve AB ile bütünleşme çabaları ve bu durumun Rusya tarafından tehdit olarak değerlendirilmesidir.

Ağustos 2008'deki gelişmelerin ardından Moskova, Güney Kafkasya'da bölgedeki karışıklıklardan büyük ölçüde istifade ederek daha etkin bir siyasi, güvenlik ve ekonomik güç haline gelmiştir. Kremlin'in en önemli hedeflerinden biri Rusya'nın bölgedeki çıkarları doğrultusunda ve Abhazya 'da doğrudan askeri varlığa paralel olarak, diplomatik adımlar atmak olmuştur. Kriz sonrası Ermenistan, Azerbaycan ve Rusya cumhurbaşkanlarının katıldığı Kasım 2008'de Moskova toplantısı da buna önemli bir örnektir.²⁹⁹

²⁹⁸ Elşan İzzetgil, “Kafkasya’nın Jeopolitiği ve Rusya’nın Bölgeye Yönelik Stratejisi”, **Bölgesel Çatışmalar Dergisi**, Cilt 1, Sayı 1, 2016, s. 67.

²⁹⁹ Saeid Vosoghi, Seyed Gholamreza Davazdah Emami ve Amir Hosein Rostami, “Analysis of Russian-Armenian Relations and its Influence on the Political - Security Future of the Caucasus after September 11 Attacks”, **International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences**, Vol. 3, No. 8, 2013, s. 470.

Yeni Avrasyacılık, Sovyetler Birliği'nin dağılması sonrasındaki jeopolitik konjonktürde, Rusya'nın ekonomik, kültürel ve siyasi olarak Batı'nın etkinliğine bir yanıt olarak ortaya çıkmıştır. Rusya'nın çıkarlarının korunması, uluslararası sistem içerisinde tanımlanması ve siyasi-askeri gücünü kabul ettirebilmesini siyasal güç ve büyük devlet olmanın gerekliliği olarak gören Yeni Avrasyacılık, Avrasya coğrafyasını da stratejik eksen olarak kabul etmiştir.³⁰⁰ Rusya'nın özgün bir kimlik ve jeopolitik konuma sahip olduğunu kabul eden, ABD egemenliğine karşı çıkan ve çok kutuplu bir dünya düzenini savunan Avrasyacılık anlayışına göre Rusya'nın önceliği yakın çevresi olmalıdır.³⁰¹

Yeni Avrasyacılık ile Atlantikçi medeniyet anlayışı reddedilmektedir.³⁰² Tüysüzoğlu'nun da ifade ettiği gibi Avrasyacılık olarak kavramsallaştırılan politika tercihi ile Putin önderliğindeki Rusya yönetimi, realist bir dış politika gündemini benimsemiştir ve bu Putin'in ardından bir süreliğine koltuğuna oturtmak zorunda kaldığı Dmitri Medvedev' tarafından da uygulanmıştır.³⁰³ Cengiz ise Batı merkezli düşünce karşısında; Rusya'nın bölgedeki üstünlüğüne vurgu yapan bir karakter taşımaktadır ve tek kutuplu yenedünya düzeninin karşısında bir harekettir. ABD'nin tek süper güç olmasına karşı çıkan bu yaklaşım karşısında Avrasyacılık, çok kutupluluğu savunmak anlamına gelmektedir.³⁰⁴ Dolayısıyla ABD'nin güvenlik kaygılarının bir sonucu olarak Orta Asya ve Kafkasya'da daha aktif stratejilere

³⁰⁰ Sadi Bilgiç, "Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım ve Türkiye'ye Etkileri", **BİLGESAM Analiz**, No 1317, Mayıs 2016, s. 3.

³⁰¹ Göktürk Tüysüzoğlu, "Rusya Arka Bahçesini Temizliyor", **Karadeniz Teknik Üniversitesi SBE Dergisi**, Sayı 2, 2011, s. 58.

³⁰² D. Fahri Erdem, "Rusya'nın İmparatorluk İdeolojisi: Avrasyacılık", **21. Yüzyıl Dergisi**, Sayı 25, 2011, s. 101.

³⁰³ Tüysüzoğlu, **a.g.e.**, s. 57.

³⁰⁴ Recep Cengiz, "Avrasyacılık Tartışmaları: Uluslararası Hoca Ahmed Yesevi Türk Kazak Üniversitesi Örneği", **TASAM Avrasyacılık Raporu**, 2013, s. 4.

yöneldiği bu dönem içerisinde Rusya'da ekonomik ve askeri olarak gücünü arttırmıştır. Putin yönetiminde 1990'ların başındaki Atlantikçi anlayıştan BDT coğrafyasını önceleyen daha Avrasyacı bir yaklaşıma geçilmiştir.³⁰⁵

Bu değişimin temellerini daha önce belirtildiği gibi 1990'lı yılların sonunda Rusya'da yaşanan kimlik oluşturma sürecinde aramak gerekir. Sovyetler'in dağılmasını önlemek için yeni yaklaşımlar getirmeye çalışan Gorbaçov'un aksine Yeltsin Sovyet sisteminin kurtarılmaya değer olmadığını düşünerek Gorbaçov'dan çok farklı bir yol izlemiş ve dağılma sürecini hızlandırmıştır. Yeltsin ve yardımcıları tarafından dağılma, Rusya üzerindeki gereksiz finansal yükü ortadan kaldıracağı için zaruri bir durum olarak görülmüştür.³⁰⁶

Batı ile bütünleşip Sovyet coğrafyasındaki sorumluluklarından kurtulmaya çalışan Yeltsin yönetiminin aksine Putin yönetimi Batı ile iyi ilişkiler sürdürmenin yanı sıra özel çıkar alanı olarak tanımladığı eski Sovyet yeni BDT coğrafyası ile bağlarını kuvvetlendirme stratejisi gütmüştür. Rywkin'e göre Putin'in stratejisi ve yönetim anlayışı; yurtseverlik, Rusya'nın yeniden büyük güç misyonu, sosyal dayanışma gibi Rusya emperyalist geçmişinden gelen kavramlar üzerinden şekillenmiştir.³⁰⁷

Sovyet sonrası dönemde Kafkasya bölgesi kronik bir istikrarsızlık ve çatışma bölgesi haline gelmiş; özellikle Abhazya, Güney Osetya ve Dağlık Karabağ'da çözümlenemeyen "dondurulmuş çatışmalar" Çeçenistan gibi bölgelerde İslami radikalizmde silahlı direnişin devam ettirilmesi; Gürcistan'daki "Gül Devrimi" ve Tiflis'in Batı ile yeniden görüşme çabaları; Hazar havzasının petrol ve doğal gaz

³⁰⁵ Michael Rywkin, "Russia and the Near Abroad Under Putin". **American Foreign Policy Interests**. Vol 25, No 1, 2003, s. 4.

³⁰⁶ Rywkin, **a.g.e.**, s. 4.

³⁰⁷ Rywkin, **a.g.e.** s. 9.

rezervlerine erişim için rekabet gibi tüm faktörler bölgenin güvenlik açısından endişe kaynağı haline gelmesine yol açmıştır. Dolayısıyla, Kafkasya'dan ve Gürcistan'da ortaya çıkan bölgesel sorunlar ABD-Rusya ilişkilerini de etkilemiştir.³⁰⁸

Rusya'nın küresel hâkimiyet mücadelesinde Kafkasya'yı arka bahçesi olarak değerlendirmesi karşısında ABD bölgede etkinliğini artırmak için Gürcistan'a destek vermiştir. Bu çerçevede Abhazya ve Güney Osetya gibi anlaşmazlıklarda ABD çıkarları doğrultusunda çözüm hedeflenmiştir.³⁰⁹

Sovyet sonrası dönemde diğer Güney Kafkasya ülkeleri gibi Gürcistan da demokrasi ve liberal ekonomi politikası etkisinde bir dönüşüm sürecine girmiştir. Ancak bu süreçte Gürcistan diğer ülkelerden daha yoğun bir şekilde Batılı kimliğe vurgu yapmış; ABD yardımları ve diplomatik faaliyete daha açık olan Güney Kafkasya ülkesi olmuştur. Bu kapsamda ABD ve Gürcistan arasındaki diplomatik ilişkiler resmen 1992'de kurulmuştur. O dönemden bu yana Tiflis, ABD'yi Gürcistan'ın egemenliği ve toprak bütünlüğünün uluslararası garantörlerinden biri olarak görmeye başlamıştır. ABD, Gürcistan'a askeri eğitim, ekonomik yardım ve diplomatik destek sağlama konusunda ön plana çıkmaktadır.³¹⁰

Şevardnadze'nin, Temmuz 1997'deki ABD ziyareti ile mutabakata varılan ABD-Gürcistan Askeri ve Güvenlik İşbirliği Anlaşması Mart 1998'de imzalanmış ve ABD birçok alanda Gürcistan'ı desteklemeye başlamıştır. Öncelikli olarak ulusal hava sahası ve karasularının kontrolü, kara birliklerinin telsiz iletişimi gibi askeri konularda işbirliğine gidilmiştir. Tiflis yönetiminin Rus etkisinden uzaklaşıp

³⁰⁸ Sandıklı, İsmayılov ve Gaffarlı, **a.g.e.** s. 1-3.

³⁰⁹ Jim Nichol, **Russian Political, Economic, and Security Issues and U.S. Interests**, CRS Report for Congress, 2014, s. 1-3.

³¹⁰ Houman A. Sadri ve Nathan L. Burns, "The Georgia Crisis: A New Cold War in the Horizon", **Caucasian Review of International Affairs**, Vol. 4, No 2, 2010, s. 127.

Avrupa-Atlantik sistemiyle yakınlaşmaya başlaması 1999'da hız kazanmış ve Gürcistan AGİT üyelerinin de desteğini alarak ülkedeki Rus üslerinden Vaziani ve Gudauta'nın boşaltılmasını sağlamıştır.³¹¹

11 Eylül saldırıları sonrasında güvenlik ABD'nin en büyük önceliği haline gelmiştir. Bu süreçte ABD, Gürcistan ve Azerbaycan ile birlikte NATO uçaklarının Afganistan'a ulaşabileceği bir hava koridoru tesis etmiştir. Ülkeye yapılan müdahale sırasında da NATO hava trafiğinde bu rota kullanılmıştır.³¹² Ayrıca eğitim programı çerçevesinde yaklaşık 2000 Gürcü özel kuvvetini yetiştirmek için Şubat 2002'de Amerikan askeri eğitmenlerinin Gürcistan'a gelişleri Rusya'nın tepkisini çekmiştir. Mart 2003'te Gürcistan parlamentosu tarafından onaylanan ve ABD askeri personeline ülkesinden vizesiz giriş ve çıkış yapılması, silah taşınması ve Gürcistan topraklarında engelsiz olarak askeri donanım kurmasına izin veren Tiflis'in ikili güvenlik anlaşması, Moskova açısından tedirginlik yaratan bir diğer gelişme olmuştur.³¹³ Bunların yanı sıra ABD'nin Gürcistan'dan üs elde etmesi sadece terör tehdidi ile açıklanamayacaktır. ABD-Gürcü yaklaşmasının nedenlerinden biri de Rusya'yı "çevreleme" politikasıdır.³¹⁴

Saakaşvili'nin iktidarı ile birlikte Gürcistan NATO ile olan ilişkilerine hız vermiş ve İttifak'ın Barış İçin Ortaklık (BİO) programına dâhil olmuştur. Soğuk Savaş sonrası ortamda yeni devletlerin NATO güvenlik mekanizmasıyla kısmen bütünleşebilmesi için esnek bir seçenek olarak ortaya koyan bu program sayesinde, devletler üyelik için Bireysel Ortaklık Eylem Planları (IPAP) tasarlamışlardır. Gürcistan da diğer

³¹¹ Tellal, **a.g.e.** s. 208.

³¹² Sadri ve Burns, **a.g.e.**, s. 128.

³¹³ Kelkitli, **a.g.e.** s. 76.

³¹⁴ Yenigün ve Bolat, **a.g.e.**, s. 484.

Güney Kafkasya ülkeleriyle birlikte NATO'yla işbirliği yapmayı seçmiş; Saakaşvili yönetiminde Tiflis'in İttifak'la işbirliği artmıştır. ³¹⁵

Gül Devrimi sonrası Gürcistan Avrupa-Atlantik sistemiyle bütünleşmeyi ön plana çıkararak NATO ve AB üyeliğini en önemli dış politika hedefi olarak belirlemiştir.. Temmuz 2005'te parlamentoda kabul edilen temel ulusal değerleri ve çıkarlarını açıklayan Ulusal Güvenlik Konsepti de Gürcistan'ı "temel ulusal değerleri kök salmış olan Avrupa siyasi, ekonomik ve kültürel alanının ayrılmaz bir parçası" olarak tanımlamıştır. ³¹⁶

Bölgede ortaya çıkan halk hareketleri sonrasında iktidara gelen Batı yanlısı yönetimler, ABD yönetimleri tarafından da ciddi destek görmüştür. Bu durum bölgeyi Yakın Çevre Doktrini ile kendi etki sahası içerisinde değerlendiren Rus yönetimini rahatsız etmiş ve doğal olarak eski Sovyet toprakları, Rusya'nın güvenlik kaygılarını arttırmıştır. ³¹⁷

Ocak 2009'da imzalanan ABD-Gürcistan Stratejik Ortaklık Şartı öncelikli olarak Washington'un güçlü Gürcistan'ın egemenliğini ve bağımsızlığını desteklediğine vurgu yapmıştır. Şart; önsöz, savunma ve güvenlik işbirliği, ekonomik, ticari ve enerji işbirliği, demokrasinin geliştirilmesi, birebir ilişkilerin artırılması ve kültürel değişim olmak üzere beş bölümden oluşmaktadır. ³¹⁸ “ABD ve Gürcistan [küresel barış ve istikrara yönelik tehditleri] ortadan kaldırmak ve barış ve istikrarı geliştirmek için sürmekte olan savunma ve güvenlik işbirliği programlarının

³¹⁵ Sadri ve Burns, **a.g.e.**, s. 129.

³¹⁶ Kornely Kakachia ve Salome Minesashvili, “Identity Politics: Exploring Georgian Foreign Policy Behavior”, **Journal of Eurasian Studies**, No 6. 2015, s. 175.

³¹⁷ Habibe Özdal, **Sovyetler Birliği'nin Dağılmasından Kırım'ın İlhakına Rus Dış Politikasında Ukrayna**, Ankara: USAK Yayınları, 2016, s. 34.

³¹⁸ “United States-Georgia Charter on Strategic Partnership”, <https://www.state.gov/p/eur/rls/or/121029.htm>, (Erişim. 01. 10.2017)

kapsamını genişletmeyi planlayan Şart, enerji ile ilgili hükümlere de yer vermiştir. Bu kapsamda “Gürcistan’ın enerji üretimini ve verimliliğini arttırmak ve Gürcistan’dan Avrupa pazarlarına enerji kaynaklarının ulaştırılmasında fiziksel güvenliğini sağlamak” tarafların hedefleri arasında yer almıştır. Demokratikleşme alanında iki ülke arasında "bağımsızlığı güçlendirmek" için işbirliği sözü verilmiş, medya, ifade özgürlüğü, objektif haberlere ve bilgilere erişim ile hukukun üstünlüğünü daha da güçlendirme hedefleri vurgulanmıştır.³¹⁹

ABD’nin Gürcistan ile olan stratejik ortaklığı konusunda Rusya’nın tavrı, kendisini en fazla NATO ile olan ilişkilerde belli etmektedir. NATO-Gürcistan ilişkilerinin kurulması 1992’de Gürcistan’ın Kuzey Atlantik İşbirliği Konseyi’ne (KAİK) katılması ile başlamış ve Gürcistan 1994’te BİO programına katılmaya başlamıştır. 1997’de ise KEİK Avrupa-Atlantik Ortaklık Konseyi’ne dönüştürülmüştür.³²⁰ Kısacası 1992-1996 arasında Clinton yönetiminin ilk döneminde görülen Rusya ile işbirliği arayışları, özellikle NATO’nun genişlemesini savunan Cumhuriyetçi kanadın 2000’lerde güçlenmesi ile yerini kutuplaşmaya bırakmıştır.³²¹

Doğu Avrupa’da komünizmin çökmesinin ardından ilk on yılda sadece üç ülkeyi zorlu müzakereler sonucu İttifak’a kabul edebilen NATO, Bush’un başkanlığının ilk dört yılında yedi yeni üyeyi saflarına katması ile görüldüğü gibi 2000’lerin başında, Rusya’nın söylemleri karşısında genişlemesine devam etmiştir.³²²

³¹⁹ Jim Nichol, “Georgia: Recent Developments and US Interests”, **CRS Report for Congress**, 2013, s. 25.

³²⁰ Zuzana Konecna, “Accession of Georgia to NATO”, Listoped 2016, Background Report, https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2016/11/NATO_georgia_final.pdf, 2016, s. 6.

³²¹ Şener Aktürk, , “NATO Neden Genişledi? Uluslararası İlişkiler Kuramları Işığında NATO’nun Genişlemesi ve ABD-Rusya İç Siyaseti”, **Uluslararası İlişkiler Dergisi**, Cilt 9, Sayı 34, Yaz 2012, s. 85.

³²² Aktürk, **a.g.e.**, s. 91.

Rusya'nın Avrasyacılık stratejisini benimsemesi ardından NATO ilişkilerinde Avrupa'ya yönelik genişleme karşısında söylemleri belirleyici olmaya başlamıştır. Özellikle bu konuda Rusya'nın tek kutuplu bir dünya karşısında duracağını belli etmesi ve çok kutuplu bir dünya düzeninin kurumsallaşması için çalışılacağı belirtmesi dönüm noktalarından biri olmuştur.³²³

2000 yılında ortaya koyduğu doktrinler ile yakın çevresine yönelik hassasiyetini tüm dünyaya ilan eden Moskova yönetimi 11 Eylül Saldırıları sonrası ABD'nin yakın çevresinde artan askeri varlığı karşısında giderek artan şiddette tepkisel bir tutum takınmıştır. Bu anlamda ABD'nin 11 Eylül Saldırıları sonrasında bölgeye ve Gürcistan'a yönelik destek politikaları Gül Devrimi'ni destekleme stratejisi karşısında Rusya'nın aldığı pozisyon şaşırtıcı değildir.³²⁴

Rusya'da Putin iktidarı ilk dönem iç sorunların kontrol altına alınması ardında Güney Kafkasya'da da Batı ile rekabeti yeniden tırmandırma işaretleri vermeye başlamıştır. Putin, 2007 yılında Münih'de Güvenlik Konferansında NATO'nun genişlemesi, ABD'nin Füze Kalkanı projeleri üzerinden Batı'ya karşı ilk ciddi eleştirisini yapmış ve bundan sonra Batı'nın Rusya'nın bölgesel çıkarlarına zarar vermesine müsaade edilmeyeceğini belirtmiştir.³²⁵ Dolayısıyla Rusya Putin iktidarı ile ekonomik gelişme göstermesi ardından askeri ve siyasal yönden de bölgesinde belirleyici hale gelmiş, dolayısıyla Rusya Batı politikalarını daha sert bir dille eleştirmeye başlamıştır.

Rusya'nın Abhazya'ya verdiği destek de büyük ölçüde Gürcistan'daki Gül Devrimi sonrasında Batılı güçlerle iyi ilişkiler kurması ve ABD'ye bölgede etkinlik kurma

³²³ Merve İrem Yapıcı, "Rusya NATO İlişkilerinin Dünü, Bugünü ve Geleceği", **38. ICANAS Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi**, 10-15 Eylül 2007, s. 1459.

³²⁴ Rywkin, **a.g.e.** s. 9-10.

³²⁵ İzzetgil, **a.g.e.**, s. 67.

olanağı sağlamasıyla yakından ilişkilidir. ABD'nin Gürcistan ile yakın ilişkiler kurarak Hazar petrollerini uluslararası pazarlara taşımayı hedeflemesi, Rusya'yı hala kendi arka bahçesinde belirleyici rol oynamaya çalışan ABD'yi durdurmak açısından değil; aynı zamanda uluslararası enerji piyasasındaki rolü bağlamında da etkilemektedir. Bu nedenle Kafkaslardaki ABD-Rusya rekabetinin kızışması, Rusya'nın Abhazya'yı desteklemesinde çok önemli bir rol oynamıştır.³²⁶

Tüm bunlarla beraber Batı desteği ile Gürcistan'da NATO'ya girme stratejileri takip edilmesi, bölgeye yeniden dönmek isteyen Rusya için kabul edilemez bir hamle olarak nitelenmiştir. Özellikle NATO güçlerinin sınırlarının dibine yığılması yapmasına asla müsaade etmek istemeyen Rusya, komşu ülkelerdeki Rusların korunması söylemi ile müdahaleciliğe başlamıştır.³²⁷ Kısacası Kafkasya'daki varlığını ve etkinliğini ulusal çıkarları arasında tanımlayan Rusya'nın politikalarının ise bölgedeki dengeleri doğrudan etkilemekte ve bölgede başat aktör olma durumunun korunmasına yönelik izlediği politikalar, bölge halklarının geleceğine yönelik tehdit algılamalarına neden olmaktadır. 1993'ten itibaren dış politikada Avrasyacılığın benimsenmesi ile Rusya'nın Kafkasya coğrafyasına ilgisi artmaya başlamış ve küresel bir güç olarak geleceğini "yakın çevrede" arama yoluna gitmiştir.

Gürcistan'ın Avrupa-Atlantik bölgesine dâhil olma isteği Rusya'nın tepkisi ile karşılanırsa da 2-4 Nisan 2008 tarihli Bükreş Zirvesi Deklarasyonu'nda da belirtildiği

³²⁶ Serdar Kesgin, "Gürcistan'da Değişim Sinyali: 2008 Devlet Başkanlığı Seçimi", **Stratejik Araştırmalar Dergisi**, Sayı 11, 2008, s.18.

³²⁷ İzzetgil, **a.g.e.**, s. 72.

gibi Ukrayna ve Gürcistan gelecekte eninde sonunda NATO üyesi olmak için hazırlıklara başlamıştır.³²⁸

2008 savaşı sadece Güney Kafkasya ülkelerinin güvenliğini değil aynı zamanda AB ve ABD'nin bölgeye yönelik politikalarını da etkilemiştir. Gerçekte savaşın sonuçları ve savaş ardından Rusya'nın Güney Osetya ve Abhazya'nın bağımsızlığını tanımasının, bu ülkenin Avrasya politikasında bir dönüm noktası olduğunu söylemek mümkündür.

Bugün gelinen noktada Rusya'nın Abhazya'nın bağımsızlığı konusunda geri adım atacak gibi görünmemektedir. Böyle bir girişim Rusya'nın Batı karşısında geri adım atması anlamına da geleceği için yakın gelecekte Rusya'nın Abhazya konusunda politikasında bir değişiklik öngörülmemektedir. Bölgesel güç merkezi olan Rusya, sınırının güneyindeki nüfuzunu genişletmek için genellikle yumuşak ve sert güç yöntemleri kullanmıştır. 2008 savaşının ardından Rusya, Abhazya üzerinde tam hâkimiyet kurmuş ve ülke diğer uluslararası aktörlere neredeyse tamamen erişilemez hale gelmiştir.³²⁹

Gürcistan ile olan savaştan ve daha sonra Rusya tarafından bağımsızlığının tanınmasından bu yana Abhazya ise uluslararası statü sorununu çözmeye çalışmaktadır. Çeşitli nedenlerden ötürü, Rusya'nın Bağımsız Devletler Topluluğu,

³²⁸ “Bükreş Zirvesi Deklerasyonu”, https://www.nato.int/cps/ua/natohq/official_texts_8443.htm, (Erişim: 01.10.201)

³²⁹ Iskra Kirova, **Public Diplomacy and Conflict Resolution: Russia, Georgia and The EU in Abkhazia and South Ossetia**, USC Center on Public Diplomacy, Los Angeles, 2012, s. 9.

Kazakistan ve Belarus'taki en yakın müttefikleri bile, Abhazya'nın bağımsızlığını tanımamıştır.³³⁰

2008 savaşı sonrasında barış görüşmeleri öncelikli olarak güvenlik ve yerinden edilme konularına yoğunlaşmış, ancak güç kullanımının ve uluslararası güvenlik konularında anlaşmaya varılamamasından ötürü esasen durmuştur. 20'nin üzerinde gerçekleşen görüşme turları sonunda taraflar masadan çekilmiştir ve iki ülke ilişkileri en alt noktadadır.³³¹

2008 savaşı sonrasında Rusya sadece Abhazya ve Güney Osetya'yı tanımakla kalmamış, aynı zamanda taraflar arasında imzalanan ittifak ve işbirliği anlaşmalarının şartlarına göre iki bölgede ek birlikler de kurmuştur. Anlaşmanın şartlarına göre, Rusya her iki bölgede de askeri üsler kurma hakkına sahiptir. Rusya'nın 2008 savaşından önceki rakamın iki katı olan Gürcistan'daki çatışma bölgelerinde 7600 asker bulunmaktadır.³³²

Bu gelişmelerin yanı sıra Tiflis yönetimi 2010 Ocak ayında onayladığı strateji ile Abhazya ve Osetya ile bağlantısını yenilemek, toplumlar arası diyalogu geliştirmek ve uluslararası temas bölgeleri açmak için yeni bir vizyon ortaya koymuştur. Yeni politika ile savaştan etkilenenler de dâhil olmak üzere gençler ve meslek örgütleri

³³⁰³³⁰ Kirill Shevchenko, Islam Tekushev, "Most Abkhazians Prefer Full Independence: 73% of Abkhazians Support Full Independence; 24.6 % Support Joining Russia. Results Of a September 2011 Public Opinion Poll in Abkhazia", **Abkhazia: Between the Past and Future**, Islam Tekushev, Sergey Markedonov ve Krill Shevchenko (eds), Prague: Medium Orient, 2013, s. 124.

³³¹ Kirova, **a.g.e.**, s. 12.

³³² EU Hurries to Deploy Beefed-Up Georgia Mission", https://www.rferl.org/a/EU_Hurries_To_Deploy_BeefedUp_Georgia_Mission/1202007.html, (15.06.2017)

arasında ilişkilerin tesis edilmesi, Abhazya sakinlerine Gürcistan'da eğitim ve burs olanakları önerilmiştir.³³³

Daha önce belirtildiği gibi Kafkasya, Rusya için önemli bir jeostratejik değere sahiptir. Gürcistan'ın NATO'ya kabulü, Moskova'nın Doğu Avrupa'dan sonra NATO'ya karşı bir başka cephede kaybetmesi anlamına gelecektir. Dolayısıyla Rusya, Gürcistan'ı kendi etki alanındaki bölgedeki dengeyi bozabilecek revizyonist bir devlet olarak görmektedir.

2008 sonrasındaki süreçte Rusya'nın 2006'dan bu yana uyguladığı ambargoları sürdürmesi iki ülke ekonomik ilişkilerinde Tiflis aleyhine bir görünüm yaratmıştır. Gürcistan'ın dış ticaretinde yüzde 16'dan yüzde 5'e kadar düşen dış ticaret payının ise yakın gelecekte düzeleceği öngörülmemektedir.³³⁴

2008 savaşı Gürcistan'ın NATO üyelik planlarını da etkilemiştir. Bağımsızlığın başlangıcından bu yana, Gürcistan Avrupa'nın bir parçası olma, dolayısıyla siyasi, ekonomik veya askeri kurumlarına katılma politikası izlemiştir. Bu politikanın en önemli önceliklerinden biri, NATO üyeliği olmuştur. NATO üyeliği, Rus tehdidine karşı bir güvence ve Tiflis'in Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü sağlamasının etkili bir yolu olarak görülmüştür. Ancak 2008 savaşı sonrası gelişmeler, Batılı güçleri de Rusya ile ilişkiler karşısında daha temkinlik olmaya itmiştir.

Genel olarak Gürcistan Rusya arasındaki siyasi ilişkileri halen çözülmemiş durumdadır. Bununla ilgili Rus gazetesi Izvestiya'ya verdiği röportajda Gürcistan Başbakanının, Rusya ile ilişkiler konularında yetkili temsilcisi olan Zurab Abaşidze'ye

³³³ Kirova, **a.g.e.**, s. 33.

³³⁴ Kerim Has, Güney Kafkasya'da Değişen Konjonktür Moskova Tifli Hattında Normalleşme Sonuçları, **USAK Analiz**, No 21, Nisan 2013, s. 7.

göre, güncel ekonomik ilişkileri geliştirmek için Gürcistan önemli bir adımlar atmıştır. Gürcistan'da Rus turistlerin sayısı da artmaktadır ve Rus vatandaşlar için vizesiz giriş mümkündür. Siyasi ilişkilere geldiğinde ise maalesef halen çözülmemiş bir durumdadır.³³⁵ Diplomatik ilişkileri kestikten sonra iki ülke arası Cenevre formatla siyasi görüşmeleri devam etmektedir. 2006-2007 Rusya tarafından Gürcü mal üzerine uygulayan ambargo ortadan kalkmıştır.³³⁶

³³⁵ Meotkhe, Elektrunuli, Sakartvelo Rusetis Politikuri Urtiertobebi Chixshia, 2017, <http://meotkhe.ge/2017/12/28/%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%A5%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%97%E1%83%95%E1%83%94%E1%83%9A%E1%83%9D-%E1%83%A0%E1%83%A3%E1%83%A1%E1%83%94%E1%83%97%E1%83%98%E1%83%A1-%E1%83%9E%E1%83%A3%E1%83%9A/>, (Erişim: 13.01.2018).

³³⁶ Sakartvelos Sagareo Sakmeta Saministro, Urtiertobebi Saqartvelosa da Rusetis Federacias Shoris, 2017, <http://mfa.gov.ge/MainNav/ForeignPolicy/BilateralRelations/%E1%83%A0%E1%83%A3%E1%83%A1%E1%83%94%E1%83%97%E1%83%98%E1%83%A1-%E1%83%A4%E1%83%94%E1%83%93%E1%83%94%E1%83%A0%E1%83%90%E1%83%AA%E1%83%98%E1%83%90.aspx>, (13.01.2018).

SONUÇ

Güney Kafkaslarda yer alan Gürcistan Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla eski Sovyet topraklarında belki en istikrarsız devlet haline gelmiştir. Bu durumun önemli nedenleri, ülkenin çok uluslu yapısı ve büyük güçlerin bölge üzerinde çatışan çıkarlarıdır. 1980'lerin sonundan itibaren gerginleşen ve çatışmalara dönüşen Gürcistan-Abhazya ilişkilerindeki sorunların, Sovyetler Birliği dönemindeki yapılandırma sürecinden ve daha önceki tarihsel gelişiminden kaynaklanmaktadır. Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve Sovyetler Birliği'nin yıkılışı ardından ise Abhazya, iki ülke ilişkilerinde çatışmalara yol açmıştır.

1989'da başlayan Gürcistan'ın Sovyet Rusya'dan ayrılma sürecinde, Abhazlar birlik bünyesinde kalmayı talep etmiştir. 1991'de Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla Gürcistan'da yükselen milliyetçilik ve Abhazya'da yoğunlaşan ayrılma talepleri Ağustos 1992'de Abhaz-Gürcü savaşına neden olmuştur.

1994'te Gürcü ordusunun Abhazya'dan çekilmesiyle başlayan barış süreci, savaş durumunun dondurulmasından başka bir sonuç getirmemiştir. Böylece, Kuzey Kafkaslar ve Rusya'dan gelen ve resmi olmayan yardımlar sayesinde 1994'te galip çıkan Abhazya bu tarihten itibaren de facto devlet olarak varlığını sürdürmeye başlamıştır. Bu dönemde Rusya'nın Abhazya'yı tanımaması büyük ölçüde dış politika öncelikleri ile ilişkilidir. Bu dönemde Rusya Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü hedeflemiş, kendi sınırları içerisindeki ayrılıkçı hareketleri de kışkırtmak istememiştir. Ancak Rusya ve ABD ile ilişkilerini iyi tutmaya çalışarak

iki büyük güç arasında bir denge oyunu oynayan Şevardnadze'nin, Batı yanlısı olduğu iddia edilen bir sivil halk hareketi ile yerini Saakaşvili'ye bırakması, Moskova'nın Gürcistan'a yönelik politikalarının değişmesine neden olmuştur. Gül Devrimi'nin ardından birer yıl arayla Ukrayna ve Kırgızistan'da gerçekleşen renkli devrimler Rusya'nın bu devletlere karşı daha baskıcı bir dış politikaya yönelmesine neden olmuştur.

Düşük yoğunluklu çatışmalarla sorunun varlığı devam etse de, Kasım 2003'te gerçekleşen Gül Devrimi sonrasında Gürcistan ve Abhazya arasındaki ilişkilerde yeni bir dönem başlamış, Saakaşvili, Rusya ile olan ilişkilerinin normalleşmesinin Abhaz sorununa da etki edeceğini düşünmüştür. Saakaşvili'nin temel önceliği, Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü garanti altına almak olarak açıklanmış, Abhazya'daki kaotik cumhurbaşkanlığı seçimleri ve seçimlerdeki Rus rolü, Rusya'nın barış süreci üzerindeki politikasının önemli göstergeleri olmuştur.

Gürcistan'ın toprak bütünlüğü karşısında Abhazya'nın self-determinasyon hakkına dayanarak ortaya attığı bağımsızlığı kazanma ve/veya Rusya ile birleşme talepleri merkez yönetimi ve özerk birimleri arasında şiddetli çatışmalara neden olmuştur. 1990'larda Rusya, resmi yaklaşımında Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü desteklemesine rağmen ülkede stratejik varlığını korumak amacıyla 2000'li yıllarla beraber Tiflis yönetimine karşı baskı aracı olarak ayrılıkçı hareketleri desteklemeye başlamıştır. 1990'lı yıllarda Rusya Abhazya sorunu konusunda nispeten tarafsız iken, 2000'lerle beraber Abhazların bağımsızlığını desteklemesi ve 2008'de bağımsızlık ilanını vakit geçmeksizin tanınmasının nedenlerinden biri de bölgede güç çatışmalarını kendi lehine çevirmek istemesidir.

ABD ve AB'nin Gürcistan'ın NATO üyeliği ve AB katılım sürecinde bu ülkelere verdikleri destek, Güney Kafkasya'yı arka bahçesi olarak gören Rusya'yı rahatsız etmiştir. Bu durumda NATO ortak güvenlik sistemini kendi sınırları yakınında görmek istemeyen ve özellikle Putin iktidarı ile birlikte Yeni Avrasyacılık stratejisini benimseyen Rusya, 2008'de insani gerekçelerle Abhazya üzerinden Gürcistan'a müdahale ederek bölge dengesini yine kendi lehine güçlendirmek istemiştir. Savaş ile beraber Tiflis yönetimi, Rusya'nın da destek verdiği ayrılıkçı bölgeler üzerinde kontrolü tamamen kaybetmiştir.

Gürcistan ve Rusya'nın sıcak savaşındaki nedenlerden biri de kuşkusuz Rusya'nın Gürcistan'ın Batı ve NATO ile yakın ilişkiler geliştirilmesinin önüne geçmektir. 2008'deki Bükreş Zirvesi Sonuç Bildirgesi'nde Gürcistan'ın NATO üye olacağının belirtilmesi; Rusya'nın Gürcistan'a yönelik sert müdahalesinin nedenlerinden birini oluşturmuştur.

2008 savaşı sonrasında Rusya'nın Soğuk Savaş sonrasında Gürcistan'a yönelik yürüttüğü dış politikası öncelikli olarak iki temel sonuç ortaya çıkmıştır. Buna göre ilk olarak 1993'ten beri Rusya'nın bölgede bulunma sebeplerinin başında gelen Barış Gücü Misyonuna katkı zemini ortadan kalkmıştır. Ayrıca Rusya, Abhazya ve Güney Osetya'nın 26 Ağustos 2008'de açıkladıkları bağımsızlıklarını tanısa da, bu yeni devletleri tanıyan ülke sayısı bir elin parmaklarını geçmemiştir. İkinci olarak ise, Gürcistan üzerinde ABD/Rusya etki sahalarının oluşması gerçekliği ortaya çıkmıştır. Bunun sonucunda Rusya ülkenin kuzeyinde kontrol sağlamakta ve bunun ötesinde söz konusu ülkelerin geleceği üzerinden Gürcistan dış politikasını rehin almaya çalışmaktadır. ABD ve daha geniş bir perspektifle Batı ise ülkenin geri kalan

bölümüne hükmeden merkezi hükümet ile bir çeşit stratejik ortaklık benzeri bir yapı geliştirmeye çalışmaktadır.

Bölgedeki dengeleri tümünden değiştiren savaşın Rusya'nın ezici üstünlüğü ile sona ermesi bir yana, savaşın ardından Moskova'nın Abhazya ve Güney Osetya'yı tanıması, bölgesel gelişmeler için bir dönüm noktası olmuştur. Böylece kendi kaderini tayin, ayrılma ve tanıma sorunları etrafında şekillenen Gürcistan Rusya ilişkileri Avrasya bölgesinde belirleyiciliğini sürdürmüştür. Dolayısıyla Gürcistan ve Rusya ilişkilerinin geleceği, büyük ölçüde kendi kaderini tayin, ayrılma ve tanıma sorunları etrafında bölgesel güçlerin yanı sıra küresel güçlerin de bir mücadele alanı haline gelmiştir.

Abhazya'nın günümüzdeki durumu Rusya ve Gürcistan açısından değerlendirildiğinde her iki devletin de öncelikli olarak diplomatik ilişkilerinin olmadığını ve bu durumun diyalog ortamını zedelediğini belirtmek gerekir. Böyle bir durum hem Gürcistan hem de Abhazya'ya zarar vermektedir.

2008 savaşı ve sonrasında uluslararası güçlerin izlediği politikalar, bölgede mevcut bazı gerçekleri de ortaya koymuştur. Rusya uluslararası sisteme dikkate alınması gereken bir devlet olarak geri dönmüş ve uluslararası konumunu daha da sağlamlaştırmıştır. Rusya NATO'nun Gürcistan ve Ukrayna'yı üyeliğe kabul ederek genişlemesine ve askeri altyapısını kendi sınırlarına yakın noktaya getirmesine olumsuz yaklaşmaktadır.

Bugün gelinen noktada Gürcistan, Rusya'dan daha fazla bir şekilde diyalog çağrısı yaparak sorunun çözülmesini istemektedir. Gürcistan makamları 2017 boyunca "çatışma bölgeleri" ile "doğrudan diyalog" kavramını yeniden canlandırma

girişiminde bulunmuştur. Bu süreçte Gürcistan ve Rusya ilişkilerinde ikili ekonomik anlaşma gibi pozitif gelişmeler olmasına rağmen ilişkilerin normalleşmesi önündeki en önemli engel Rusya'nın Abhazya ile Güney Osetya bölgelerinin bağımsızlığını tanıyıp bu bölgeleri silahsızlandırması sorununun sürmesidir. Gürcistan Rusya'yı işgalci bir güç olarak görmekte, söz konusu şartlar altında istikrarsız bir ortamın ve toprak bütünlüğünü korumanın sağlanmasının tek yolu olarak Batı yönelimini görmektedir. Gürcistan'ın toprak bütünlüğünün ve güvenliğinin sağlanması önemli ölçüde Batılı ülkelerin Rusya'ya karşı yürüttükleri politikaya ve Gürcistan'ın uluslararası örgütlerle işbirliğine bağlıdır.

Rusya ve Abhazya'nın gerek ekonomik, gerekse siyasi olarak yakınlaşması da sorunu daha fazla çözümsüz kılmaktadır. Bugün geline nokrada Gürcistan'daki mevcut statükonun çözümsüzlük temelinde sıcak bir çatışma ortaya çıkmadan süreceği düşünülebilecektir. Ayrıca kontrolü ele geçirdiği Osetya ve Abhazya'nın bağımsızlığının birkaç ülke haricinde tanınmaması nedeniyle bölgede işgalci güç konumuna düşen Rusya'nın çok taraflılık söylemleri ve yumuşak gücü darbe almıştır.

Bugün geline noktada ayrılıkçı bölgelere yönelik çözüm ihtimalinin karmaşılaşması; ekonomik sıkıntı içerisindeki Gürcistan'ın Rusya'ya yönelik politikasında sert söylemlerin ortadan kalkmasına yol açmıştır. Gürcü siyasi elitleri AB ve NATO üyeliğini savunmakta beraber Rusya ile ilişkileri de geliştirme aşamasındadır. Bu noktada Tiflis yönetimi NATO üyeliğinin Rusya'ya yönelik bir tehdit olmadığını sıklıkla vurgulamaktadır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Ağacan, Kamil (2005) “ABD’nin Kafkasya Politikası”, O. Yeşilot (der.), **Değişen Dünya Düzeninde Kafkasya**, İstanbul: Kitabevi Yayınları.

Aydın, Ülviyye (2016) “Abhazya ve Güney Osetya Sorunu: Avrupa Birliği Gürcistan İlişkilerinin İstenmeyen Gündemi”, **Avrupa Birliği’nin Bölgesel İhtilaflara Yönelik Politikaları**, Uğur Burç Yıldız (ed), Ankara: Detay Yayıncılık.

Chrikba, Viacheslav A. (2010) “The International Legal Status of the Republic of Abkhazia in the Light of International Law”, **Independence of Abkhazia and Prospects for the Caucasus**, John Colarusso (Ed), İstanbul: Ömür Matbaacılık.

De Haas, Marcel (2010) **Russia’s Foreign Security Policy in the 21th Century**, New York, Routledge.

Demirtepe, M. Turgut (2013) **Orta Asya ve Kafkasya Güç Politikası**, Ankara: USAK Yayınları.

Dugard, John; Roic, David (2006) “The Role of Recognition in the Law and Practice of Secession”, in Marcelo Kohen (Ed), **Secession: International Law Perspectives**, Cambridge: Cambridge University Press.

Gegeshidze, Archil (2011) “Conflict Resolution Policy after August 2008”, **Transformation of the Georgian-Abkhaz Conflict: Rethinking the Paradigm**, Archil Gegeshidze and Ivlian Haindrava (Eds), Georgian Foundation for Strategic and International Studies (GFSIS)

- Gordadze, Thornike (2016) “Georgia Russia Conflict in August 2008”, **Reassessing Security in the South Caucasus: Regional Conflicts and Transformation**, Annie Jafalian (Ed), New York: Routledge.
- Grigorianz, Alexandre (2000) **Kafkasya Halkları Tarihi ve Etnografik Bir Sentez**, (Çev. Doğan Yurdakul), İstanbul: Yeni Binyıl Yayınları.
- Haas, Marcel de (2010) **Russia’s Foreign Security Policy in the 21th Century**, New York, Routledge.
- Hille, Charlotte (2010) “Devletlerarası Hukukta Abhazya’nın Tanınması”, **Abhazya’nın Bağımsızlığı ve Kafkasya’nın Geleceği Konferansı, Bildiriler**, 30-31 Mayıs 2009, İstanbul: CSA Global Publishing.
- İnat, Kemal; Burhanettin Duran Muhittin Ataman (2007) **Dünya Çatışma Bölgeleri**, Ankara: Nobel Yayınevi.
- Karabayram, Fırat (2007) **Rusya Federasyonu’nun Güney Kafkasya Politikası**, Ankara: Lalezar Kitabevi.
- Kirova, Iskra (2012) **Public Diplomacy and Conflict Resolution: Russia, Georgia and the EU in Abkhazia and South Ossetia**, USC Center on Public Diplomacy, Los Angeles.
- Kukhianidze, Alexandre (2009) “On the Russia-Georgia Conflict”, **İstanbul Process: Dialogue of Georgian and Russian Political Experts**, Hague: GPPAC Foundation.
- Malashkhia, Shota, (2011) **Konfliktebis Anatomia**, Tbilisi, Gamomcemloba Stamba “Forma”.

- Markedonov, Sergey (2013) “Abkhazia: Historical Context”, **Abkhazia: Between the Past and Future**, Islam Tekushev, Sergey Markedonov ve Krill Shevchenko (eds), Prague: Medium Orient.
- Mert, Okan (2004) **Türkiye’nin Kafkasya Politikası ve Gürcistan**, İstanbul, İQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Nodia, Ghia (1997) **Caucasian Institute for Peace, Democracy, and Development**, Tiflis: University of California, Berkeley.
- Nolte, Georg (2006) “Secession and External Intervention”, in Marcelo Kohen (ed), **Secession: International Law Perspectives**, Cambridge: Cambridge University Press.
- Öz, D. Elvan (2011) “Kafkasya’da Patlamaya Hazır Etnik Bomba: Gürcistan’da Özerklik Sorunları”, **Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi (ICANAS 38)**, Ankara: Atatürk Dil, Kültür, Tarih Yüksek Kurumu Yayını.
- Özbay, R. Deniz (2014) **Gürcistan: Sosyo-Ekonomik Yapısı Dünya ve Türkiye ile İlişkileri**, İstanbul: İTO Yayınları.
- Özdal, Habibe (2016) **Sovyetler Birliği’nin Dağılmasından Kırım’ın İlhakına Rus Dış Politikasında Ukrayna**, Ankara: USAK Yayınları.
- Shevchenko, Kirill, (2013) “Introduction”, **Abkhazia: Between the Past and Future**, Islam Tekushev, Sergey Markedonov ve Krill Shevchenko (Eds), Prague: Medium Orient.
- Sürmeli, Serpil (2001) **Türk-Gürcü İlişkileri (1918–1921)**, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayını.

- Tamçelik, Soyalp (2011) “Türk Cumhuriyetleri Açısından KKTC’nin Tanınma Olgusu ve Esasları”, **21. Yüzyılda Türk Dünyası Uluslararası Sempozyum Bildirileri**, 2-5 Aralık 2010, Lefke: EkoAvrasya Yayınları.
- Tanrısever, Oktay (2002) “Sovyet Sonrası Dönemde Rusya’nın Kafkasya Politikası”, Mustafa Türkeş, İlhan Uzgel (der.), **Türkiye’nin Komşuları**, Ankara: İmge Yayınları.
- Taşar Murat; Ünaltay, Altay (1999) “Kosova’ya NATO Müdahalesi ve Yeni Uluslararası Sistem”, **Yeni NATO: Soğuk Savaş’tan Sıcak Savaşa**, Musa Ceylan (haz), Ankara: Ülke Yayınları.
- Tekushev, İslam (2013) “Abkhazia: The Contemporary Situation”, **Abkhazia: Between the Past and Future**, İslam Tekushev, Sergey Markedonov ve Krill Shevchenko (eds), Prague: Medium Orient.
- Torbakov, Igor (2008) **the Georgia Crisis and Russia Turkey Relations**, Jamestown Foundation, Washington.
- Veliev, Cavid; Aslanlı, Ara (2011) **Güney Kafkasya: Toprak Bütünlüğü, Jeopolitik Mücadeleler ve Enerji**, Ankara: Berikan Yayınevi.
- Yapıcı, Merve İrem (2010) **Rus Dış Politikasını Oluşturan Dış Etkenler**, Ankara: USAK Yayınları.
- Yapıcı, Merve İrem (2007) “Rusya NATO İlişkilerinin Dünü, Bugünü ve Geleceği”, **38. ICANAS Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi**, 10-15 Eylül 2007.

Sürelî Yayınlar

Abdullahzade, Cavid (2014) “Self Determinasyon ve Ayrılma Açısından Kırım Sorunu”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, Sayı 19, ss. 159-205.

Açma Bülent; Yenişen, Kübra (2013) “Kafkasya’nın Ekonomik Potansiyeli ve Dönüşümü İçin Politika ve Stratejiler”, **Celal Bayar Üniversitesi Yönetim ve Ekonomi Dergisi**, Cilt 2, Sayı 2, ss. 131-149.

Aktürk, Şener (2012) “NATO Neden Genişledi? Uluslararası İlişkiler Kuramları Işığında NATO’nun Genişlemesi ve ABD-Rusya İç Siyaseti”, **Uluslararası İlişkiler Dergisi**, Cilt 9, Sayı 34, ss. 73-97.

Aral, Berdal (1999-2000) “Kolektif Bir İnsan Hakkı Olarak Halkların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı”, **İnsan Hakları Yıllığı**, Cilt 21-22, ss. 110-122.

Aslan, Cahit (2009) “Türk Rus Gürcü İlişkilerinin Merkezindeki Ülke: Abhazya”, **Akademik Bakış Dergisi**, Sayı 16, ss. 1-13.

Aslanlı, Araz (2005) “Bölgesel ve Küresel Dengeler Açısından Abhazya Sorunu”, **Karadeniz Araştırmaları Dergisi**, Sayı 5, ss. 116-136.

Aydın, Gülşen (2010) “Güney Osetya Yenilgisi Sonrası Gürcistan İç Siyaseti: Saakaşvili’nin Ayakta Kalma Başarısı”, **OAKA**, Cilt 5, Sayı 10, ss. 1-21.

Bayraklı, Enes (2014) “NATO’nun Galler Zirvesi: Yeni Bir Soğuk Savaş Mı? Rusya ile İşbirliği Mi?”, **SETA Perspektif**, Sayı 70, ss. 1-7.

Bilgiç, Sadi (2016) “Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım ve Türkiye’ye Etkileri”,

BİLGESAM Analiz, No 1317, ss. 1-9.

Bozkurt, Giray Saynur (2006) “Gürcistan, Ukrayna ve Kırgızistan’da Kadife Devrimler”, **Karadeniz Araştırmaları Dergisi**, Sayı 9, ss. 151-167.

Bozkurt, Giray Saynur (2008) “Gürcistan’daki Etnik Çatmalar Karsında Türkiye ve Rusya’nın Tutumu”, **Karadeniz Araştırmaları**, Sayı 19, ss. 1-30.

Caferov, Nazim; Araz Aslanlı (2016) “ABD ve Güney Kafkasya: Ağustos 2008 Öncesi ve Sonrasında”, **Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt 8, Sayı 4, ss. 1-10.

Cop Burak; Eymiroğlu, Doğan (2015) “The Right of Self Determination in International Law towards the 40th Anniversary of the Adoption of ICCPR AND ICESCR” **Perception**, Winter, Vol XX, ss. 115-146.

Çakmak, Cenap (2015) “Rusya’nın Güney Osetya Politikası, Neo-Self Determinasyon ve UCM’nin Rolü”, **Bilge Strateji Dergisi**, Cilt 1, Sayı 1, ss. 51-70.

Çapraz, Hayri (2006) “Gürcistan’da Rus İdaresinin Yerleşmesi”, **Orta Asya Kafkasya Araştırmaları Dergisi**, Cilt 1, Sayı 1, ss. 67-80.

Çelik, Mesut (2015) “Kendi Geleceğini Belirleme İlkesi ve Bağımsızlık Hakları”, **Ankara Barosu Dergisi**, Yıl 73, Cilt 2, ss. 195-214.

Çelikpala, Mitat (2012) “Başarısız Devlet Demokratik Devlet Model Ülke Sarmalında Gürcistan’ın 20 Yılı”, **OAKA**, Cilt 7, Sayı 14, ss. 1-35.

Chitadze, Nika (2014). “European Integration as one of the Main Foreign Policy and National Security Priorities of Georgia”, **Journal of Social Sciences**, Cilt 3, Sayı 2, ss. 29-38.

- Comai, Giorgio (2017) “The External Relations of De Facto States in the South Caucasus”, **Caucasus Analytical Digest**, No. 94, 28 April 2017, ss. 8-14.
- Dayıoğlu, Ali (2017) “Uluslararası Hukukta Ayrılma Hakkı Anlamında Self Determinasyon İlkesi ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Örneği”, **YDÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 10, Sayı 1, ss. 2-25.
- Demirağ, Yelda (2005) “Bağımsızlıktan Kadife Devrime Türkiye-Gürcistan İlişkileri”, **Uluslararası İlişkiler Dergisi**, Cilt 2, Sayı 7, ss. 125-155.
- Derman, Giray Saynur (2015) “Georgia in Russia’s Orbit and the South Ossetian Conflict Threatening Regional Stability in the South Caucasus Region”, **Journal of Caspian Affairs**, Vol. I, No. 1, ss. 93-114.
- Eminoğlu, Ayça (2015) “Uluslararası Politikada Devletlerin Tanınması: Ayrılma ile Ortaya Çıkan Devletlerde Tanınma Sorunu”, **KTU Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı 9, ss. 123-141.
- Ercan, Murat (2015) “Uluslararası Hukuk Normları Bağlamında Kırım Meselesi: Self Determinasyon Mu? İlhak Mı?”, **The Journal of Academic Social Science Studies**, Sayı 36, ss. 95-113.
- Erdal, Selcen (2005) “Uluslararası Hukukta Tanınma Kurumu ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Örneği”, **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 1, Sayı 13, ss. 157-196.
- Erdem, D. Fahri (2011) “Rusya’nın İmparatorluk İdeolojisi: Avrasyacılık”, **21. Yüzyıl Dergisi**, Sayı 25, ss. 97-103.
- Erkan, Süleyman (2016) “2008 Rusya Gürcistan Savaşı ve Uluslararası Toplum”, **UİİİD-İJEAS**, Sayı 17, ss. 41-64.

- Giorgadze, Leila (2013) “Issue of Abkhazia and Shidakartli (South Ossetia) In Ecclesiastical Relations between Russia and Georgia in the Post-Soviet Period,” **International Journal of Humanities and Social Science**, Vol 3, No 7, ss. 81-88.
- Güngör, Bayram (2013) “Kafkasya Bölgesinde Uluslararası Aktörlerin Değişmeyen Mücadele Alanı: Gürcistan”, **Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı 6, ss. 37-54.
- Gürses, Emin (2011) “Kafkasya’da Uluslararası Rekabet”, **Avrasya Dosyası Dergisi**, Cilt 7, Sayı 1, ss. 250-273.
- Indans, Ivars (2007) “Relations of Russia and Georgia: Developments and Future Prospects”, **Baltic Security & Defence Review**, Vol 9, No 1, ss. 131-149.
- İzzetgil, Elşan (2016) “Kafkasya’nın Jeopolitiği ve Rusya’nın Bölgeye Yönelik Stratejisi”, **Bölgesel Çatışmalar Dergisi**, Cilt 1, Sayı 1, ss. 51-85.
- Jansiz Ahmad, Hojaste M. Reza (2015) “Conflicts in Caucaus Region and Its Effects on Regional Security Approach”, **Journal of Politics and Law**, Vol 8, No 1, ss. 83-93.
- Kakachia Kornely; Minesashvili, Salome (2015) “Identity Politics: Exploring Georgian Foreign Policy Behavior”, **Journal of Eurasian Studies**, No 6. 2015, ss. 171-180.
- Kakachia, Kornely (2015) “Europeanisation and Georgian Foreign Policy”, the South Caucaus between Integration and Fragmentation, **SAM**, Mayıs 2015, ss. 11-18.
- Kalaycı, Hüseyin (2007) “Kendi Kaderini Tayinin Liberal Teorileri”, **Liberal Düşünce Dergisi**, Sayı 47-48, ss.67-85

- Kalaycı, Hüseyin (2009) “Kendi Kaderini Tayin Kimlerin Hakkı?”, **Liberal Düşünce Dergisi**, Sayı 53-54, ss. 179-194.
- Karagiannis, Emmanuel (2015) “The Russian Intervention in South Ossetia and Crimea Compared: Military Perspective Legitimacy and Goals”, **Contemporary Security Policy**, Cilt 35, Sayı 3, ss. 400-420.
- Kasım, Kamer (2010) “The August 2008 Russian-Georgian Conflict and its Implications: A New Era in the Caucasus”, **Orta Asya ve Kafkasya Araştırmaları Dergisi**, Cilt. 5, Sayı. 9, ss. 64-81.
- Kelkitli, F. Aslı (2008) “Russian Foreign Policy in South Caucaus under Putin”, **Perceptions**, Vol 13, ss. 73-91.
- Kesgin, Serdar (2008) “Gürcistan'da Değişim Sinyali: 2008 Devlet Başkanlığı Seçimi”, **Stratejik Araştırmalar Dergisi**, Sayı 11, ss. 17-26.
- Keskin, Khurma Can; Salmak, Gırın Muhammed (2006) “Büyük Oyunun Küçük Figüranları”, **Kafkasya Forumu Dergisi**, Ocak Şubat Sayı 2, ss. 4-12.
- Khelashvili, George (2012) “Georgian Foreign Policy: Holding the Line amid Uncertainty”, **Caucasus Analytical Digest**, No 37, ss. 8-10.
- Kılınç, Doğan (2008) “Self Determinasyon İlkesinin Azınlıklar Açısından Değerlendirilmesi”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt. XII, Sayı 1-2, ss. 949-982.
- Kocaman, Ömer (2007) “Russia’s Relations with Georgia within the Context of the Russian National Interests towards the South Caucasus in the Post-Soviet Era: 1992-2005”, **Orta Asya ve Kafkasya Araştırmaları Dergisi**, Cilt. 2, Sayı. 3, ss. 1-27.

- Köktaş, N. Atıcı (2015) “Saakaşvili Dönemi Gürcistan: İç ve Dış Politika Üzerine Bir Değerlendirme”, **Ardahan Üniversitesi İİBF Dergisi**, Sayı. 2, ss. 95-110.
- Kütükçü, M. Akif (2004) “Uluslararası Hukukta Self Determinasyon Hakkı ve Türki Cumhuriyetleri”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı 12, ss. 245-257.
- Licinia, Simao (2011) “Discursive Differences and Policy Outcomes: EU-Russia Relations and Security in Europe”, **Easternean Journal of European Studies**, Vol 2, Issue 1, ss. 81-95.
- Marsili, Marco (2016) “The Birth of a (fake?) Nation of the Aftermath of the Recompositon of USSR: The Unsolved Issue of Post-Soviet Frozen Conflict”, **Prolium**, X (10), ss. 161-178.
- Matsaberidze, David (2014) “The Role of Civic Nationalism in Transformation of the Internal Ethnic Politics of Post-Soviet Georgia”, **ECMI Working Paper**, No 84, ss. 3-16.
- McDermott, Roger N. (2009) “Russia’s Conventional Armed Forces and the Georgian War”, **Parameters**, Spring, ss. 65-80.
- Mikail, Elnur Hasan (2012) “ABD’nin Kafkasya Politikasının Güvenlik Boyutu”, **Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi**, Cilt 4, Sayı 2, ss. 97-112.
- Oskanian, Kevork (2016) “The Balance Strikes Back: Power, Perceptions and Ideology in Georgian Foreign Policy: 1992-2014”, **Foreign Policy Analysis**, 12(4): 628–652.
- Özyakışır, Deniz (2006) “Ulus Devlet ve Milli Egemenlik Bağlamında Teorik Bir Küreselleşme Eleştirisi”, **Jeopolitik Dergisi**, Cilt 5, Sayı 31, ss. 23-39.

- Petersen, Alexandros (2008) “The 1992-93 Georgia-Abkhazia War: A War A Forgotten Conflict”, **Caucasian Review of International Affairs**, Vol 2, No 4, ss. 187-199.
- Rywkin, Michael (2003) “Russia and the Near Abroad Under Putin”. **American Foreign Policy Interests**. Vol 25, No 1, ss. 3-12.
- Sadri, Houman A.; Burns, Nathan L. (2010) “The Georgia Crisis: A New Cold War in the Horizon”, **Caucasian Review of International Affairs**, Vol. 4, No 2, ss. 126-144.
- Shevchenko, Kirill; Tekushev, Islam (2013) “Most Abkhazians Prefer Full Independence: 73% of Abkhazians Support Full Independence; 24.6% Support Joining Russia. Results Of a September 2011 Public Opinion Poll in Abkhazia”, **Abkhazia: Between the Past and Future**, Islam Tekushev, Sergey Markedonov ve Kirill Shevchenko (eds), Prague: Medium Orient.
- Şahin, Enis (2015) “Türkiye’nin Kafkas Politikası”, **Yeni Türkiye Dergisi**, Sayı 71, ss. 506-514.
- Saraçlı, Murat (2015) “Rusya Federasyonu’nun Yakın Çevre Politikası’nda Dış Rusların Yeri ve Kırım Meselesi”, **Karadeniz Araştırmaları Dergisi**, Sayı 45, ss. 69-88.
- Sayın, Fatih Mehmet; Modebadze, Valeri (2014) “Georgia’s Pro-Western Path: Analysis of the Georgian Foreign Policy in the Post-Soviet Period”, **AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt 14, Sayı 1, ss. 339-353.
- Sayın, Fatih Mehmet; Modebadze, Valeri (2015) “The Role of Russia in Provoking Conflict between Georgians and Abkhazians”, **Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi**, Cilt 7, Sayı 3, ss. 143-147.

- Selçuk Çolakoğlu (2005) “Türkiye Gürcistan İlişkileri”, **Stratejik Öngörü Dergisi**, Sayı 6, ss. 29-39.
- Siddi, Marco (2011) “Abkhazia, Kosova and the Right to External-Self Determination of Peoples”, **Central Asia and the Caucasus**, Vol 12, No 1, ss. 1-10.
- Tellal, Erel (2010) “Zümrüdüanka: Rusya Federasyonu’nun Dış Politikası”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**. Cilt 65, Sayı 3, ss. 189-236.
- Türbedar, Erhan Çayı, Sadi, Kanbolat, Hasan (2007) “Kendi Kaderini Tayin Hakkı ve Ayrılıkçılık: Kosova’nın Bağımsızlığı Emsal Teşkil Eder mi?”, **Stratejik Analiz**, Cilt 6, Sayı 91, ss. 24-39.
- Tüysüzoğlu, Göktürk (2011) “Rusya Arka Bahçesini Temizliyor”, **Karadeniz Teknik Üniversitesi SBE Dergisi**, Sayı 2, ss. 55-69.
- Ülger, İrfan Kaya (2016) “Kosova’nın Bağımsızlığının Self Determinasyon Çerçevesinde Analizi”, **KOSBED**, Sayı 31, ss. 39-64.
- Vosoghi, Saeid; Gholamreza, Seyed; Emami, Davazdah; Rostami, Amir Hosein (2013) “Analysis of Russian-Armenian Relations and its Influence on the Political - Security Future of the Caucasus after September 11 Attacks”, **International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences**, Vol. 3, No. 8, ss. 464-472.
- Yapıcı, Merve İrem (2006) “Kafkasya’nın Sorunlu Bölgesi: Güney Osetya, **OAKA**, Cilt 2, Sayı 3, ss. 71-104.
- Yapıcı, Utku (2008) “Gürcistan Savaşı: Öncesi ve Sonrası”, **Ankara Üniversitesi SBE Dergisi**, Cilt 63, Sayı 3, ss. 185-190.

Yenigün, Cüneyt; Bolat, Mehmet Ali (2010) “Gürcistan: Yeni Dünyanın Doğu-Batı Sınırı”, **Dünya Çatışmaları Dergisi**, Cilt 1, Sayı 1, ss. 457-486.

İnternet Kaynakları

A Vision and Strategy for the Future (2013),

http://www.parliament.ge/files/1_886_192675_nato_vision.pdf (Erişim. 01.05.2017)

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararları,

<http://www.un.org/Docs/scres/1993/scres93.htm>, (Erişim. 09.04.2017)

“Bucherest Summit Declaration”, http://www.summitbucharest.ro/en/doc_201.html, (Erişim. 01.10.2018)

Butler, James ve diğerleri, “Abkhazia in International Law Fall 2012”, 2012, <https://law.lclark.edu/live/files/18662-1-abkhazia-in-international-law-fall-2012pdf>, (Erişim: 25.06.2017)

Bükreş Zirvesi Deklerasyonu”, https://www.nato.int/cps/ua/natohq/official_texts_8443.htm, (Erişim: 01.10.2017)

Coppieters, Bruno, “Chapter Five: The Georgian-Abkhaz Conflict”, ECMI, <http://www.ecmi.de/fileadmin/downloads/publications/JEMIE/2004/1-2004Chapter5.pdf>, (Erişim: 09.03.2017).

De Haas, Marcel “NATO-Russia Relations after the Georgian Conflict”, NATO-Russia Relations after the Georgian Conflict, https://www.clingendael.nl/sites/default/files/20090000_cscp_artikel_mhaas.pdf, (Erişim. 07.04.2017)

EU Hurries To Deploy Beefed-Up Georgia Mission,
https://www.rferl.org/a/EU_Hurries_To_Deploy_BeefedUp_Georgia_Mission/1202007.html, (15.06.2017)

Georgia and the World: A Vision and Strategy for the Future”,
<http://www.bits.de/NRANEU/docs/CFE/GeorgiaStrategy.pdf> (Erişim: 10.04.1017)

“Gürcistan’da Soros Parmağı, BBC Haber, 28 Nisan 2007,
http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2007/04/070428_soros.shtml,
(Erişim: 10.06.2017)

“Gürcistan’ın Başı Ayrıılıkçı Hareketlerle Dertte”, Diplomatik Gözlem,
http://diplomatikgozlem.com/_haber/gurcistan-in-basi-ayrilikli-hareketlerle-dertte, (Erişim: 01.08.2017)

Jagunava Pavlika, (2018) Kodoris Xeobis Okupacia da Misi Winapirobebi,
<http://www.lari.ge/147-politika/427-kodoris-xeobis-okupacia-da-misi-tsinapirobebi-natsili-I.html>, (Erişim: 12.01.2018).

International Alert (2011) **The Politics of Non-Recognition in the Context of the Georgian-Abkhaz Conflict**, London, 2011. International Perspective, “What If EU Member States Recognized Abkhazia”,
<http://www.internationalperspective.be/insight/2017/02/what-if-the-european-union-recognized-abkhazia/> (29.10.2017)

Jagunava, Pavlika, Kodoris Xeobis Okupacia da Misi Winapirobebi, 2000,
<http://www.lari.ge/147-politika/427-kodoris-xeobis-okupacia-da-misi-tsinapirobebi-natsili-I.html>, (Erişim: 12.01.2018)

Kavkazplus, Abhazetis Omi 1992-1993, 2015,
<https://kavkazplus.com/news.php?id=322#.WpauAbyWbIU>, (Erişim:
10.01.2018).

Khundadze Dimitri ve Demografiuli Mdgomareoba, Afxazetis (2017)
<http://factcheck.ge/article/aphkhazethshi-demographiuli-vitharebis-mkhriv-sakmaod-mdzime-mdgomareobaa-praqtikulad-demographiuli-uphskrulisaken-mieqanebian/>, (Erişim: 10.01.2018).

Konecna, Zuzana (2016) “Accession of Georgia to NATO”, Listoped 2016,
Background Report, https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2016/11/NATO_georgia_final.pdf, 2016.

Manutscharjan, Aschot “Abkhazia and South Ossetia-Russia’s Intervention in
Georgia (August 2008), http://www.kas.de/wf/doc/kas_15189-544-2-30.pdf,
(Erişim. 25.06.2017)

Menagrishvili, Irakli (2016) Pankisis Omebi Chechneti Omebi da Sakartvelo, 2016,
<https://www.militarium.org/pankisis-movlenebi/#>, (Erişim: 12.01.2018).

Meotkhe, Elektrunuli, Sakartvelo Rusetis Politikuri Urtiertobebi Chixshia, 2017,
<http://meotkhe.ge/2017/12/28/%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%A5%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%97%E1%83%95%E1%83%94%E1%83%9A%E1%83%9D-%E1%83%A0%E1%83%A3%E1%83%A1%E1%83%94%E1%83%97%E1%83%98%E1%83%A1-%E1%83%9E%E1%83%A3%E1%83%9A/>, (Erişim:
13.01.2018).

Nanagoulia, Garnik (2000) “The Post-Cold War Security Dilemma in
Transcaucasus”, Weatherhead Center for International Affairs, May 2000,

<http://projects.iq.harvard.edu/files/fellows/files/nanagoulia.pdf>, s. 27,
(Erişim: 10.04.2017)

Russia's "Neighborhood Policy": The Case of Abkhazia",
<https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2014-11-26/russias-neighbourhood-policy-case-abkhazia> (Erişim: 09.03.2017)

Rusya AKKA'dan Çekildi, <http://www.hurriyet.com.tr/rusya-akkadan-cekildi-7856720>, Erişim: 10.06.2017.

Sakartvelos Sagareo Sakmeta Saministro, Urtiertobebi Saqartvelosa da Rusetis
Federacias Shoris, 2017,
<http://mfa.gov.ge/MainNav/ForeignPolicy/BilateralRelations/%E1%83%A0%E1%83%A3%E1%83%A1%E1%83%94%E1%83%97%E1%83%98%E1%83%A1%E1%83%A4%E1%83%94%E1%83%93%E1%83%94%E1%83%A0%E1%83%90%E1%83%AA%E1%83%98%E1%83%90.aspx>, (13.01.2018).

Sancaktar Caner (2008) , "Kosova'dan Abhazya ve Güney Osetya'ya Batı'nın
Tutarsızlığı",http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/936/kosovadan_abhazya_ve_guney_osetyaya_batinin_tutarsizligi
(Erişim. 01.10.2017)

Sivil, Georgia, (2008) Medvedevma Afxazetisa da Samkhret Osetis Damoukidebloba
Agiara, 2008, <http://www.civil.ge/geo/article.php?id=19296>, (Erişim:
12.01.2018).

Suslov, Dmitry (2016) "The Russian Perception of the Post-Cold War era and
Relations with the West", 9 Kasım 2016,
<https://www.sant.ox.ac.uk/sites/default/files/university->

consortium/files/suslov_harriman_lecture_on_post-cold_war_era.pdf,
(Erişim. 29.10.2017)

United States-Georgia Charter on Strategic Partnership”,
<https://www.state.gov/p/eur/rls/or/121029.htm>, (Erişim. 01. 10. 2017)

Toal, Gerard “Russia’s Kosova: A Critical Geopolitics of the August War over South
Osetia”

[https://www.colorado.edu/geography/class_homepages/geog_4712_f08/ToalSouthO
ssetia.pdf](https://www.colorado.edu/geography/class_homepages/geog_4712_f08/ToalSouthOsetia.pdf) (01.10.2017)

UNPO, Abkhazia, <http://unpo.org/members/7854> (12.02.2018)

Diğer Kaynaklar

Cengiz, Recep (2013)“Avrasyacılık Tartışmaları: Uluslararası Hoca Ahmed Yesevi
Türk Kazak Üniversitesi Örneği”, **TASAM Avrasyacılık Raporu**. Ahmed
Yesevi Üniversitesi.

Cergenya, Anri (2005) “Abhazya Gürcistan İlişkilerinin Hukuki Yapısı ve
Gelişimi”, **NART**, Sayı 24, Mayıs Haziran.

Forsyth, Jack Holmberg (2012) **Self-Determination, Secession, and State
Recognition a Comparative Study of Kosovo, Abkhazia, and South
Ossetia**, Lund: Lund University Faculty of Law Unpublished Master Thesis.

Has, Kerim Güney Kafkasya’da Değişen Konjonktür Moskova Tifli Hattında
Normalleşme Sonuçları, **USAK Analiz**, No 21, Nisan 2013, s. 7.

Kapanadze, Sergi (2014) “Georgia’s Vulnerability to Russian Pressure Points”,
ECFR Policy Memo.

Kropatcheva, Elena (2008) “Russia’s Response to Georgia’s Military Operation in South Ossetia”, **The Case of Georgia/South Ossetia** in: Institute for Peace Research and Security Policy at the University of Hamburg / IFSH (Hrsg.) OSCE Yearbook 2008.

Mikhelidze, Ivona, **The Geneva Talks over Georgia’s Territorial Conflicts: Achievements and Challenges**, Istituto Affari Internazionali Report, November 2010.

Mikhelidze, Nona (2009) “After the 2008 Russia Georgia War: Implications for the Wider Caucasus and Prospects for Western Involvement in Conflict Resolution”, **The Caucasus and Black Sea region: European Neighborhood Policy (ENP) and beyond Rome**, 6-7 February.

Nichol, Jim (2008) “Russia-Georgia Conflict in South Ossetia: Context and Implications for U.S. Interests”, **CRS Report for Congress**, August 2008.

Nichol, Jim (2013) “Georgia: Recent Developments and US Interests”, **CRS Report for Congress**, August 2013.

Nichol, Jim (2014) “Russian Political, Economic, and Security Issues and U.S.” **CRS Report for Congress**, Mart 2014.

Pınar, Fatih (2004) “Abazalar Kafkasya’daki Canlar Ülkesi Anadolu’daki Abhazya” **Atlas**, Mart 2004.

ORSAM (2009) **Karadeniz’in Bütünleşmesi İçin Abhazya**, ORSAM Rapor No 8, Aralık 2009.

Sandıklı, Atilla; İsmayılov, Elnur, Gaffarlı, Orhan (2014) **Kafkasya'daki Gelişmeler ve Türkiye**, BİLGESAM, Rapor No: 60, Nisan.

Stratejik Düşünce Enstitüsü (2010). **Rusya Raporu**, Ankara.

Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu, **Gürcistan Krizi Değerlendirme Raporu**, , Ankara, 2008.

ÖZET

Gürcistan'ın işgal altındaki Abhazya bölgesi Güney Kafkasya'daki sorunlu bölgelerden biridir. Sovyetler Birliği'nin yıkılışı ile beraber Gürcistan'dan ayrılmayı talep eden bölge çatışmalara neden olmuş, 1990'lar boyunca dondurulmuş bir sorun olmasına rağmen 2008 yılında Rusya ve Gürcistan'ın savaşı ardından bağımsızlığını ilan etmiştir. Geçmişteki politikasının aksine Rusya'nın desteklediği Abhazya karşısında Batı'nın Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü savunması sorunu daha karmaşık bir noktaya taşımıştır. Bu kapsamda Abhazya sorunu Gürcü Rus ilişkilerini etkileyen en önemli unsurlardan biri haline gelmiştir. Bölgenin Rusya ve Batı etki alanı mücadelesine de sahne olması dolayısıyla, çalışmada özellikle 2008 savaşı sonrasındaki tarafların ikili ilişkilerin değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Abhazya, Rusya Gürcistan ilişkileri, Gürcistan Dış Politikası, 2008 Savaşı, Avrasyacılık

ABSTRACT

Georgia's occupied region of Abkhazia is one of the most complex disputed territories in the South Caucasus. With the collapse of the Soviet Union there emerged a frozen conflict between Georgia and Russia on the Abkhazian issue, which demanded to leave Georgian territories during 1990s and declared its independence as a result of the Russian-Georgian 2008 war. On the one hand, supporting Georgia's sovereignty and territorial integrity by the West and on the other, Russia's full backing of Abkhazia further deteriorated given circumstances. In this context, the Abkhazian issue became the central aspect of Russian-Georgian relations. Moreover, as far as the region could be seen as a battle ground between Russia and the West, this article aims to evaluate bilateral relations between the conflicted parties following the Russian-Georgian 2008 war.

Key words: Georgia's occupied region of Abkhazia, Russian-Georgian relations, Georgian Foreign Policy, Russian-Georgian 2008 war, Eurasianism